

”Nuorten syrjäytyminen puhuttaa ja niin pitääkin”

Diskurssianalyttinen tutkimus nuoria koskevasta syrjäytymiskeskustelusta Helsingin Sanomien artikkeleista

Meeri Kuusisto

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Sosiaalityön pro gradu –tutkielma

Kevät 2016

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

KUUSISTO, MEERI: ”Nuorten syrjäytyminen puhuttaa ja niin pitääkin”. Diskurssianalyttinen tutkimus nuoria koskevasta syrjäytymiskeskustelusta Helsingin Sanomien artikkeleista.

Pro gradu -tutkielma, 77 sivua, 1 liite

Sosiaalityö

Kevät 2016

Tutkimuksessani selvitän, millainen kuva nuorten syrjäytymisestä rakentuu mediassa. Tutkimukseni aineistona on Helsingin Sanomissa vuonna 2012 julkaistut tekstit. Tutkimus pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin ja aineisto analysoitiin diskurssianalyttisesti. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan sosiaalista todellisuutta tuotetaan erityisesti kielen kautta. Konstruktionistinen näkemys sosiaalisista ongelmista ohjaa kiinnittämään huomion niihin sosiaaliin käytäntöihin ja prosesseihin, joissa tietyt ilmiöt määritetään ongelmiksi. Toimijoiden ohella on tarkasteltava sitä sosiaalista ympäristöä, jossa ongelmien määrittely tapahtuu. Tiedotusvälineet vaikuttavat siihen, mitkä asiakysymykset nimetään ongelmiksi, mitkä niistä nousevat julkisuuteen ja kenen määrittelemänä.

Tutkimukseni aineiston analyysissä muodostui viisi tulkintarepertuaaria, joiden kautta kuvaa nuorten syrjäytymisestä voi tarkastella eri näkökulmista. Tulkintarepertuaarit ovat: syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukeminen, syrjäytymisvaarassa olevan nuoren ilman tukea jääminen, nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen hyöty, nuorten syrjäytymisen uhka sekä nuorten miesten syrjäytymisriski. Vahvimmin niistä nousivat esiin kolme ensimmäistä tulkintarepertuaaria. Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukemisen repertuaarissa nuorista rakentui kuva, jonka mukaan heidän syrjäytymiskehitykseensä on mahdollista puuttua eri tavoin, kun syrjäytymisuhka otetaan todesta riittävän ajoissa. Pyrkimys integroida nuoret yhteiskunnan normaliteettiin kouluttautumisen ja työn kautta nousi vahvasti esiin. Nuoren ilman tukea jäämisen repertuaari luo vahvan ristiriidan särön edelliseen repertuaariin nähden, joka korosti nuoren tukemisen tärkeyttä syrjäytymiskehitykseen puuttumiseksi. Ilman tukea jäämisen repertuaarissa vaikeuksien keskellä oleva nuori jää vaille tukea tai sopivaa apua. Hänen nähtiin jäävän tuetta usein yhteiskunnan riittämättömien resurssien vuoksi. Syrjäytymisen ehkäisemisen hyödyn repertuaarissa syrjäytymisestä aiheutuu yhteiskunnalle kallis hinta. Nuoret nähdään yhteiskunnan tulevaisuuden rakentajina ja työvoimaresurssina, sen taloudellisena ja inhimillisenä pääomana. Myös nuoret itse hyötyvät syrjäytymisen ehkäisystä saadessaan mielekkään elämän aktiivisina yhteiskunnan jäseninä. Heidän syrjäytymisensä ehkäisyllä varmistetaan hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuus.

Kuvaa nuorten syrjäytymisestä mediassa rakensivat pääasiassa eri asiantuntijat, ammatti-ihmiset, virkamiehet ja myös poliitikot. Syrjäytymisriskissä olleet tai olevat nuoret osallistuivat itse harvoin keskusteluun. Sen sijaan syrjäytyneitä ei keskusteluun osallistunut lainkaan, mikä ymmärrettävää onkin, sillä hyvin harva nuori identifioi itsensä syrjäytyneeksi. Onhan se ulkoapäin annettu määritelmä, johon on vaikea samastua.

Asiasanat: nuori, syrjäytyminen, diskurssianalyysi, tulkintarepertuaari, media, normaliteetti, toiseus, leimaaminen.

Sisällys

1 JOHDANTO	5
2 SYRJÄYTYMINEN ILMIÖNÄ	8
2.1 Vieraantumisesta syrjäytymiseen ja marginalisaatioon	8
2.2 Sosiaalinen eksklusio ja inkluusio.....	12
2.3 Poikkeavuus ja syrjäytyminen	14
2.4 Köyhyys.....	15
3. NUORTEN SYRJÄYTYMISEN RISKITEKIJÄT	18
3.1 Nuoruus siirtymävaiheena.....	18
3.2 Nuorten integroituminen yhteiskuntaan.....	20
3.3 Nuorten työttömyys	21
3.4 Syrjäytyminen tutkimuksen kohteena.....	24
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30
4.1 Sosiaalinen konstruktionismi	30
4.2 Diskurssianalyysi	32
4.3 Tutkimustehtävä ja -aineisto	36
4.4 Aineiston analyysi ja tulkinta.....	38
5 NUORTEN SYRJÄYTYMISEN TULKINTAREPERTUAARIT	41
5.1 Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukemisen repertuaari	41
5.2 Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren ilman tukea jäämisen repertuaari	50
5.3 Nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen hyödyn repertuaari	57
5.4 Nuorten syrjäytymisen uhkan repertuaari.....	62
5.5 Nuorten miesten syrjäytymisriskin repertuaari.....	65
5.6 Tutkimuksen eettisyys.....	68
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	71

LÄHTEET	78
LIITE	87

1 JOHDANTO

Suomalaisen yhteiskunnan yhtenä suurena haasteena pidetään tänä päivänä syrjäytymistä. Varsinkin nuorten syrjäytyminen koetaan huolestuttavana. Viime vuosina nuorten syrjäytymisestä on keskusteltu runsaasti julkisuudessa. Edellinen Kokoomus-johtoinen hallitus kirjasi nuorisotakuun hallitusohjelmansa kärkihankkeiden joukkoon. Sen kohderyhmänä ovat alle 25-vuotiaat nuoret sekä 25-29-vuotiaat juuri oppilaitoksista valmistuneet, jotka ovat rekisteröityneet työnhakijoiksi. Heille tarjotaan toimenpidettä kolmen kuukauden sisällä siitä, kun he ovat kirjautuneet työnhakijoiksi. Näitä tarjottuja toimenpiteitä ovat työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka (Nuorisotakuun kotisivu). Nuorten yhteiskuntatakuu tuli voimaan 1.1.2013. Nuorisotakuun täytäntöönpanoon kohdistettiin runsaasti odotuksia. Syrjäytymisen vastainen taistelu on kuitenkin sidoksissa työttömyyden vastaiseen taisteluun. Nuorisotyöttömyys on haasteellinen ongelma, jonka ratkaisemista on vaikeuttanut vuodesta 2008 alkaen jatkunut talouden taantuma ja sen myötä jatkuvasti vähentynyt työvoiman tarve.

Syrjäytymisestä on muodostunut yksi poliittisen ammattikielen vakiotermeistä. Käsite tulee päivittäin vastaan lehtiä lukiessa ja muuta mediaa seuratessa. Tiedotusvälineet vaikuttavat ihmisten mielipiteisiin ja asenteisiin. Ne myös toimivat ajankohtaisten ilmiöiden ja politiikan tulkkeina ja määrittelijöinä. Tiedotusvälineet ovat vallankäyttäjiä, ja ilmiöiden ja asioiden tiedostamiseen vaikuttaa paljolti niiden näkyvyys mediassa. Tiedotusvälineiden merkitys korostuu näin ollen myös sosiaalisten kysymysten ja ongelmien tulkitsijana.

Monenlaiset elämäntyyli edustavat tätä päivää, mutta silti ”normikansalaisen” ihanne on pitänyt pintansa. Valtavirrassa, yhteiskunnan keskiössä, on entistä vaikeampi pysyä mukana, sillä melkein kuka tahansa voi tänä päivänä syrjäytyä (työ)yhteiskunnasta. Käsitteisiin syrjäytyneistä sillä ei ole ollut suurempaa vaikutusta, sillä heihin liitetään yleensä kielteisiä mielikuvia, joiden seurauksena on leimaaminen.

Yhtenäiskulttuurin katoamisesta huolimatta työmarkkinakansalaisuuden katsotaan edelleen tuottavan yhteiskuntakelpoisuutta ja toimivan syrjäytymisen vastavoimana. Syrjäytymisteema oli runsaan tutkimuksen kohteena koko 1990-luvun, mutta hiipui 2000-luvulla kohdistuen lähinnä nuoriin. Lehdistössä teema on kuitenkin ollut kestoaihe. Tutkin omassa pro gradussani, millaista

nuoria koskevaa syrjäytymiskeskustelua maamme suurimmassa sanomalehdessä, Helsingin Sanomissa, on käyty vuonna 2012. Kiinnostukseni nuorten syrjäytymisen aihepiiriin liittyy työskentelyyni sosiaalityöntekijänä sosiaalitoimistossa, missä kohtasin syrjäytymisriskissä olevia nuoria. Sosiaalityön opiskelu työn ohessa oli raskasta ja haasteellista, minkä vuoksi tutkielman kirjoittaminen eteni hitaasti.

Syrjäytymisen kuten muidenkin sosiaalisten ongelmien kohdalla Zeitgeist, ajanhenki, muovaa käsitystämme ilmiöstä. Syrjäytymisen osalta myöhäismodernin konservatiivinen puoli tulee näkyväksi. Vallitsevia valtarakenteita ei kyseenalaisteta. Nykyisen uusliberalistisen ideologian arvoja ovat vapaus, yksilöiden omat valinnat ja henkilökohtainen vastuu. Sosiaalinen eli yhteisvastuu on poispyyhitty listalta. Adam Jamrozikin ja Luica Nocellan (2000, 5–6) mielestä sosiaaliset ongelmat saavat yhteiskunnassa alkunsa tiettyjen arvojen, intressien ja niihin liittyvien päämäärien tavoittelusta, jotka ilmenevät vallitsevissa valtarakenteissa. Ongelmat voidaan ratkaista vain näitä arvoja ja päämääriä muuttamalla.

Nyky-yhteiskunnissa nuorten ihmisten elämäkokemukset ovat muuttuneet varsin merkittävästi. Nämä muutokset liittyvät ihmissuhteisiin perheessä ja ystäväpiirissä, kokemuksiin koulutuksesta ja työelämästä, vapaa-aikaan ja elämäntyyliin sekä kykyyn vakiinnuttaa asemansa itsenäisenä nuorena aikuisena. Monet näistä muutoksista ovat suora seuraus työmarkkinoiden muuttumisesta, koulutetun työvoiman ja joustavien työsuhdekäytäntöjen lisääntyneestä kysynnästä sekä yhteiskunnallisista toimintatavoista, joiden seurauksena nuoret ovat pidempään riippuvaisia kodistaan. Näiden muutosten johdosta nykynuoret kohtaavat riskejä, jotka heidän vanhemmilleen olivat pitkälti tuntemattomia. Tämä pitää paikkansa riippumatta nuoren sosiaalisesta taustasta tai sukupuolesta. Monet näistä muutoksista ovat tapahtuneet suhteellisen lyhyen ajanjakson sisällä. (Furlong & Cartmel 2007, 1.)

Nyky-yhteiskunnassa elämänhallinnan yksilöllistymisen myötä kunkin tulee refleksiivisesti kyetä rakentamaan elämäkertansa liittyen esimerkiksi koulutukseen, ammatinvalintaan, perherooliin ja kulutustyyliin. Andy Furlong ja Fred Cartmel (2007) toteavat, että kun riskit ovat yhteiskunnassa yksilöllistyneet, ihmiset pitävät yhä useammin takaiskuja ja kriisejä yksilöllisinä vajavuuksina pikemminkin kuin prosessien tuloksina, jotka ovat yksilön kontrollin ulottumattomissa. Esimerkiksi työttömyys saatetaan nähdä johtuvaksi puutteista yksilön taidoissa pikemminkin kuin työvoiman kysynnän yleisenä laskuna. Riskien yksilöllistyminen

saattaa johtaa siihen, että tilanteita, joissa aiemmin vaadittiin poliittisia toimia, käsitellään nyt yksilön aktivointia vaativina toimenpiteinä.

Nuorten valinnanvaihtoehdot näyttävät lisääntyneen samalla kun menestymisen tai epäonnistumisen vastuuntunteesta on tullut henkilökohtaisempi ja yksilöllisempi (Furlong & Cartmel 2007; Beck 1993). Vaikka mittavia muutoksia on tapahtunut, ovat nykynuorten mahdollisuudet kuitenkin rajallisia. Furlongin ja Cartmellin (mt.) mielestä lisääntyvä epävarmuus aiheuttaa stressiä ja haavoittuvuutta. Sosiaalinen asema näyttää edelleen siirtyvän vanhemmilta lapsille, jolloin sosiaalisen uusintamisen mahdollisuudet ovat olemattomat.

Samalla uudenlaiset syrjäytymisen riskit ovat lisääntyneet. Ken Roberts (2008) puhuu uudesta normaliteetista, jolla hän viittaa siihen, että vajaatyöllisyys on 2000-luvun nuorten maailmanlaajuinen normaliteetti työmarkkinoilla. Kenties nuoret eivät nykyisessä epävarmuuksien ja riskien maailmassa koe tilannettaan toivottomaksi verratessaan sitä omaan viiteryhmäänsä. Toisaalta kansainvälisessä nuorisotutkimuksessa on Sanna Aaltosen ja Leena Suurpään (2013) mukaan nostettu esille se, että nykyiset nuorisosukupolvet ovat kokonaisena ikäryhmänä monin tavoin heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa kuin vanhemmat ikäluokat, millä voi olla nuorten aikuiselämää arpeuttavia ja yhteiskuntarauhaa ravistelevia vaikutuksia.

2 SYRJÄYTYMINEN ILMIÖNÄ

Syrjäytyminen on monimerkityksinen ja kiistelty käsite, sillä siihen sisältyy tulkinnanvaraisuutta ja normatiivisuutta sekä eettisiä haasteita. Syrjäytymisestä puhuttaessa yksi keskeinen kysymys on, mistä syrjäydytään. Toisin sanoen, millaiset prosessit ovat syrjäytymisen vastakohtia. Syrjäytymisen vastakohtana voidaan pitää integraatiota (Mortensen & Olofson 1995, 18) tai osallistumista (Hornemann Møller 1995, 116). Tavallisesti syrjäytymisen ymmärretään kuvaavan prosesseja tai tiloja, joissa yksilöt tai ryhmät vasten tahtoaan ja mahdollisten toimintakykynsä tai resurssien vähäisyyden vuoksi jäävät syrjään (ks. Hornemann Møller 1995), mutta syrjään jättäytyminen joltain sosiaalisen toiminnan tai talouden osa-alueelta (esim. työelämästä) voi joskus olla myös vapaaehtoista.

Syrjäytymiskeskustelua on käyty karkeasti ottaen kolmella eri tasolla. Ilmiötä on tarkasteltu yhteiskunnan, sosiaalisten ryhmien ja sekä yksilöiden näkökulmasta. Nämä eri lähtökohdat ovat monesti sekoittuneet toisiinsa. Vaikka eri lähtökohdista tehdyt tarkastelut eroavat toisistaan, on niille yhteistä syrjäytymisen hahmottaminen kielteisenä, ei-toivottuna ilmiönä. (Järvinen & Jahnukaisen 2001, 127.)

2.1 Vieraantumisesta syrjäytymiseen ja marginalisaatioon

Jorma Sipilä (1985) korostaa, että syrjäytyminen on ilmiönä vanha. Keskustelu syrjäytymisestä siirtyi meille Ruotsista nelisenkymmentä vuotta sitten, jossa ilmiöön oli perehdytty työmarkkinatutkimuksessa. Kun meillä aiemmin oli puhuttu vieraantumisesta, ryhdyttiin nyt käyttämään ruotsinkielisen termin utslagning suomenkielistä vastinetta uloslyönti, joka käsitti lähinnä työelämän ulkopuolelle päätyminen, kuten työttömyyden ja varhaisen eläkkeelle joutumisen. Vähitellen uloslyönnin käsite vaihtui syrjäytymiseen, johon sisältyi laajempi merkitysten kirjo kuin pelkkä työelämän ulkopuolisuus. Myöhemmin se alkoi viitata hyvin laajalaisesti erimuotoiseen huono-osaisuuteen ja sen kasautumiseen. (Helne & Karisto 1993, 517; Lämsä 2009, 26.)

Sipilä (1979; 1985) on määritellyt syrjäytymisen yksilöä ja yhteiskuntaa koskevien siteiden löysyydeksi. Perhe ja työ ovat keskeisiä yksilöä yhteiskuntaan sitovia tekijöitä, koska ne ovat tärkeimmät instituutiot sekä ihmisten keskinäisessä yhteisyydessä että ihmisten ja yhteiskunnan välisissä suhteissa. Nyky-yhteiskunnassa ovat Timo Järvisen ja Markku Jahnukaisen (2001, 129)

mukaan opiskelu ja erilaiset kulutuksen muodot enenevässä määrin palkkatyön ja perheen lisäksi ihmisten välisen yhteisyyden tärkeimmät instituutiot. Suurimmassa vaarassa syrjäytyä ovat ne, joilla ei ole työtä, koulutusta ja perhettä eikä myöskään rahaa kulutukseen.

Syrjäytymisellä ei ole kaikkien hyväksymää määritelmää julkisessa, poliittisessa eikä akateemisessakaan keskustelussa. Yleisellä tasolla syrjäytyminen nähdään yksilöiden, perheiden tai yhteisöjen joutumisena perinteisen ja yleisesti hyväksytyksi katsotun elämäntyylin ja elintason ulkopuolelle, joihin yhdistyy resurssien puute. (Simpura et al. 2008, 251.) Syrjäytyminen tarkoittaa siis marginaaliasemaan joutumista pois enemmistön sosiaalisesti arvostetusta elämäntavasta ja kulutusmahdollisuuksista. Matti Heikkilän (1990, 24–26) mielestä keskeinen esille nouseva kysymys onkin, kuuluuko materiaalisesta huono-osaisuudesta käynnistynyt syrjäytyminen samaan viitekehykseen syrjäytymisen kanssa, joka johtuu ei-materiaalisista tekijöistä.

Seppo Palanderin ja Airi Poukkeen (1996, 13) mielestä syrjäytymisessä keskeistä on se, että ilmiön taustalla voidaan ajatella olevan tiettyjä yhteiskunnallisia kehitystekijöitä. Syrjäytyminen on usein määritelty kasautuneeksi huono-osaisuudeksi. Yhden määritelmän mukaan henkilö on syrjäytynyt, jos hänellä on vähintään kaksi seuraavista ongelmista: toimeentulovaikeudet, työttömyys, huono asumistaso, terveysongelmia, läheisten ystävien puuttuminen ja väkivallan tai sen uhan kokeminen.

Syrjäytymisen käsite on sekoittunut muihin sitä lähellä oleviin käsitteisiin, kuten marginalisaatioon, alaluokkaistumiseen, köyhyyteen ja huono-osaisuuteen. Jos syrjäytyneisyyttä tarkastellaan yksilötasolla, syrjäytyminen on syytä määritellä huono-osaistumisen prosessiksi ja marginalisaatio puolestaan valtavirran ulkopuolella olemiseksi, johon voi, mutta ei välttämättä liity huono-osaisuutta. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 125–126.)

Marginalisoituminen ei joidenkin tutkijoiden mielestä viittaa niin radikaaliin yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen kuin perinteinen syrjäytymisen käsite. Kyösti Raunion (2000, 32–33) mukaan syrjäytynyt ihminen on joutunut usean osatekijän suhteen yhteiskunnallisen osallisuuden ulkopuolelle. Marginalisoituminen on kuvaavampi termi silloin, kun yhteiskunnallisen normatiivisuuden ongelmat eivät koske vain ongelmallisia syrjäytyneitä. Varsinkin epävakaa asemassa elämisen yleistymisen merkitsee sellaista ihmisten toimeentulon ja arkielämässä selviytymisen ehdoissa viime vuosikymmenellä tapahtunutta muutosta, jota syrjäytyminen ei

erityisen hyvin kuvaa. Ennen muuta työmarkkinoilla tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet elämäntilanteiden epävakaistumiseen.

Riitta Granfelt (1998) sen sijaan katsoo, että marginalisaation voi ymmärtää syrjäytymiskäsitteen synonyymiksi, oikeastaan sen alkuperäiseksi muodoksi. Chicagon koulukunnasta löytyy vuodelta 1928 Robert E. Parkin ”Marginal Man”, johon Olavi Riihinen (1990, ref. Granfelt 1998) sijoittaa syrjäytymiskäsitteen juuret. Toisaalta marginalisaation liittyy luontevasti sosiaalista syrjäytymistä laajempi tematiikka, erityisesti eksistentiaalisesta ja psykologisesta näkökulmasta katsottuna. Marginalisaation käsite soveltuu hyvin ihmisten kokemuksiin ja elämän merkityksiin kohdistuvan tutkimuksen näkökulmaksi. Sen alle asettuvat sivullisuuden, erilaisuuden ja toiseuden kysymykset, eikä se kadota myöskään sosiaalis-taloudellisen huono-osaisuuden perspektiiviä. (Mt., 80.)

Nuorten syrjäytymisellä viitataan yleensä huono-osaistumisen prosessiin, johon vaikuttavia riskitekijöitä ovat monien tutkimusten mukaan muun muassa ongelmat kotona tai koulussa, putoaminen koulutuksen ja/tai työmarkkinoiden ulkopuolelle ja elämäntilanteiden ongelmat (esim. Järvinen & Jahnukainen 2001). Sue Cranmerin (2010) mukaan koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevia nuoria voidaan pitää ”osallisuuskiluun” pudonneina, sillä he eivät ole osallisina toiminnoissa, joissa heidän ikätoverinsa yleensä ovat. Tämä merkitsee eksklusion riskiä (Granholm 2016, 86).

Syrjäytyminen voidaan ymmärtää ulkopuolisuudeksi yhteiskunnan valtavirrasta ja instituutioista. Nuorten näkökulmasta syrjäytyminen määrittyy myös ulkopuolisuutena ihmissuhteista (Törrönen & Vornanen 2002). Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan tilaamassa esiselvityksessä Nuoria koskeva syrjäytymistieto, avauksia tietämisen politiikkaan (Suurpää 2009) havaittiin, että nuorten itsensä kokemustietoa ei kuitenkaan ole hyödynnetty sen enempää alan tutkimuksessa kuin kehittämistoiminnassakaan.

Koska yhdenmukaista marginalisaatioon tai sosiaaliseen syrjäytymiseen viittaavaa käsitettä ei ole, niin käsite, jota käytetään, vaihtelee Ilse Marschalekin ja Elisabeth Unterfraunerin (2009) mukaan kontekstista ja näkökulmasta riippuen. Joitakin käsitteitä ei enää pidetä soveliaina liiallisen leimaavuutensa takia. Nuorten kohdalla syrjäytyneet voidaan määritellä ”nuoriksi ihmisiksi, joilla on vähemmän mahdollisuuksia”. Euroopan komission Nuoriso-ohjelma käyttää

tätä määritettä siitä laajasta kohderyhmästä, johon Nuoriso-ohjelman inkluusiopyrkimykset kohdentuvat.

Antti Kariston (1988, 2) mielestä syrjäytymisen käsitteen avulla ei voi korvata vanhoja selkeitä käsitteitä, esimerkiksi köyhyyttä ja työttömyyttä, vaan se antaa niiden tutkimiselle uuden näkökulman. Karisto esittää, että syrjäytyminen on 1) putoamista pois tuotannosta tai työelämästä, esimerkiksi työttömyyden tai työkyvyttömyyden kautta, 2) jäämistä kulutusmallien ulkopuolelle köyhyydestä johtuen, 3) joutumista pois sosiaalisten yhteyksien ulkopuolelle liittyen yksinäisyyteen ja 4) kyvyttömyyttä vaikuttaa yhteiskunnassa eli vallankäytön puutetta. Karisto nojaa Pierre Bourdieun käsitteistöön. Syrjäytyminen on toimintaresurssien eli taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman puutetta osoittaen syrjäytymiseen sisältyvän uusittavia mekanismeja. Karisto näkee, että kulttuurisen pääoman merkitys korostuu syrjäytymisen perustuessa tulevaisuudessa tietojen ja tiedonkäsittelyn kyvyn puutteeseen. Näin ollen syrjäytyminen näyttää olevan läsnä yhteiskunnan rakenteissa ennen kuin se näkyy syrjäytyneen ominaisuuksissa. (Karisto 1988, 2–4.)

Syrjäytyneellä ihmisellä on vaikeuksia täyttää yhteiskunnan asettamia odotuksia ja sen arvostamia päämääriä. Tämän vuoksi hän kokee epävarmuutta tulevaisuudestaan (Sipilä, 1985, 89). Sanat putoaminen ja pois joutuminen viittaavat elämäntilanteen muutokseen. Sipilän mielestä olisi määriteltävä, mistä ja miksi ihmiset syrjäytyvät (Sipilä, 1985, 72). Syrjäytyminen on ajallisesti kehittyvä ilmiö. Se tarkoittaa lisääntyvää etääntymistä perinteisistä sosiaalisista toimintatavoista. Jan Carle (1997), joka käyttää syrjäytymisen vastineena marginalisoitumista, näkee sen prosessina, joka jatkuu ja muuttuu ajan saatossa. Syrjäytymisen voidaan tulkita alkavan jostain tapahtumasta, esimerkiksi työttömyydestä, jonka jälkeen saa ehkä alkunsa osittainen marginalisoituminen työmarkkinoilta, jota seuraa marginalisoituminen muilta alueilta. Näin ollen syrjäytyminen voidaan käsittää kehäksi, jossa eri osatekijät ja tapahtumat ovat yhteydessä toisiinsa sen sijaan, että yksi erillinen osatekijä olisi syrjäytymisen aiheuttaja. (Mt., 43–44.) Koska syrjäytyminen on prosessi, merkitsee prosessiluonteisuus mahdollisuutta kääntää kehityksen suunta takaisin kohti osallisuutta (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013).

2.2 Sosiaalinen eksklusio ja inklusio

Sosiaalinen eksklusio ja inklusio ovat moniulotteisia käsitteitä. Ihmisiä voidaan sulkea sisään tai ulos lukuisista erilaisista systeemeistä tai yhteiskunnan alueilta. (van Berkel & Hornemann Møller 2002, 11.) Käsitteiden inklusio ja eksklusio ”ansiona” voidaan pitää sitä, että ne soveltuvat hyvin kuvaamaan yksilöiden tai ryhmien osallisuutta ja ei-osallisuutta, kiinnittymistä ja ei-kiinnittymistä yhteiskunnan eri (ala)systeemeissä. Monissa elämäntilanteissa yksilöt ovat enemmän tai vähemmän mukaan otettuja tai enemmän tai vähemmän ulossuljettuja. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna inklusio ja eksklusio ovat suhteellisia käsitteitä. (van Berkel et al. 2002, 27, 29.) Sosiaalinen eksklusio voidaan määritellä dynaamiseksi prosessiksi, jonka kautta yksilöt ovat kokonaan tai osittain suljettu pois mistä tahansa yhteiskunnallisesta, poliittisesta ja kulttuurisesta järjestelmästä, jotka määrittävät yksilön sosiaalista integraatiota yhteiskunnassa (Sheppard 2007, 7; European foundation 1195, 4, ref. Francis 2002). Aadne Aasland ja Tone Flotten (2001) muistuttavat, että sosiaalisen inklusion käsite on kohonnut etualalle Euroopan poliittisessa keskustelussa sen jälkeen, kun eksklusio on korvannut köyhyyden käsitteen. Yksi suosituimmista argumenteista, joka puoltaa sosiaalisen eksklusion käsitettä on, että se ottaa huomioon inhimillisen elämän useampia ulottuvuuksia kuin köyhyyden käsite. (Mt., 1027.)

Inklusion määritelmä esiintyy sosiaalista eksklusiota käsittelevässä kirjallisuudessa usein vain epäsuorasti. Siitä käytetään toistuvasti sellaisia käsitteitä kuin ”normaali” sosiaalinen osallisuus tai yleisemmin ”valtavirta”. Näillä viitataan muun muassa seuraaviin asioihin, joista ihmisten ajatellaan jäävän ulkopuolelle: työmarkkinat, taloudelliset mahdollisuudet, yhteisö, kulttuuri, kansalaisuus. Valtavirran käsitettä ja paikkaa pidetään yleensä itsestään selvänä. Näin ollen sosiaalinen inklusio on useimmiten määritelty kielteisesti – tilana, jossa ei olla sosiaalisesti ulossuljettuja. Tämän vuoksi suurta osaa sosiaalisen inklusion keskustelusta on käsitteellisesti hallinnut eksklusio. Sosiaalinen eksklusio on lähtökohta, jonka suhteen sosiaalista inklusiota on sekä empiirisesti mitattu että käsitteellisesti määritelty. (Cameron 2006, 397.) Siitä huolimatta, että sosiaalinen inklusio on määritelty usein suhteessa sosiaaliseen eksklusioon, ihmiset tai sosiaaliset ryhmät voivat olla yhtäaikaan sekä inklusion että eksklusion piirissä. Ihminen voi olla esimerkiksi työtön, mutta osallistua aktiivisesti kansalaisyhteiskunnan toimintaan, jolloin side yhteiskuntaan ei katkea työttömyydestä huolimatta.

Syrjäytyneet ovat inklusion ulkopiiriläisiä, sillä heidän osansa on eksklusio. Syrjäytymisessä ei ole kyse vain sosiaalisesta huono-osaisuudesta, vaan myös kenties ennen kaikkea (normaalin) rajoista ja tiloista. Syrjäytyneiden paikantaminen eli spatialisaatio ei läheskään aina ole konkreettista, vaan usein symbolista. Paikantaminen tai paikan konstruoiminen ei tapahdu ”reaalimaailmassa”, todellisessa tilassa, vaan symbolisesti tajunnassa, vertauskuvallisessa tilassa. Niin kutsuttua valtavirran normaliteettia edustavat ihmiset kategorisoivatkin usein omassa mielessään jonkin yksilön tai ryhmän syrjäytyneeksi. (Helne 2002, 172.)

Inklusio eli pääsy yhteiskunnan järjestelmiin ja instituutioihin on kaikkien modernien yhteiskuntien toiminnallinen edellytys. Inklusio voi tarkoittaa johonkin kuulumista, jäsenyyttä, osallistumista, huolehtimista, asumista, olemista. Eksklusio, pääsemättömyys yhteiskuntaan ja instituutioihin, on paitsi sosiaalinen ongelma ja aikakauden puheenaihe, myös keskeinen yhteiskunnan jonkin osajoukon ongelma. Se saattaa myös olla uhka yhteiskunnan järjestykselle. (Eräsaari 2005; Silver 1994.)

Syrjäytymistä käsiteltäessä huomioidaan usein sen vastakohta, sosiaalinen koheesio tai integraatio. Yhteiskunnalliset instituutiot, jotka luovat koheesiota luokitellaan yleensä kolmeen kategoriaan. Ne käsittävät perheen ja lähiyhteisön, markkinat, kansalaisyhteiskunnan ja julkisen vallan. Syrjäytymisvaara on sitä todennäköisempi, mitä useamman niistä ulkopuolelle yksilö jää. Läheisten ihmissuhteiden puuttuminen ja työttömyys lisäävät syrjäytymisriskiä eniten, mutta jos on etääntynyt kaikista yhteiskunnallisista instituutioista, on syrjäytymisriski suuri. (Simpura et al. 2008, 252.)

Robert E. Parkin (1928) ja hänen oppilaansa Everett Stonequistin (1965) ajatuksia lainaten Järvinen ja Jahnukainen (2001, 139) päättelevät, että marginalisaatiolla ei kuitenkaan välttämättä ole yksinomaan negatiivisia seurauksia yksilön elämäkululle. Osa ”marginaali-ihmisistä” onnistuu kääntämään kokemuksensa voimavaraksi. On mahdollista, että heille kehitty perifeerisen kulttuurisen asemansa seurauksena tietoisuus ja sen kaltainen ymmärrys, jonka avulla he kykenevät tarkastelemaan asioita tavallista laajemmin, kahdesta kulttuurisesta perspektiivistä – kyeten näkemään asiat uudella, kyseenalaistavalla tavalla. Koetun ulkopuolisuuden ei tarvitse olla lopullista, vaan se voi olla luonteeltaan väliaikaista.

2.3 Poikkeavuus ja syrjäytyminen

Syrjäytymistä pidetään vakavana yhteiskunnallisena ongelmana, jota historian saatossa on traditionaalisesti tarkasteltu yksilötasolla. Normien vastaisesti käyttäytyviä yksilöitä ja heidän käyttäytymistään on kutsuttu sosiaalisiksi ongelmaksi (Sipilä 1979, 14). Sosiaalisilla ongelmilla alkuperäisessä historiallisessa merkityksessään tarkoitetaan poikkeavuutta. Poikkeavuutta on pidetty myötäsyttyisenä ja perinnöllisenäkin ominaisuutena vajaa sata vuotta sitten. Poikkeavien on katsottu olevan turmeltuneita, haitallisia ja uhkana muulle yhteisölle, minkä vuoksi on uskottu, että kurinpidolliset, holhoavat, ohjaavat ja terapeuttiset menetelmät ovat ratkaisu poikkeavaan käyttäytymiseen. (Rauhala 1998, 52.)

Howard Becker (1963, ref. Pösö 2002, 112), leimaamisteorian keskeinen luoja, korostaa klassikkoteoksessaan *Outsiders*, että poikkeavuus on yhteisöllisesti tuotettua. Sosiaaliset ryhmät luovat poikkeavuuden muodostamalla sääntöjä, jotka rakentavat poikkeavan ja ei-poikkeavan välisiä rajoja. Näitä sääntöjä sovelletaan sitten tiettyihin ihmisiin ja ryhmiin ja leimataan heidät sitä kautta ”ulkopuolisiksi”. Becker huomauttaakin, että poikkeava on se, johon poikkeavan leimaa on onnistuneesti sovellettu. Becker suhtautuu kriittisesti sellaiseen tutkimukseen, joka kohdistaa huomionsa vain poikkeavasti käyttäytyviin. Vähintään yhtä tärkeää on tutkia niitä prosesseja, jotka luovat poikkeavuutta määrittäviä normeja ja ylläpitävät niitä. Laaja-alaiseen ymmärrykseen poikkeavuudesta tarvitaan molemmat näkökulmat.

Kun yksilöitä luokitellaan ja leimataan, alkaa leima vaikuttaa helposti yksilöiden käyttäytymiseen. Ian Hackingin (1995) mukaan leimaava luokitus saattaa olla itsensä toteuttavaa. Hän käyttää siitä käsitettä *looping effect*, joka voidaan suomentaa silmukka- tai kehävaikutukseksi: luokittelun ja yksilön välillä toimii vastavuoroisuusreaktio. Yhteiskuntatieteet ja muut ihmistieteet tuottavat luokitteluja, joilla on kehävaikutus. Luokittelu näkyy nykyaikana yhä uusina diagnooseina yksilön käyttäytymiselle, jota aikaisemmin saatettiin esimerkiksi kouluympäristössä pitää häiriökäyttäytymisenä tai keskittymiskyvyn puutteena. Kehävaikutusta synnyttää toisaalta myös ihmisten halu saada taudinmääritys. Jos kouluikäinen lapsi saa kuulla, että hänellä on keskittymisvaikeuksia tai saa *adhd*-diagnoosin, se voi vaikuttaa kahdella tavalla. Lapsi saattaa yrittää entistä kovemmin voittaakseen vaikeutensa tai luopua yrittämästä, koska uskoo olevansa muita oppilaita jo lähtökohtaisesti huonompi.

Poikkeavuus liittyy läheisesti sosiaalisen patologian käsitteeseen, joka ilmaantui 1800-luvun jälkipuolella ja oli muodissa 1900-luvun alkupuolella. Tuona aikana sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa koettiin voimakas teollistuminen. Se toi joillekin ennennäkemätöntä vaurautta, mutta monille se merkitsi leivän perässä muuttoa ja perheiden ja sukulaisuussuhteiden pirstoutumista, köyhyyttä ja työskentelyä äärimmäisen epäinhimillisissä oloissa tehtaissa ja kaivoksissa. Sosiaalisten ongelmien, kuten köyhyyden, rikollisuuden ja juopottelun, katsottiin johtuvan yksilön luonteen vioista, jotka tuli kyetä ”parantamaan” sen sijaan, että niitä olisi tarkasteltu osana yhteiskunnallista ympäristöä. Sosiaalisen patologian käsite on säilynyt sitkeässä arvioitaessa henkilön suoriutumista koulutuksessa, työssä, sosiaalisessa käyttäytymisessä ja ihmissuhteissa sekä arvioitaessa yleistä elämäntapaa. (Jamrozik & Nocella 2000, 23–25.) Poikkeavuuteen liittyy ennakkoluuloja, joista osa on niin sisäistettyjä, ettei niistä olla edes tietoisia. Syrjäytyminen, jota pidetään poikkeamana normaalista, on Michel Foucaultin (1980) ja Zygmunt Baumanin (1997) mielestä kuitenkin lähempänä normaalia yhteiskunnallista elämää kuin yleensä huomaammekaan.

Pirkko-Liisa Rauhala (1998, 52–53) tuo esille, että yksilöä syyllistävä, rankaiseva, tuomitseva ja kontrolloiva ajattelumalli alkoi väistyä vasta 1940-luvulta lähtien, jolloin saivat sijaa terapeuttis-parantavat ja sopeuttavat menetelmät. Niiden myötä yksilön olosuhteita on kyetty tarkastelemaan myös hänen oman kokemusmaailmansa kautta. Toisen maailmansodan jälkeen nousi esille yhteiskunnallinen selitysmalli, jonka mukaan sosiaalisten ongelmien syynä nähtiin yhteiskunnalliset tekijät. Tämän selitysmallin myötä huomionkohteena ei enää ollut yksilö ja hänen ominaisuutensa vaan yksilön ja ympäröivän yhteiskunnan suhde. Yksilön ongelmasta tuli nyt sosiaalinen ongelma.

2.4 Köyhyys

Syrjäytyminen liitettiin ennen hyvin usein köyhyyteen. Esimerkkejä varhaisemmista syrjäytyneiden ryhmistä ovat nälkävuosien kerjäläisarmeijat, pakolaiset, ruotu-ukot ja huutolaislapset (Sipilä 1985). Köyhyydestä puhuttaessa tehdään yleensä ero absoluuttisen ja suhteellisen köyhyyden välillä. Absoluuttisella köyhyydellä tarkoitetaan Citron ja Michaelin (1995, ref. Moision 2008) mukaan riittämättömiä resursseja turvata terveelliselle elämälle välttämättömät inhimilliset perustarpeet ruoan, vaatetuksen ja asumisen suhteen. Suhteellinen köyhyys määritellään Atkinsin ym. (2002, ref. Moision 2008) näkemyksen mukaan

kykenemättömyydeksi osallistua yhteiskunnassa yleisesti odotettuun elämäntapaan ja saavuttaa minimiksi katsottu elintaso taloudellisten resurssien puutteen vuoksi. Vauriissa hyvinvointivaltioissa köyhyyden ymmärretään olevan pitkälti suhteellista. (Moisio 2008, 256.)

Euroopan komission mukaan köyhinä pidetään niitä henkilöitä, perheitä tai ihmisryhmiä, joiden materiaaliset, kulttuuriset ja sosiaaliset resurssit ovat niin rajallisia, että he ovat kyvyttömiä osallistumaan siihen elämäntapaan, jota heidän kotimaassaan pidetään sosiaalisesti hyväksyttävänä (Kangas & Ritakallio 2005, 31). Ulkopuolisuus väestön enemmistön keskiluokkaisesta elämäntyylistä johtaa sosiaaliseen syrjäytymiseen ja heikentää elämänlaatua. Hyvin monet asiat yhteiskunnassa onnistuvat vain tietyntasoisten tulojen avulla. Brittiläinen sosiaalipoliitikko Peter Townsend (ref. Kangas & Ritakallio 2005, 31–34) on pukeut nykyajan viitekehukseen Adam Smithin ajatukset köyhyydestä. Köyhyys on rahan puutteesta johtuvaa kyvyttömyyttä saavuttaa yhteiskunnassa vallitsevan normin mukainen elämisen taso. Se on siis syrjäytymistä yhteiskunnassa vallitsevasta ”normaalista” elämäntavasta, jolloin ei pystytä kuluttamaan ja esiintymään julkisuudessa ilman häpeän tunnetta.

Yksilöllistyvien elämänkohtaloiden myöhäismoderni aika on muokannut köyhyyden monenkirjavaksi. Köyhyys on nykyoloissa heterogeenisempää kuin aikana, jolloin köyhyys ymmärrettiin pelkästään fyysisen toimintakyvyn puutteena, viluna, nälkänä ja ehdottomana puutteena. (Kangas & Ritakallio 2005, 31, 57.) Pete Alcock (2006, 104) käyttää termiä biografisaatio viittaamaan nykypäivän köyhyyden subjektiivisiin ulottuvuuksiin yksilöllisissä elämäkerroissa: köyhyydenkokemukset ovat hyvin monenlaisia ja yksilökohtaisia. Tänä päivänä onkin Whelanin ja Maitren (2007, ref. Moisio 2008, 258) mukaan vallalla sangen yleisesti näkemys, että köyhyys on moniulotteinen ilmiö, jonka mittaamiseen ei ole olemassa yhtä mittaria. Köyhyyttä tuleekin tarkastella useammalla toisiaan täydentävällä tulo-, elinolo- ja subjektiivisella mittarilla.

Yhteiskunnallinen eriarvoisuus on Suomessa lisääntynyt viimeisen parin vuosikymmenen aikana samalla kun yhteiskunnan yleinen talouskehitys on kohentunut. Risto Sullström ja Marja Riihelä (2002) toteavat tämän johtuvan siitä, että suurituloisten tulot ovat kasvaneet nopeasti ja yhtäjaksoisesti. Samanaikaisesti lapsiperheiden köyhyys on Johanna Lammi-Taskulan ja Minna Salmen (2008, 60) mukaan kasvanut voimakkaasti, selvästi enemmän kuin koko väestön

keskimääräinen köyhyys. Lapsiperheiden köyhyyden kasvu liittyy tuloerojen kasvuun ja nuorten vanhempien vaikeuksiin kiinnittyä työmarkkinoille.

Pohjoismaisen hyvinvointitutkimuksen lähtökohtana on, että köyhiksi katsotaan ne, joilta puuttuvat oman elämän hallintaan vaadittavat resurssit (Kangas & Ritakallio 2005, 31). Köyhyyteen liittyy moraalisella tasolla yhteiskuntapoliittinen velvoite. Köyhyys olisi pyrittävä poistamaan. Paljon toistettu lausuma on, että työ on paras keino köyhyyden torjumiseen. Kiina-ilmion myötä teolliset työpaikat ovat siirtyneet halpatuotannon maihin, jolloin köyhyyden ja syrjäytymisen vastaiseen taisteluun tulisi löytää uusi keinovalikoima, mikä on nyky-yhteiskunnan suuri haaste.

3. NUORTEN SYRJÄYTYMISEN RISKITEKIJÄT

3.1 Nuoruus siirtymävaiheena

Nuoruus on tunnistettavissa ihmisen elämäkulussa erityisenä ja itsenäisenä elämänvaiheena 1800-luvun jälkipuolisoilta lähtien, ja se liittyy läheisesti teollistumisprosessin mukanaan tuomiin taloudellisiin, poliittisiin ja kulttuurillisiin muutoksiin, joiden vanavedessä syntyi pakollinen koulujärjestelmä (Gillis 1974 ref. Hurrelmann 1989, 3). Modernissa yhteiskunnassa kaikki ihmisen elämänvaiheet ovat Hurrelmannin (mt.) mukaan institutionalisoituneet, jonka seurauksena perheen asema on heikentynyt ja vertaisryhmien merkitys kasvanut.

Nuoruutta elämänvaiheena pidetään länsimaissa sosiaalisesti merkittävänä ja psykologisesti kompleksisena (Kehily 2007, 12). G. Stanley Hall (ref. Kehily 2007, 13) on kuvannut nuoruuden siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen. Eija Räikkösen (2012, 11) mukaan siirtymää aikuisuuteen pidetään yhtenä tärkeimmistä siirtymistä yksilön elämäkulun aikana. Lapsuudesta siirrytään asteittain aikuisuuteen nuoruusiän kehityksen aikana. (Aalberg & Siimes 2007, 125.) Nuoruutta voidaan pitää suurten mullistusten siirtymävaiheena, jossa muutokset liittyvät nuoren persoonallisuuteen, identiteettiin ja sosiaalisiin suhteisiin. (Berg et al. 2011, 169.)

Nuoruuden kehityksellisenä päämääränä on autonomian saavuttaminen. Voidakseen saavuttaa autonomian nuoren on ratkaistava ikäkauteen kuuluvat kehitystehtävät. (Aalberg & Siimes 2007.) Kehitystehtävät kuvastavat nuoren biologisia muutoksia, sosiaalisia rooleja, normeja ja odotuksia sekä henkilökohtaisia arvoja ja päämääriä. Kehitystehtävät muodostuvat normatiivisista odotuksista ja vaatimuksista tehdä tai saavuttaa jotain tiettyyn ikään mennessä. (Räikkönen 2012, 13.) Aalbergin ja Siimeksen (2007, 67–68) mukaan nuoruuden keskeiset kehitystehtävät ovat muuttuvan ruumiinkuvan, seksuaalisuuden ja seksuaalisen identiteetin jäsentäminen, liittyminen ikätovereihin sekä irtaantuminen vanhemmista ja uudenlaisen suhteen luominen heidän kanssaan.

Jari-Erik Nurmen (1998, 4–5) mukaan nuoruusiän kehitys tapahtuu tietyissä ihmisten välisissä ja institutionaalisissa konteksteissa. Vanhemmat tarjoavat yleensä nuorille tukea, neuvoa ja roolimalleja, kuinka käsitellä nuoruusikään liittyviä vaatimuksia. Vastaavasti vertaisryhmät, jotka tarjoavat luonnollisen viitekehityksen keskusteluille, neuvotteluille ja sosiaaliselle vertailulle, muodostavat toisen tärkeän kontekstin tulevaisuuden vaihtoehtojen ja toimintatapojen etsimiseen. Nuoret kohtaavat myös monia institutionaalisia siirtymävaiheita ja niihin liittyviä

mahdollisuuksia, jotka ohjaavat heidän käyttäytymistään, päätöksentekoaan ja sitoutumistaan sosialisatiossa tärkeisiin aikuisiän rooleihin. (Mt.)

Nuoruuteen liittyy myös koulutukseen ja ammattiin liittyvät valinnat ja oman paikan löytäminen yhteiskunnassa (Berg et al. 2011, 169). Nuoruusikä on keskeinen elämänvaihe sosiaalisen ja yhteiskunnallisen aseman määrittäjänä. Tällöin tyypillisesti irrottaudutaan lapsuudenkodista sekä siirrytään koulutuksen ja työn kautta itsenäiseen elämään ja aikuisuuteen. (Ilmakunnas et al. 2014, 247.) Lena Lidström ym. (2014) kirjoittavat, että siirtymät koulusta työelämään ovat pitkittyneet ja tulleet monimutkaisemmiksi viime vuosikymmeninä. Ennen kuin nuoret löytävät jalansijan jälkitekollisen yhteiskunnan kilpailuhenkisillä työmarkkinoilla, nuorten täytyy navigoida hajanaisessa ja pirstaloituneessa koulutusjärjestelmässä.

Aalberg ja Siimes (2007, 137) toteavat, että vaikka enemmistö suomalaisista nuorista voi hyvin, niin nuorten välillä korostuu polarisaatio. Osa nuorista menestyy todella hyvin ja osa syrjäytyy. Kun nuorten syrjäytymisellä viitataan siihen, että nuori ei jatka koulunkäyntiä tai ei siirry normaaliin työelämään, vuosittain 7 % pojista ja 2 % tytöistä arvioidaan syrjäytyvän Suomessa. Täten myös sukupuoli määrittää syrjäytymisprosessia (Piri et al. 1998, 5). Syrjäytynyt nuori, aiheutuipa syrjäytyminen mistä syystä tahansa, ajautuu helposti sellaiseen sosiaaliseen elämään, mikä johtaa uusiin vaikeuksiin. Tämän johdosta syntyy helposti itseään ruokkiva kierre. (Aalberg & Siimes 2007)

Syrjäytymisessä on kyse usein jo lapsuudessa alkavasta kehityskaaresta (esim. Forssén & Laine & Tähtinen 2002). Kasvu ympäristön puutteista johtuvilla syrjäytymisen riskeillä on usein taustanaan perheongelmien ”periytyminen”. Tapahtumaketjun nähdään usein juontavan juurensa jo varhaislapsuuden vaiheista, joiden tuloksena lapsen perusvalmiudet, kuten asenteet arvot ja toimintatavat, kehittyvät. Niillä on ratkaiseva merkitys nuoren aikuistumisprosessissa ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä. (Järvinen & Jahnukainen 2001; Lämsä 2009.) Syrjäytymisen sosiaalisessa periytyvyydessä on kysymys tapahtumaketjusta, jossa vanhemmat siirtävät oman lapsuudenkotinsa ongelmat usein tahtomattaan lapsilleen. Näin syntyvä sosiaalinen ja psykologinen vajaavaisuus ulottaa vaikutuksensa yli sukupolvien.

Syrjäytymisen ylisukupolvisuuteen ovat kiinnittäneet huomiota monet tutkijat. Elämänkulussa hyvin merkittäviksi seikoiksi myöhempää hyvinvointia ja aikuisiän syrjäytymisriskiä ajatellen on havaittu muiden muassa lapsuuden perheen sosiaalisen aseman ja ongelmien sekä erilaisten

kouluvaikeuksien ennustamat merkitykset. Ensin mainituista keskeisellä sijalla ovat taloudelliset vaikeudet ja työttömyys, vanhempien alkoholi- ja mielenterveysongelmat ja vakavat ristiriidat. Kouluvaikeuksista tärkeimmiksi nousevat heikko koulumenestys, koulukiusaaminen sekä oppimis- ja käytöshäiriöt. (Huurre ym. 2003; Lavikainen 2006; Kestilä ym. 2008.) Koska koulu on tärkeällä sijalla yhteiskunnassa, tulisi oppilas ottaa huomioon yksilönä, joka tarvitsee koulutiedon lisäksi myös tukea ja huolenpitoa. Koulun tarjoama turvallisuudentunne säteilee kauas yhteiskuntaan.

Lasten syrjäytymiskehitystä tarkasteltaessa on havaittu, että uhkatekijöiden rinnalle tulee huomionkohteiksi nostaa lasta kannattelevat ja tukevat tekijät. Näitä suojaavia tekijöitä tutkimalla on havaittu, että vaikeat kasvuolosuhteet eivät läheskään aina johda syrjäytymiseen. Tutkimukset vahvistavat kuitenkin sen, että mitä enemmän riskitekijöitä lapsen elämässä on, sitä varmemmin kasvuprosessin aikana ilmaantuu ongelmia. Useiden ongelmien samanaikaisuus ja pitkäkestoisuus altistavat lapsena ja aikuisiässä syrjäytymiskierteelle. (Forssén et al. 2002, 81–104.) Monet riskit eivät kuitenkaan Järvisen ja Jahnukaisen (2001, 137) mukaan johda syrjäytymiseen riskillä merkittyjen kohdalla. Näin ollen heidän varhainen luokitteluensa saattaa johtaa syrjäytymiskierteeseen päinvastaisista tarkoituksista huolimatta. Kielteisen leiman vaikutusta ei tule vähätellä.

3.2 Nuorten integroituminen yhteiskuntaan

Koulutus ja työllistyminen ovat keskeisiä yhteiskuntaan liittymisen väyliä. Koulutuksesta syrjäytymiseen ja moniin muihin koulun käynnin ongelmiin liittyy samanaikaisesti yhteiskunnallisia, yhteisöllisiä ja yksilöllisiä haasteita. Syrjäytyminen ei siten ole vain oppilaan ongelma. (Johansson 2010, 9–10.) Nuorten syrjäytymiskehitys liittyy usein myös työelämän ulkopuolelle jäämiseen sekä kehityksen taustalla oleviin sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin ja kasvuympäristöön (Myrskylä 2012; Lehtonen & Kallunki 2013). Nuoruus on syrjäytymisen kannalta hyvin herkkää aikaa. Jo peruskoulussa alkava kova kilpailu vaikuttaa siihen, että epäonnistumiset koulussa voivat aiheuttaa entistä peruuttamattomimpia seurauksia. (Piri et al. 1998, 3.)

Nuorten koulutuksesta ja työelämästä syrjäytymistä voidaan selittää monista eri tekijöistä käsin. Kysymyksessä on Juha Hämäläisen (2000) mielestä monimutkainen ongelmien kokonaisuus, jossa eri tekijöiden keskinäistä vaikuttavuutta on vaikea täsmällisesti määrittää. Koulutuksesta ja työstä syrjäytymiseen kuten yleensä muihinkin sosiaalisiin ongelmiin vaikuttavat yksilölliset,

institutionaaliset ja kulttuuriset tekijät. Syitä nuorten työstä ja koulutuksesta syrjäytymiseen voi etsiä niin yhteiskunnan rakenne-, resurssi- ja prosessitekijöistä kuin yksilöllisistä elämäntilanteista. Huono koulumenestys heikentää nuoren mahdollisuuksia saavuttaa yhteiskunnan edellyttämää ammattitaitoa ja kansalaisvalmiuksia. Oppimis- ja sopeutumisvaikeuksista kärsivä nuori syrjäytyy helposti ihmissuhteista kouluyhteisössä. (Mt., 29, 48.)

Nuoren koulutukseen osallistumisella ja ammatin hankkimisella on Katja Komosen (2001) mukaan läheinen kytkös yhteiskunnalliseen järjestykseen sosiaalistumiseen, toisin sanoen se on osoitus nuoren yhteiskuntakelpoisuudesta. Lievimmillään koulutuksen keskeyttäjiin kohdistetut lausumat korostavat Komosen mielestä heidän vajavuuttaan koulutusmarkkinakansalaisuudessa ja kyvyttömyyttään pärjätä koulutuksellisessa ja myöhemmässä työmarkkinallisessa kilpailussa. Vahvimmillaan opintojen keskeyttämistä ja tutkintotodistusten puutetta on julkisessa ja asiantuntijakeskustelussakin pidetty voimakkaana henkilökohtaisena kannanottona (koulutus- ja palkkatyö)yhteiskunnan arvoja vastaan, osoituksena siitä, ettei nuori halua osallistua yhteiskunnan normaalitoimintaan.

Keskeyttäjän kannalta syrjäytyminen ei Komosen (Mt.) mielestä siten ole ainoastaan koulutuksen ja mahdollisesti myös työn ulkopuolelle joutumista, vaan myös syrjäytymistä kansalaisuudesta, rajautumista osaksi koulutuksellista alaluokkaa, jota yhdistää marginalisoituminen yhteiskunnan keskeisistä instituutioista, kuten koulutus- ja työmarkkinoista, niillä toimivista ihmisistä samoin kuin yhteiskunnan keskeisistä arvoista ja normeista. Nuoret, jotka keskeyttämisen kautta kyseenalaistavat koulutuksen arvon, vaarantavat Komosen mukaan samalla koko työkeskeisen kulttuurimme jatkuvuuden ja ovat siten yhteiskunnan normatiivista sosiaalista järjestystä uhkaava tekijä.

3.3 Nuorten työttömyys

Pitkään jatkunut talouskriisi on Suomessa ja monissa Euroopan Unionin maissa nostanut nuorisotyöttömyyden ennen näkemättömän korkeaksi. Nuorisotyöttömyys on tärkeä yhteiskunnallinen kysymys, ja nuoret ovatkin aktiivisen työvoimapolitiikan keskeinen kohde. 1990-luvun laman jälkimainingeissa säädettiin laki työmarkkinatuesta (665/1996), jonka mukaan 18–24 -vuotiaan henkilön, jolla ei ole ammatillista koulutusta tai joka ei täytä työssäoloehdot, tulee hakeutua koulutukseen tai hänen on suostuttava työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin työmarkkinatuen menettämisen uhalla. Uuden nuorisotakuun (2013) myötä lievennettiin

nuorten velvoitetta hakea koulutukseen (Laki työttömyysturvalain muuttamisesta 1001/2012). Ilman ammatillista koulutusta olevan alle 25-vuotiaan nuoren työmarkkinatuen saamisen edellytyksenä oli aiemmin kolme hakuvaihtoehtoa kevään yhteishaussa. Lakiuudistuksen jälkeen hakuvaihtoehtojen määrää vähennettiin kahteen. Sen lisäksi syksyn yhteishaun velvoittavuudesta työmarkkinatuen saamisen edellytyksenä luovuttiin.

Keskeisinä toimina nuoriin kohdistuneessa aktiivisessa työvoimapolitiikassa ovat 2000-luvulla olleet nuorten yhteiskuntatakuu 2005 ja nuorisotakuu 2013. Uudessa nuorisotakuussa takuun kohdejoukko laajeni alle 25-vuotiaista myös 25–29-vuotiaisiin vastavalmistuneisiin työttömiin työnhakijoihin. Nuorisotakuun uudistamisessa toimenpiteisiin tehtiin vain joitakin muutoksia. Työmarkkinatoimenpiteet (työharjoittelu, työelämävalmennus ja työkokeilu) yhdistettiin työkokeiluksi ja ohjaavan koulutuksen tilalle tulivat ura-, työnhaku- ja työhönvalmennukset. Myös nuorten palkkatuen määrää nostettiin ja sen saamiseen liitetty työttömyyden kestoa koskeva ehto poistettiin. Oleellista nuorten työttömyyden hoidossa on toimenpiteiden nopea tarjoaminen, jolla pyritään ehkäisemään työttömyyden pitkittymistä ja siitä seuraavia ongelmia. (Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 8/2014, 56.) Päämääränä nuorisotakuussa on siis nuorten osallistaminen yhteiskuntaan sopivan koulutusalan löytämisen ja sen myötä työhön kiinnittymisen kautta. Nuorisotakuulle asetettuja tavoitteita ei vuonna 2013 saavutettu. Heikkojen tulosten taustalla on monia tekijöitä, joista tärkein lienee huono taloudellinen tilanne (mt.).

Nuorten työttömyys oli Suomessa pahimmillaan 1990-luvun alussa, jolloin alle 25-vuotiaita työttömiä oli noin 100 000. Tämän jälkeen nuorten työttömyys väheni aina vuoteen 2008 asti, mutta kääntyi kasvuun finanssikriisin ja velkakriisin seurauksena. Seuraavana vuonna alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi yli 60 prosenttia edellisestä vuodesta. Työttömien nuorten määrä väheni jonkin verran vuosina 2010 ja 2011, mutta kääntyi uudelleen nousuun vuonna 2012 ja ylitti vuonna 2013 jo vuoden 2009 tason. (Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 8/2014, 15.)

Suomen kehitystä voidaan Kari Hämäläisen ja Ulla Hämäläisen (2012) selvityksen mukaan pitää kansainvälisesti ottaen maltillisena, vaikka huoli nuorten työmarkkinoille pääsystä on kasvanut yhtä lailla meillä. Työttömyysasteella mitattuna nuorten työttömyys on korkealla tasolla myös Suomessa. Esimerkiksi vuonna 2013 nuorten (15–24-vuotiaiden) työttömyysaste oli noin 20

prosenttia. Yhtenä keskeisenä syynä nuorten korkeaan työttömyysasteeseen on nuoruuteen olennaisesti liittyvät erilaiset siirtymät. Nuoret valmistuvat joukoittain koulutuksesta: peruskoulusta, toisen asteen koulutuksesta ja korkea-asteen koulutuksesta.

Yhteiskunnassa ja työmarkkinoiden rakenteissa tapahtuneet suuret muutokset ovat vaikuttaneet nuorten mahdollisuuksiin integroitua yhteiskuntaan. Huono taloudellinen tilanne, korkea työttömyys ja kova kilpailu työpaikoista ovat tehneet nuorten työelämään siirtymisen entistä vaikeammaksi. Yhä keskeisemmäksi on muodostunut se, että nuori ei jää pelkän perusasteen koulutuksen varaan, vaan jatkaa ammatilliseen koulutukseen tai lukioon. Nuorten pääsy työmarkkinoille olisi kuitenkin entistä oleellisempaa väestön vanhetessa ja työikäisten osuuden laskiessa. Jos huomattava osa nuorista ei kouluttaudu eikä siirry työmarkkinoille, vaikuttaa se työvoiman saatavuuteen ja julkisen talouden kestävyyskehitykseen. (TEM raportteja 8/12.)

Koska nuorten syrjäytyminen koetaan suurena yhteiskunnallisena huolenaiheena ja uhkana, on paikallaan kysyä, keitä syrjäytyneet tai syrjäytymisuhan alla olevat nuoret ovat. Pekka Myrskylä (2012) valottaa asiaa näin: ”Vuonna 2010 syrjäytyneitä oli 15-29-vuotiaiden ikäryhmästä yli 51 000, joka on viitisen prosenttia ikäryhmästä. Näistä työttömiä työnhakijoita oli 18 800 ja muita työvoiman ulkopuolisia 32 500. Syrjäytymisen kovassa ytimessä on 32 500 ulkopuolista nuorta, jotka eivät ole rekisteröityneet edes työttömiksi työnhakijoiksi. Heillä on vain perusasteen koulutus ja he ovat työvoiman lisäksi myös koulutuksen ulkopuolella. Nämä eivät näy edes tilastoissa, joten heistä ei tiedetä, mitä he tekevät.”

Liisa Larja (2013) korostaa, että niin sanottujen NEET-nuorten (Not in Employment, Education or Training) katsotaan usein olevan syrjäytyneitä, vaikka määritelmä kertoo ainoastaan sen, että kyseiset nuoret eivät ole tutkimushetkellä työssä eivätkä opiskelemassa tai harjoittelemassa. Vuonna 2011 opiskelemattomia 15–24-vuotiaita nuoria työttömiä oli neljä prosenttia ikäluokasta (25 500) ja työvoiman ulkopuolella oli viisi prosenttia ikäluokasta (32 200), siis yhteensä yhdeksän prosenttia ikäluokasta (57 700). Vuonna 2011 näistä NEET-nuorista 59 prosenttia (31 400) ilmoitti pääasialliseksi toiminnakseen työttömyyden, 17 prosenttia (8 900) kertoi olevansa työkyvytön, 14 prosenttia (7 500) hoiti kotona lapsiaan ja seitsemän prosenttia (4 000) sanoi tekevänsä jotain muuta. Joukossa oli myös henkilöitä (noin kolme prosenttia), jotka ilmoittivat pääasialliseksi toiminnakseen työn tai opiskelun, vaikka heillä ei tutkimusajankohtana ollut työpaikkaa tai tutkintoon johtavaa opiskelupaikkaa.

Nuorten syrjäytymisestä koituu sekä inhimillisiä että taloudellisia menetyksiä. Inhimillisten menetysten arvoa ei voida mitata rahassa. Taloudellisista menetyksistä on sen sijaan tehty erilaisia laskelmia. Uutta nuorisotakuuta valmistelleen työryhmän raportissa esitetään arvio, että syrjäytyneitä nuoria olisi noin 40 000. Raportissa todetaan, että heistä aiheutuisi yhteiskunnalle noin 300 miljoonan euron vuotuiset kustannukset, jos laskelmassa huomioidaan vain työttömyysturva ja asumistuki. Arvio on kuitenkin varovainen eikä sisällä muita mahdollisia sosiaalietuuksia tai syrjäytymisen kustannuksia, kuten hoitokuluja ja työkyvyttömyyseläkettä eikä yhteiskunnan menettämiä verotuloja ja työn tuottamaa arvonlisää. Kansantalouden tasolla nuorten syrjäytymisellä voi olla vaikutuksia myös työvoiman saatavuuteen. (TEM raportteja 8/12.)

Maamme työmarkkinoilla on kaksi selvää väliin putoavaa ryhmää: nuoret, jotka eivät pääse aloittamaan työuraansa ja iäkkäämmät, jotka taantuman iskiessä hädetään ensimmäisenä pois työmarkkinoilta. Nuorisotyöttömyyttä voidaan toki yrittää alentaa palkkatukien ja muiden erityistoimien avulla, kuten nuorisotakuussa on pyritty toimimaan, mutta ongelman ratkaisun avaimet ovat lopulta talouskehityksessä. Jos talouden taantuma ei ota taittuakseen, nuorten työttömyysongelmaa ei kyetä ratkaisemaan.

3.4 Syrjäytyminen tutkimuksen kohteena

Nuorten syrjäytyminen on Suomessa ollut runsaan tutkimuksen kohteena sosiaalitieteissä ja myös monilla muilla tieteenaloilla. Vaikka syrjäytymisestä puhutaan paljon, tästä pelottavasta uhkakuvasta ei ole saatu hahmoteltua selvärajaisista kuvaa. Nurmi (2011, 1) toteaa, että nuorten syrjäytymistä koskeva tutkimustieto Suomessa on puutteellista ja hajanaista. Tämän lisäksi on suhteellisen vähän luotettavaa tietoa siitä, mikä selittää nuorten syrjäytymistä. Tähän vaikuttaa osaltaan se, että tutkimus koskien nuorten syrjäytymistä on haasteellista.

Johanna Oljemark (2013, 60) huomauttaa, että kvalitatiivinen tutkimus koskien nuorten syrjäytymistä on ollut vähäistä. Suurin osa viime vuosien nuorten syrjäytymistä koskevasta tutkimustiedosta on perustunut kvantitatiivisten menetelmien avulla toteutettuihin tutkimuksiin. Muun muassa Sitra, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetusministeriö ovat laatineet kattavia raportteja. (Mt.)

Tuula Helne on väitöskirjassaan (2002) ”Syrjäytymisen yhteiskunta” tutkinut, millaista puhetta yhteiskunta tuottaa syrjäytyneistä. Syrjäytymisestä keskusteltaessa huomio on usein kiinnitetty syrjäytyneisiin ja heidän oletettuihin ominaisuuksiinsa, mutta Helneen tutkimuksessa painopiste on siinä kontekstissa, jossa syrjäytyminen on konstruoitu sosiaalisesti ongelmaksi. Helne (2002, 51–58) on pohtinut syrjäytymistä koskevien diskurssien sisältämiä ristiriitaisuuksia. Hän problematisoi muun muassa yhteisyyteen palauttamispyrkimystä. Helne on esittänyt perusteluja sille epäilylle, ettei ponnistus saattaa syrjäytyneet takaisin keskuuteemme olekaan niin voimakas kuin voisi kuvitella. Näin on muun muassa siksi, että Toiset ovat tarpeellisia. Samuus peilautuu vain toiseutta vastaan. Toiseus on siis tärkeä väline identiteetin muovaamisessa. Helne (mt.) katsoo, että syrjäytymisdiskurssi tuottaa rajoja ja karsinoi sekä liittää syrjäytyneet yhteen niin spatiaalisesti kuin symbolistisestikin. Erityisesti viime mainittu ulottuvuus on saanut liian vähän huomiota osakseen – liittyhän syrjäytymiskeskusteluun aina vääjäämättä syyllistäminen ja stigmatisaatio, leimaaminen.

Nuoruus on vaikutuksille altis ja käännteentekevä elämänvaihe, jonka merkitys syrjäytymisen kehityskulussa on keskeinen. Koulutusyhteiskunnassa yksilön syrjäytymisen uhka saa alkunsa usein heikosta koulumenestyksestä. Koulun keskeyttämisellä on monia nuoren elämään pitkälle vaikuttavia seurauksia. Mikko Takalan (1992) tutkimus toi esille sen, että koulun keskeyttäminen rajoittaa nuoren mahdollisuuksia työelämässä ja herättää ympäristössä kielteisiä reaktioita sekä vähentää yksilön vaikutusmahdollisuuksia. Tästä voi seurata itseleimaamista ja identiteettiongelmia. Syrjäytymisprosessia vahvistavat perheen rikkonaisuus ja nuoren voimakas integroituminen alakulttuureihin.

Vanhempien alhainen koulutustaso ja huono-osaisuus siirtyvät jälkikasvulle edelleen hyvin usein. Ismo Pohjantammen (2006) tekemä tutkimus ylisukupolvisesta työttömyydestä nuorten työpajoilla osoitti, että valtaosa työpajanuorista (70%) tuli kodeista, joissa myös vanhemmat olivat edeltävänä parina vuotena joutuneet käymään läpi työttömyysjaksoja. Nuorelta vaaditaankin ponnisteluja tämän ylisukupolvisen sosiaalisen kierteen katkaisemiseksi. Sosiaalinen piirre ei ”periydy” sellaisenaan, mutta kotitaustan erot näyttäytyvät kouluvalmiuksissa. Työpajanuorten ja muiden nuorten välinen ero osoitti sen, että osa nuorista kykenee käyttämään kouluympäristöä itsetuntonsa rakentamiseen mutta osa ei. Sitä saattoivat rajoittaa oppimishäiriöt sekä alttius käytännölliseen oppimiseen teoreettisen sijaan. Kouluinstituutiossa tulisikin pohtia, miten koulun arvomaailmaa ja sitä kautta

opetussuunnitelmia voitaisiin kehittää siihen suuntaan, että myös tekemällä oppimista arvostettaisiin teoreettisen rinnalla.

Jari-Erik Nurmi (2011) näkee vanhempien alhaisen koulutustason lisäksi yksinhuoltajuuden, nuoren heikon koulumenestyksen ja erilaiset oppimisvaikeudet syrjäytymisen taustatekijöinä. Lisäksi kielteinen asennoituminen, heikko motivaatio ja huono koulumenestys vahvistavat itseään toteuttavaa kielteistä noidankehää. Nurmen mukaan nuorta saattavat auttaa syrjäytymisen vastaisessa taistelussa itsetunnon tukeminen, myönteisen ajattelutavan vahvistaminen, sosiaalisten taitojen opettelu ja koulutus suunnitelmien laatiminen sekä uratavoitteiden asettaminen.

Pekka Myrskylän (2012) mielestä heikko koulutus on keskeisin selittävä tekijä nuorisotyöttömyyden ja syrjäytymisen kohdalla. Nuorten opiskeluhalu laimenevat nopeasti iän karttuessa. Ulkopuolisiksi tai työttömiksi päätyneistä yli 25-vuotiaista nuorista yli 80 % ei koskaan suorita perusastetta korkeampaa tutkintoa. Opiskelu kantaa tutkimuksen mukaan hedelmää, sillä mukana olleista nuorista yli 60 % tutkinnon suorittaneista työllistyi. Kouluttamattomana työuraan tulee katkoksia eikä työn sisällölle voi asettaa vaatimuksia. Vuonna 2010 vain perusasteen suorittaneiden työttömyysaste oli 20 %, keskiasteen suorittaneiden 12 % ja korkeaasteen suorittaneiden noin 5 %. Keskiasteen tutkinnon on havaittu nostavan miesten työvuosiodotetta kuudella ja naisten yhdeksällä vuodella.

Varusmies- ja siviilipalveluksen ulkopuolelle jääneet nuoret miehet eroavat Stengårdin ym. (2008) mukaan monien tekijöiden suhteen palvelukseen astuvista nuorista. Jo lapsuuden kasvuolosuhteet olivat palveluksesta vapautetuilla heikommat kuin vertailuryhmällä. Aikuisikään tultaessa heillä oli monenlaisia sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia. Näiden ohella heiltä puuttui monia suojaavia tekijöitä, kuten itseluottamusta ja sosiaalisia suhteita.

Ira Malmberg-Heimonen (2003, 76) on havainnut, että nuorten oma työkokemus ei juuri vaikuta heidän asennoitumiseensa työhön, sillä nuorten suhtautuminen muovautuu ensi sijassa kasvatuksen pohjalta ja sen seurauksena, mikä arvo työlle annetaan yhteiskunnassa yleensä. Osalle nuorista ilman työtä eläminen on nuoruuteen kuuluva välivaihe, mutta osalle siitä on muodostunut pysyvä elämäntapa (Pietikäinen 2007). Tarja Juvonen (2015, 98–99) näkee, että nuorten käsitykset palkkatyön roolista näyttäisivät muuttuneen. Työn merkityksellisyyden koetaan yhä enemmän liittyvän sen mielenkiintoisuuteen sekä sen tarjoamiin mahdollisuuksiin

itsensä toteuttamiseen. Nuorilla ei enää näytä olevan samankaltaisia urakehitysodotuksia kuin heitä vanhemmilla ikäluokilla.

Ne työllistämistoimenpiteet, jotka painottavat työttömien nuorten itsetunnon ja elämänkontrollin vahvistamista näyttävät tuottavan hollantilaistutkimusten mukaan paremman tuloksen kuin ne, joiden tavoitteena on vain parantaa nuorten koulutusta ja työmarkkinakelpoisuutta (Siurala 2003, 22). Tanskassa on Ilse Julkusen ja Ira Malmberg-Heimosen (1998, 105) mukaan havaittu, että nuorten työllisyyskoulutusohjelmilla voidaan ehkäistä työttömyyden negatiivisia seurauksia. Nuoret ovat olleet tyytyväisiä työllisyyskoulutukseen osallistumiseen, sillä se luo järjestystä jokapäiväiseen elämään, pitää toimeliaana ja luo sosiaalisia suhteita.

Heti oppivelvollisuuden jälkeen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääneet nuoret päätyvät Vanttajan ja Järvisen (2004) tutkimuksen mukaan aikuisiällä usein suhteellisesti muuta väestöä heikompaan työmarkkina-asemaan ja tulotasoon. Konkreettisesti tämä tarkoittaa sitä, että heistä noin puolet on mukana työelämässä ja loput ovat joko työttöminä, eläkkeellä tai muusta syystä työmarkkinoiden ulkopuolella. Vanttaja ja Järvinen havaitsivat, että monet nuoret näyttävät myös kyllästyneen koulunkäyntiin, sillä kohderyhmän naisista yli puolet ja miehistä peräti kaksi kolmasosaa oli jättäytynyt pelkän peruskoulututkinnon varaan. Nuoruusiän koulutushaluttomuus ei kuitenkaan vääjäämättä merkitse heikkoon työmarkkina-asemaan joutumista. Heikosta ”yhteiskunnallisesta ennusteesta” huolimatta kohderyhmän joukossa oli myös niitä, jotka olivat myöhemmällä iällä jatkaneet koulunkäyntiään ja onnistuneet sijoittumaan hyvin työelämässä.

Anna-Liisa Lämsä (2009) huomauttaa väitöskirjassaan ”Tuhat tarinaa lasten ja syrjäytymisestä”, ettei koulutukseen ole aina tae työpaikan saannille. Hänen tutkimusaineistossaan oli nuorten toimeentulotukiasiakkaiden joukossa ammattikouluttamattomien lisäksi myös nuoria, jotka olivat juuri saaneet ammatillisen koulutuksen päätökseen ja jotka yrityksistä huolimatta eivät työllistyneet. Ilman työtä jääminen ei siis ollut kiinni motivaation puutteesta, vaan vähäisistä avoimista työpaikoista ja runsaasta hakijoiden määrästä. Koska juuri koulutuksensa päättäneillä ei ollut karttunut työkokemusta, se heikensi heidän mahdollisuuksiaan työpaikan saamisessa. Ammatillisesti kouluttautuneina heidän työnsaantimahdollisuutensa olivat kuitenkin paremmat, sillä heidän työttömyysjaksonsa eivät muodostuneet niin pitkiksi kuin vailla ammatillista koulutusta olevilla.

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten joukkoon ei valikoiduta täysin sattumanvaraisesti. Taustalla on usein monia yksilön elämänsisäriaan ja kasvuympäristöön liittyviä tekijöitä, joiden seurauksena nuori päätyy vähitellen kouluttamattoman työttömän uralle. Tilastollisissa analyysissä riskejä aikuisiän huono-osaisuudelle on löydetty niin varhaislapsuuden olosuhteista, esim. vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, perheväkivalta, kuin lapsen käyttäytymisestäkin, esim. voimakas aggressiivisuus. (Vanttaja & Järvinen 2004.)

Suvi Kivelän ja Sakari Aholan (2007) tutkimuksen mukaan kaikki koulutuksen tai työn ulkopuolella olevat nuoret eivät välttämättä ole syrjäytyneitä – ainakaan omasta mielestään. Syrjäytyminen onkin käsitteenä ongelmallinen. Tarkemmin tutkailtaessa ”syrjäytynyt nuori” saattaa paljastua tavalliseksi nuoreksi omine arjen aktiviteetteineen, ihmissuhteineen ja resursseineen. Minna Suutari (2002) on havainnut, että vaikka nuori olisikin välillä työn ja opiskelun ulkopuolella, sen ei tarvitse olla kohtalokasta. Jotkut tutkimukset nimittäin osoittavat, ettei koulun kesken jättäminen välttämättä johda suurempaan syrjäytymiskehitykseen, sillä nuori tarvitsee usein aikaa oman elämänsuunnan tavoittamiseen. Eri vaihtoehtojen punnitseminen ja itsensä löytäminen ovat keskeinen osa nuoren identiteettityötä. (Mt.)

Matilda Wrede-Jäntin (2010) kymmenen vuoden laadullinen seurantatutkimus ”Pengarna eller livet?” toi esille melko suuriakin eroja, joita työttömien nuorten keskuudessa on. Tutkimukseen osallistui 36 työtöntä helsinkiläisnuorta, joiden joukosta Wrede-Jäntti valitsi neljä avainhenkilöä syvähaastatteluun. Tämän pitkittäistutkimuksen mukaan yhteiskunnan luotsaamat ohjausmekanismit kohtelevat kaikkia nuoria samalla tavalla, yhdenvertaisuus- ja oikeudenmukaisuusperiaatteen mukaan, jolloin ne nuoret, jotka hyväksyvät vallalla olevat käsitykset, sopeutuvat hyvin, kun taas muut kohtaavat vaikeuksia. Mitä suurempi näkemysero oli haastateltavan ja yhteiskunnan arvojen välillä, sitä isompi riski oli, että nuorta ei ymmärretä ja että yhteiskunta kohdistaa häneen pakotteita. Vastaavasti ne nuoret, joiden lähtötilanne oli edullisempi ja jotka jo lähtökohtaisesti olivat omaksuneet yhteiskunnassa vallitsevat arvot sekä oppineet toimivia neuvottelutekniikoita, kokivat viranomaistapaamisissa, että he tulivat kuulluiksi ja että heihin suhtauduttiin tosissaan. Vaikka haastateltavien asenne hyvinvointiyhteiskuntaan yleensä ottaen oli myönteinen, kolme neljästä avainhenkilöstä ei ollut tyytyväinen aktivointipolitiikkaan. He kokivat, etteivät he sovi sen yksiulotteiseen malliin nuorista työttömistä.

Työ- ja elinkeinoministeriön selvitys (2010) antoi samansuuntaisen tuloksen. Sen mukaan nuorten yhteiskuntatakuu auttoi etenkin niitä nuoria, joilla oli muutenkin hyvät edellytykset työllistyä. Sen sijaan takuun vaikutukset olivat vähäisemmät niillä nuorilla, jotka tarvitsivat keskimääräistä enemmän tukea. (Työ- ja elinkeinoministeriön ohje nuorten yhteiskuntatakuusta 2010.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Tutkimukseni viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktionismi. Sen mukaan sosiaalista todellisuutta tuotetaan erityisesti kielen kautta. Tämä tarkoittaa sitä, ettei kieli ole todellisuudesta irrallaan eikä todellisuus kielestä. Esa Väliverronen (1996, 38–40) huomauttaa, että konstruktionistinen näkemys sosiaalisista ongelmista ohjaa kiinnittämään huomion niihin sosiaalisiin käytäntöihin ja prosesseihin, joissa tietyt ilmiöt määritellään ongelmiksi. Toimijoiden ohella on tutkittava sitä sosiaalista ympäristöä, jossa ongelmien määrittely tapahtuu. Tiedotusvälineet vaikuttavat siihen, mitkä asiakysymykset nimetään ongelmiksi, mitkä niistä nousevat julkisuuteen ja kenen määrittelemänä.

Sosiaalinen konstruktionismi voidaan Vivien Burrin (2001, 2–5) mukaan määritellä väljästi neljän pääolettamuksen avulla. Ensimmäinen niistä on se, että sosiaalisen konstruktionismin mukaan meidän tulee kyseenalaistaa itsestään selvät ajattelumallit, joiden kautta maailma ymmärretään. Toinen olettamus on, että tavat, joilla yleensä ymmärrämme maailmaa, ovat historiallisesti ja kulttuurisesti määrittyneitä. Ymmärtämistapamme on näin ollen relatiivinen eli suhteellinen. Kolmantena olettamuksena on, että tieto tuotetaan sosiaalisissa prosesseissa. Jos siis tietomme maailmasta, yleinen tapamme sen ymmärtämiseen, ei ole johdettu maailman luonteesta sellaisena kuin se todellisuudessa on, mistä se on tullut? Sosiaalisen konstruktionismin vastaus tähän on, että tieto rakentuu ihmisten välisessä sosiaalisessa kanssakäymisessä, ja erityisesti kielen kautta. Tästä seuraa neljäs olettamus: tieto ja sosiaalinen toiminta käyvät käsi kädessä. ”Neuvotellut” tai ”sovitut” ymmärrykset saattavat saada monia erilaisia muotoja, ja näin ollen voimme puhua lukuisista mahdollisista maailman ”sosiaalisen rakentumisen” tavoista. Jokainen erilainen todellisuuden rakentuminen ohjaa ihmiset toimimaan eri tavalla.

Objektiivisen ja subjektiivisen välisen vuoropuhelun ymmärtäminen toimii avaimena sosiaalisen maailman konstruoinnille. Yksilö ottaa haltuunsa maailman, jossa toiset jo elävät, sosiaalistuessaan yhteiskuntaan. Sosiaalistuminen mahdollistaa muiden toiminnan ymmärtämisen. Yhteiskunnassa oleminen merkitsee osallistumista sen vuoropuheluun. Sosiaalisen kanssakäymisen jatkuva prosessi konstruoi eli rakentaa maailmaa, koska emme ainoastaan ymmärrä toisten määritelmiä tilanteista, joissa elämme, vaan myös määrittelemme tilanteet vastavuoroisesti. Samaistumme koko ajan toistemme maailmaan ja muiden kanssa käyty

vuorovaikutus tuottaa meille objektiivisen sosiaalisen todellisuuden. Tämän todellisuuden yhteydessä jokainen ymmärtää paitsi toisia, myös koko maailmaa käsittäen sen mielekkääksi sosiaalisesti todellisuudeksi. (Berger & Luckmann 1995, 147–149.) Todellisuus rakentuu aina ihmisten välisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sen mukaan, millaista keskustelua havaittavista asioista käydään ja kenen kanssa sekä millaisissa olosuhteissa. Esimerkiksi poliittisella kartalla oikealla sijaitsevien puolueiden edustajat puhuvat eri tavalla köyhyydestä ja sen syistä kuin puoluekartalla vasemmalla sijaitsevien puolueiden edustajat.

Burrin (2001) mielestä sosiaaliset rakenteet ovat ihmisen lukemattomien valintojen sivutuotteita pikemminkin kuin ihmisen ymmärrykseen yhteydessä olevien sääntöjen seurausta. Sosiaalinen konstruktionismi ei liity kuitenkaan antideterminismiin. Sosiaalinen konstruktionismi on tavallisesti asemoitu essentialismin vastakohtaksi. Essentialismin mukaan ilmiöt ovat myötäsyttyisiä ja ylihistoriallisia olemukseltaan sekä riippumattomia ihmisen ymmärryksestä. (Mt.) Konstruktionistinen näkökulma korostaa, että todellisuus astuu arkipäivän käytäntöihin kategorioiden ja kuvailujen kautta, jotka ovat osa noita käytäntöjä. Jumala tai luonto ei ole kategorisoitu maailmaa valmiiksi rakennelmaksi, joka meidän tulee hyväksyä, vaan maailma muotoutuu jatkuvasti ihmisten puheissa, kirjoituksissa ja väitteissä. (Potter 1996, 98.)

Sosiaalinen konstruktionismi rakentuu arjen elämismaailman tarkastelulle. Ihmiset pitävät arjen elämän todellisuutta annettuna, mutta tämän lisäksi he tuottavat tuon todellisuuden jokapäiväisessä vuorovaikutuksessaan. Kaiken perustana ovat ihmiselle ainutkertaiset kokemukset ja niiden järjestäytyminen ihmisen mielessä. Arkiymmärrys muodostuu kokemusten varaan rakentuvista esiymmärryksistä ja tulkinnoista. Mikäli tietyn ihmisen arkiymmärrystä aiotaan ymmärtää, on huomioitava nämä esiymmärrykset ja tulkinnot. Ihmisen tietoisuutta ohjaa aina intentionaalisuus eli pyrkimys suuntautua johonkin kohteeseen. (Berger & Luckmann 1994, 28–31.)

Vaikka arkiymmärrys koostuu kokemusten varaan rakentuvista esiymmärryksistä ja tulkinnoista, sitä pidetään tulkintoja ohjaavana objektiivisena rakenteena. Kieli toimii arjen kokemuksia järjestävänä objektivoivana järjestelmänä. Arjen tapahtumat täyttyvät objektivoitumista, jotka merkityksellistävät ihmisten subjektiivisia tarkoituksia. (Mt., 31–32.) Merkkien tuottaminen on ihmisen keskeinen kyky tuottaa objektivoitunteja. Merkit ryhmittyvät merkkijärjestelmiksi. Merkit ja merkkijärjestelmät auttavat ihmistä irtaantumaan subjektiivisen kokemuksen sijoittumisesta

nykyisyyteen. Kieli on suunnaton kokemusten varasto, joka välitetään seuraaville sukupolville. Kieltä luonnehtii objektiivisuus. Se pakottaa alistumaan lainalaisuuksiin ja mahdollistaa kunkin omien kokemusten objektivoinnin sekä tyypittämisen. Kieli auttaa myös ylittämään subjektien välisen kuilun. (Mt., 49–55.)

Konstruktionistista näkökulmaa sovelletaan Jamrozikin ja Nocellan (2000) mukaan monenlaisiin sosiaalisiin ilmiöihin, ei kovin usein kuitenkaan sosiaalisiin ongelmiin. Sosiaalisten ongelmien tutkimuksen keskiössä ovat konstruktionistisessa näkökulmassa pääasiassa prosessit, joiden kautta sosiaalinen tila nähdään sosiaalisena ongelmana, ei itse tila. Konstruktionismi painottaa siis sosiaalisia ongelmia tulkintana. Keskipiste on lähinnä sosiaalisissa toimijoissa, jotka ovat osallisena sosiaalisissa ongelmissa. Toisin sanoen ihmisissä, jotka esittävät väitteitä, että tietty tila muodostaa sosiaalisen ongelman sekä kyseisten väitteiden vaikutuksissa. (Mt.)

Tulkinnallinen ote sosiaalisiin ongelmiin näkyy konstruktionistisesti suuntautuneessa tutkimuksessa Rauhalan (1998, 54–56) mukaan siinä, että eri aikakausina sosiaalisiksi ongelmiksi määrittyvät ilmiöt tai niitä koskevat ratkaisutavat vaihtelevat. Viime vuosikymmenten sosiaalipoliitikkaa on leimannut rakenteellisen ja yksilöllisen painotuksen välinen ristiriita. Näistä edellisen keskiössä on edellytysten luominen yksilöille ehkäisevien keinojen kautta, kun taas jälkimmäinen on painottunut korjaaviin keinoihin.

4.2 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysin teoreettinen viitekehys on sosiaalisen konstruktionismin perinteessä (Jokinen 1999, 39). Diskurssianalyysiä voidaankin pitää sosiaalisen konstruktionismin työvälteenä. Lehtosen (2000, 31–32) ja Heikkilän (2001, 123) mukaan diskurssianalyysiksi kutsutun tutkimusmetodin piiriin sisältyy erilaisia lähestymistapoja ja diskurssilla on useita määritelmiä. Diskurssilla tarkoitetaan erityistä tapaa esittää inhimillistä todellisuutta suhteellisen eheäksi merkitysten järjestelmäksi, joka tuottaa kohteensa tietynlaisena. Diskurssi on tietty kielenkäytön alue, tapa puhua, kirjoittaa, ajatella ja hahmottaa maailmaa. Kun diskurssi tarkoittaa kielen sosiaalista käyttöä, on diskurssianalyysi yhteiskunnallisesti suuntautunutta kielenkäytön tutkimusta.

Kun tapahtumat sijoitetaan diskurssiin, niistä tehdään ymmärrettäviä. Tämä tapa ei määräydy tapahtumista itsestään, vaan sosiaalisesta vallasta antaa niille tiettyjä merkityksiä joidenkin

toisten sijaan. On olemassa myös ei-diskursiivinen todellisuus, mutta sillä ei ole omia käsitteitä, joiden kautta se voidaan tavoittaa. Sen voi tajuta vain diskurssin kautta, ja silloin valittu diskurssi määrää, millainen käsitys todellisuudesta syntyy. Diskurssi ei kenties tuota todellisuutta, mutta tuottaa välineellisen toden tunteen yhteisön arkielämään. Vaikka ei-diskursiivista todellisuutta ei kenties koskaan tavoiteta sellaisena kuin se on eikä sillä ole omaa olennaista identiteettiä, se joka tapauksessa on välttämätön käsite, koska se muistuttaa meitä siitä, että jokaisesta tapahtumasta voidaan muodostaa erilainen diskurssi. (Fiske 1994, 4.)

Diskurssianalyysin lähtökohtana ovat kieli ja sen seurauksia tuottava luonne. Burr (2001, 111) toteaa, että diskurssit eivät ole vain yksilöiden valintojen tai sosiaalisten rakenteiden sivutuotteita. Ne ovat myös iskostuneina rakenteissa, jolloin ne vaikuttavat sekä identiteettimme että henkilökohtaisten kokemustemme rakentumiseen. Kun kohdennamme huomion diskursseihin, se voi toimia avaimena sosiaaliseen ja henkilökohtaiseen muutokseen.

Kun jotkut diskurssit saavuttavat valta-aseman, niistä syntyy yleisesti hyväksytyjä, kiistattomia "totuuksia". Niitä kohtaan ei useinkaan esitetä kritiikkiä, vaikka nekin ovat muuttuvia. (Jokinen & Juhila 1991, 32.) Jonathan Potter (1996, 5) huomauttaa, että kuten rahaa kansainvälisillä markkinoilla, myös totuutta voidaan pitää hyödykkeenä, joka on muokattavissa. Rahan arvo ja totuus voivat vaihdella, niitä voidaan vahvistaa tai heikentää erilaisin tulkintakeinoin.

Diskurssianalyysi ei ole perinteinen eikä yhdenmukainen tutkimusmetodi. Sen keskiössä ovat kirjoitetun ja puhutun kielen käyttöön ja yhteiskuntaan liittyvät teoreettiset perusolettamukset, jotka löysästi suuntaavat kysymyksenasetteluja ja menetelmällisiä ratkaisuja. (Jokinen & Juhila 1991; Jokinen et al. 2000.) Tieteellinen diskurssin tutkiminen keskittyy tiedonsosiologisiin kysymyksiin. Yhteiskuntatieteellinen diskurssianalyysi jakautuu kahteen toisistaan poikkeavaan kenttään, sosiaalipsykologisesti orientoituneeseen tulkitsevaan suuntaukseen (esim. Suoninen 1992; Potter & Wetherell 1989) ja niin kutsuttuun kriittiseen diskurssianalyysiin, jonka huomion kohteina ovat kielen käytön ja vallan keskinäiset suhteet sekä kieli ja sen seurauksia tuottava luonne. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on keskiössä kielen käytön tutkimus. Kieltä ei pidetä vain väylänä kielen "takana" olevaan todellisuuteen, esimerkiksi todellisiin tapahtumiin tai asenteisiin, vaan kielen käyttö nähdään luovana, konstruktivisena toimintana. Kaikki kielen käyttäminen on erilaisten tulkintojen rakentamista todellisuudesta. (Jokinen et al. 2000; Potter & Wetherell 1989.)

Kun tutkimusaineistosta ryhdytään etsimään valta-aseman saaneita diskursseja, saadaan vastaus mitä-kysymykseen. Kun tarkastellaan diskurssin sisäisiä valtasuhteita, kiinnitetään huomio yhtäläisyyksiin eli samojen merkityssysteemien palasiin. Mitä useammin ja useammassa yhteydessä palanen esiintyy, sitä dominoivampi diskurssi on. Se on dominoiva myös, jos joku diskurssi näyttäytyy vaihtoehdottomana, vaikkei se määrällisesti olekaan hallitsevassa asemassa. Tarkasteltaessa diskurssin sisäisiä valtasuhteita huomio kiinnittyy siihen, mitä diskurssissa sanotaan tai tehdään ja millaiset ovat toimijoiden väliset suhteet sekä millaiset ovat toimijoiden subjektipositiot, toisin sanoen miten ihmiset voivat asemoitua tai miten heidät tullaan asemoimaan. Toimijoiden välisiin suhteisiin kytkeytyy myös kysymys siitä, rajoitetaanko toimijoiden sisäänkäyntiä diskurssiin jollakin tavalla kuten ammattisanastoa käyttäen, jolloin sitä hallitsematon ei täysin pysty ottamaan osaa diskurssiin. (Jokinen & Juhila 2000, 86–87.)

Valta-analyysi saa lisäulottuvuuden, kun siirrytään diskursseja tunnistavista mitä-kysymyksistä miten-kysymyksiin. Koska diskurssit ovat olemassa yhteisöllisissä toimintatavoissa, on tutkimuksen kohteena se, miten valta-aseman saavuttaneita diskursseja muodostetaan ja uudelleen tuotetaan näissä toimintatavoissa (Jokinen & Juhila 2000, 89). Valta-aseman saavuttaneilla diskursseilla on usein yhteiskunnallisia seurauksia. Tutkijan tuleekin osoittaa kyseenalaisiksi ne toimintatavat ja diskurssit, jotka aiheuttavat epäoikeudenmukaisuutta ja jopa esittää vaihtoehtoisia tulkintoja ja toimintatapoja. (Jokinen & Juhila 2000, 97.)

Diskurssianalyyssissa on oleellista intertekstuaalisuuden käsite. Pietikäinen ja Mäntynen (2009, 120) toteavat, että intertekstuaalisuus paikantaa diskurssintutkimuksen keskeisesti osaksi yhteiskunnan, kulttuurin ja historian tutkimusta. Jokainen aiemmin lausuttu sana kantaa mukanaan myös kyseisen sanan historiaa ja edeltäviä käytäntöjä – sosiaalisia, kulttuurisia ja poliittisia merkityksiä ja konteksteja. Tämän seurauksena myös tietyn ilmauksen uudelleenkäytöllä on sosiaalisia, kulttuurisia ja poliittisia vaikutuksia. Näiden vaikutusten selvittämiseksi diskurssintutkijan tulee tarkastella ilmausta paitsi kielellisesti myös osana historiallista ja sosiaalista kontekstia.

Jokisen ym. (2000) mukaan kieltä käyttäessämme me konstruoimme eli merkityksellistämme ”kohteet”, joista puhumme tai kirjoitamme. Diskurssianalyttisesti suuntautuneiden tutkijoiden mukaan kieli koostuu merkityssysteemeistä, jotka ovat moninaisia, rinnakkaisia tai keskenään kilpailevia. Niillä merkityksellistetään sosiaalista todellisuutta eri tavoin. Esimerkiksi joku ihminen

on mahdollista merkityksellistää isäksi, mieheksi, keski-ikäiseksi, virkamieheksi, valkoihoiseksi, kaupunkilaiseksi, eronneeksi, golfin harrastajaksi, kantasuomalaiseksi jne. Näitä erilaisia merkityssysteemejä kutsutaan diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi. Ne molemmat voidaan määritellä verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä eli vuorovaikutuskonteksteissa ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta. Oleellisinta ei ole se, kumpaa käsitettä käytetään, vaan se, miten se kussakin tutkimuksessa määritellään. Diskurssin käsite sopii paremmin tutkimuksiin, joiden näkökulma on ilmiöiden historiallisuuden tarkastelussa, valtasuhteiden analyysissä tai instituutioiden sosiaalisissa käytännöissä. Tulkintarepertuaarin käsite ei ole samalla tavalla käytössä kulutettu kuin diskurssin käsite, joten tulkintarepertuaari ei kanna samanlaisia rasitteita mukanaan. Tulkintarepertuaarien käyttö soveltuu luontevimmin sellaisiin tutkimustehtäviin, joissa spesifoidaan yksityiskohtaisesti arkisen kielen käytön vaihtelevuutta. Erilaiset tulkintarepertuaarit voidaan nähdä vaihtoehtoisina näkökulmina, joiden kautta sama aihe näyttäytyy eri tavalla, toisin sanoen jokainen ”totuus” on erilainen. Diskurssit ja repertuaarit ovat tutkijan tulkintatyön tulosta, eivät analyysin raakamateriaalia. Tutkimuksen raakamateriaalina voi olla esimerkiksi tekstiaineisto. Diskurssianalyysissä ei tutkita itse repertuaareja tai diskursseja, vaan sitä, miten ne todellistuvat erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Diskurssit tai tulkintarepertuaarit realisoituvat teksteissä, jolla tarkoitetaan sitä, että tutkija on kiinnostunut enemmän tekstien sisällöstä kuin tekstien laatijasta henkilönä. (Mt., 18, 24–28.)

Tietty diskurssi mahdollistaa asioista puhumisen ja samalla sulkeistaa toisia mahdollisuuksia pois. Muotilehtien tapa puhua maailmasta on yksi diskurssi ja talousjournalismi toinen. Poliittinen puhe on myös vakiintunut ja osin jäykistynytkin diskurssi. Toiset diskurssit ovat arvostetumpia kuin toiset ja niitä voi myös sekoittaa. Diskurssien tutkimisessa on keskeistä se, että ne rakentavat toimijoita. Tietty diskurssi mahdollistaa tietynlaista toimijuutta ja sulkee toisia toimijuuksia ulos. Toisin sanoen presidentin on otettava osaa poliittisen puheen diskurssiin pitäessään poliittisia puheita ja siten sopeuttaa itsensä tähän muottiin. Toisaalta juuri poliittisen puheen diskurssi ja sen käyttöön ottaminen tekevät presidentistä poliittisen toimijan. (Jokinen et al. 2000.)

Diskurssit eivät muotoile Jokisen ja Juhilan (1999) mukaan vain puhujaansa, vaan myös puheessa ”kohteena” olevia subjekteja. Sanotaan, että diskursseissa rakentuu tiettyjä subjektipositioita. Poliittisessa puheessa rakennetaan tiettyä kansalaisuutta, tiettyä kansalaisen tapaa olla poliittinen tai epäpoliittinen subjekti. Kun diskurssia ja sen muodostumista tutkitaan tarkasti, saatetaan

havaita, että subjektipositiot esimerkiksi rakentavat eroja. Subjektin paikkaa tarjotaan vaikkapa vain miehille tai työssäkäyville tai vain Suomen kansalaisille ja niin edelleen. Diskurssit eivät ole pahoja tai hyviä, vaan ne synnyttävät mahdollisuuksia puhua ja toimia. Näitä mahdollisuuksia on mahdollista arvioida.

Diskurssianalyysi ei ole teoria, mutta se pitää sisällään tietyn näkemyksen sosiaalisen todellisuuden luonteesta ja rakentumisesta. Todellisuuden diskursiivinen ymmärtäminen tarkoittaa sitä, että ymmärretään kielen ja kommunikaation valtarakenteet. Kieli ei vain kuvaa jotain ilmiötä, vaan käyttää valtaa kuvatessaan jotain ilmiötä tietyllä tavalla. Esimerkiksi sotien historia tulkitaan voittajien näkökulmasta ja kirjoitetaan heidän kielellään. Hävinneen osapuolen näkökulma ja kokemukset voivat hävitä kokonaan. Lastenkulttuuria voidaan tehdä aikuisten ehdoilla, jos ei kyetä arvostamaan lasten kykyä kertoa ja ilmaista, mikä olisi heidän mielestään kulttuuria. (Jokinen & Juhila 1999.)

4.3 Tutkimustehtävä ja -aineisto

Tutkielmani on sosiaalityön laadullinen tutkimus, jossa mielenkiinnon kohteena on syrjäytymisen ympärillä käytävä sanomalehtikeskustelu. Tutkimuksessani tarkastelen, millainen kuva nuorten syrjäytymisestä rakentuu Helsingin Sanomien artikkeleissa. Tutkimuksellani pyrin vastaamaan kysymyksiin: 1) millaisia diskursseja muodostuu nuorten syrjäytymisestä ja 2) miten diskursseja käytetään kirjoitettaessa nuorten syrjäytymisestä.

Yhdistän tarkastelussani kielenkäytön ja yhteiskunnallisen tutkimuksen. Diskurssianalyysissä on muun laadullisen tutkimuksen tapaan tutkittava aineisto ratkaisevassa asemassa. Pietikäinen ja Mäntynen (2009, 157–158) huomauttavat, että diskurssitutkimuksessa ei kvalitatiivisen tutkimustradition mukaisesti koskaan edes pyritä tyhjentävään analyysiin tai tietyn ilmiön lopulliseen selittämiseen, mikä ei mahdollista olisikaan. Aineisto on aina rajallinen ja sekin vain yksittäisen todellisuuden representaatio monimuotoisesta ”totuudesta”. Pietikäinen ja Mäntynen painottavat, ettei tämän rajallisuuden vuoksi tule lannistua, sillä se asettaa rajat ja luo kontekstin myös koko tutkimukselle. Se siis helpottaa tutkimuskysymysten ja tutkimusasetelman rajaamista.

Tutkielmani empiirinen aineisto koostuu Helsingin Sanomien nuoria koskevasta syrjäytymiskeskustelusta vuonna 2012. Tutkimusongelma rajaa käytännössä sitä, millaista

aineistoa tulisi hankkia sekä millaisia menetelmiä aineiston keräämisessä ja tulkinnassa on soveltuvaa käyttää (Jokinen & Juhila 1991, 39). Niin sanotun valmiin aineiston käyttäminen säästää aineistonkeruuseen liittyvältä vaivalta. Taloudellisuus ja tarkoituksenmukaisuus on myös järkevää, sillä jos vastauksen saaminen tutkimuskysymykseen ei vaadi itse kerättyä aineistoa, on sitä turha kerätä. (Hirsjärvi et al. 2004, 175.)

Helsingin Sanomat, joka ilmestyy seitsemänä päivänä viikossa, on maamme laajalevikkisin sanomalehti. Sen kokonaislevikki vuonna 2014 oli yhteensä 331 551 (Lt levikkitilasto). Helsingin Sanomien painetun lehden ja digitaalisten versioiden kokonaistavoittavuus syksystä 2013 keväeseen 2014 oli 1 943 000 (KMT syksy 2013/kevät 2014), joten lehti on merkittävä mielipiteen muokkaaja Suomessa. Lehden verkkosivuilla olevan periaatelinjan mukaan Helsingin Sanomat on sitoutumaton päivälehti, joka pyrkii puolustamaan ja vahvistamaan moniarvoisen yhteiskunnan kansanvaltaisuutta ja mielipiteen vapauden toteutumista (Helsingin Sanomien periaatelinja).

Etsin tutkimukseeni aineistoa Helsingin Sanomien (HS) sähköisestä arkistosta hakusanoilla nuori, syrjäytyminen, syrjäytynyt, syrjäytyä, pois putoaminen ja väliinputoaja. Tallensin keräämäni artikkelit HS:n virtuaaliseen lehtihyllyyn. En sisällyttänyt aineistoon vain niitä artikkeleita, jotka käsittelevät ensisijaisesti nuorten syrjäytymistä, vaan myös ne jutut, joissa nuorten syrjäytyminen esiintyy sivuteemana. Suuressa osassa syrjäytyminen oli kuitenkin pääteema. Kaiken kaikkiaan tutkimusaineistoni muodostui 142 artikkelin kokoiseksi edellä mainittujen hakuehtojen jälkeen (Liite). Pietikäisen ja Mäntysen (2009, 163, 165) mukaan on tärkeää, että aineisto on huolella valittua ja näin ollen järjestelmällistä ja intensiivistä. Kun tutkijan päämääränä on tavoittaa menetelmillään ja analyysillaan jotakin aineistolle ja siinä tutkittavalle ilmiölle ominaista, on aineisto samalla väline, jonka kautta tutkija tarkastelee jotakin laajempaa ilmiötä.

Aineistoni 142 artikkelia jakautuivat Helsingin Sanomien eri osastoihin seuraavasti: Mielipide (85 kpl), pääkirjoitukset (15 kpl), Kotimaa (23 kpl), Kaupunki (6 kpl), Sunnuntai (6 kpl), Elämä (1 kpl), Ura (3 kpl), Ihmiset (1 kpl), Kulttuuri (1 kpl) ja Talous (1 kpl). Näistä ensin mainitun osaston kirjoitusten eli yleisön mielipiteiden osuus kaikista teksteistä on selvästi yli puolet eli 59,8%. Pääkirjoitusten osuus on 10,6 %. Uutisartikkeleihin olen sisällyttänyt muiden osastojen kirjoitukset, joita on yhteensä 42 kpl eli 29,6 %. Pääkirjoitukset jakautuvat varsinaisiin pääkirjoituksiin (4 kpl), Vieraskynään (5 kpl), kolumniin (5 kpl) ja merkintöihin (1 kpl). Vaikka pääkirjoituksetkin ovat viime kädessä kirjoittajien eli toimittajien tai vierailevien kirjoittajien

näkemyksiä käsiteltävästä aiheesta, en ole kuitenkaan sijoittanut niitä mielipidekirjoitusten pääkategoriaan, sillä mielestäni pääkirjoitusosaston kirjoituksilla on lukevan yleisön keskuudessa suurempi painoarvo kuin varsinaisen mielipideosaston kirjoituksilla, joiden laatijoina toimivat niin asiantuntijat kuin ”tavalliset” ihmisetkin.

4.4 Aineiston analyysi ja tulkinta

Kun olin tallentanut nuorten syrjäytymistä koskevat artikkelit HS:n virtuaaliseen leikekirjaan, tulostin ne ja aloitin analyysiprosessin lukemalla artikkelit huolella useamman kerran läpi. Muutaman lukukerran jälkeen sain yleiskäsityksen tutkimusaineistosta. Sen jälkeen poistin artikkeleita, jotka eivät olleet relevantteja tutkimukseni kannalta. Tällaisia olivat artikkelit, jotka käsitelivät tai sivusivat nuorten syrjäytymistä ulkomailla ilman että niissä käsiteltiin aihetta Suomen osalta. Esimerkiksi pääkirjoitusosaston Vieraskynässä ”Kestävä kehitys on vielä mahdollista” (HS 30.1.2012) Tarja Halonen ja Etelä-Afrikan presidentti Jacob Zuma sivusivat kirjoituksessaan kehitysmaiden syrjäytymisilmiötä mukaan lukien nuorten työttömyys ja syrjäytyminen. Toki myös ulkomaisilla näkökannoilla nuorten syrjäytymisestä voi olla vaikutusta suomalaisten näkemyksiin, mutta halusin kuitenkin keskittyä suomalaiseen syrjäytymiskeskusteluun. Jätin pois myös sellaiset artikkelit, joissa mainittiin nuorten syrjäytyminen, mutta jotka eivät kuitenkaan käsitelleet aihetta. Tästä voisi mainita esimerkkinä mielipideosaston kirjoituksen ”Viestinnän puute loi liian suuria odotuksia presidentin työryhmälle” (HS 20.9.2012), jossa viestinnän ja johtamisen konsultti Pasi Sillanpää kirjoitti, kuinka Sauli Niinistön aloitteesta perustetun Ihan tavallisia asioita -syrjäytymistyöryhmän työstä oli yleisöllä vääränlaisia odotuksia johtuen kunnollisen viestintäsuunnitelman puutteesta asiassa. Myös mielipidekirjoitus ”Poliitikot ja toimittajat voisivat katsoa peiliin” (HS 1.11.2012) on saman tyyppinen esimerkki. Jutussa kirjoittaja eritteli näkemystään syksyn kuntavaalien alhaiseen äänestysaktiivisuuteen. Kirjoittajan mielestä syyksi heikkoon äänestysaktiivisuuteen mainitaan usein puolueiden samankaltaisuus, poliittisen keskustelun vieraantuminen äänestäjästä, asioiden mutkistaminen esimerkiksi sote- ja kuntauudistuskysymyksissä tai nuorison syrjäytyminen. Kirjoittaja epäili kuitenkin syiden olevan muualla, kuten kuntavaalikeskustelussa, jossa puoluejohtajat ja toimittajat puivat kysymyksiä, joihin kuntapäätäjillä ei tosiasiasa ole mahdollisuutta vaikuttaa. Nuorten postin juttu ”Lapsettomana syrjäydyn naisten porukoista” (HS 22.5.2012) on myös esimerkki kirjoituksesta, joka ei ollut relevantti tutkimukseni kannalta. Jutussa nimimerkki ”Elämä satuttaa” kirjoitti kipeistä kokemuksistaan lapsettomuudesta.

Lukiessani artikkeleita etsin teksteistä toistuvia näkökulmia tai teemoja. Tein teemoista reunamerkitöjä tulostamiini artikkeleihin ja käytin kunkin teeman kohdalla eri väriä. Näitä teemoja olivat muun muassa nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvät keinot, syrjäytymisestä koitua kallis hinta, syrjäytymisen ”periytyvyys” ja syrjäytymiseen liittyvät uhkakuvat. Näistä ensin mainittuun teemaan kertyi eniten tekstejä, jotka yliviivasin vihreällä korostustussilla. Nimesin teeman alustavasti syrjäytymisriskissä olevan nuoren auttamiseksi, sillä siinä nousivat esille erilaiset nuoren tukemisen muodot. Kirjoitin kunkin teeman omaksi tekstitiedostokseen lähempää tarkastelua varten. Eskola ja Suoranta (2008, 196–197) huomauttavat, että aineiston teemoittelu ei kuitenkaan ole yhtä kuin diskurssianalyysi, vaan diskurssianalyysin perusideana on erojen ja yhtäläisyyksien etsiminen aineistosta.

Etsin siis teemoittelulla yhteneväisyyksiä eri tekstikohtien välillä. Seuraavaksi ryhdyin pohtimaan, mitä tarkastelun kohteeksi otetuilla kuvauksilla tai selonteoilla tehdään, mitä selonteoissa tapahtuu ja millaiseksi maailma niiden kautta muotoutuu (Suoninen 1999, 20). Tämän jälkeen etsin näiden tueksi aineistosta näyttöä. Artikkelien hajanaisista paloista alkoi rakentua tulkintoja, joilla kuvataan nuorten syrjäytymistä. Nämä palaset eivät esiinny tutkimusaineistossa selkeinä ja erillisinä kokonaisuuksina vaan hajallaan palasina, joten niiden tunnistaminen merkityssystemien osiksi tarkentuu materiaalia useaan kertaan luettaessa. Koska analyysi saattaa muuttua tutkimusprosessin kuluessa ja näiden osien tarkentuessa, soveltuu diskurssianalyysiin huonosti alkuhypoteesien rakentaminen, jotka osoitetaan todeksi tai kumotaan tutkimuksessa. (Suoninen 2000, 50.) Kun tutkija tekee analyysissään tulkintoja, tulee niiden olla uskottavia ja perusteltuja niiden pohjautuessa tutkijan ja aineiston väliseen vuoropuheluun. Tutkijan on siis raportoitava mahdollisimman tarkasti päättelypolut, joiden kautta hän konstruoi merkityssystemejä. (Mt.)

Potter ja Wetherell (1989, 42) huomauttavat, että tutkija turvautuu analyysissään usein valikoivaan lukemiseen. Se perustuu hänen aiempaan tietämykseensä ja kokemukseensa, joiden perusteella tutkija arvioi, mitkä tekstikohdat ovat oleellisia. Jotta tutkijan näkemys ei muodostu kapea-alaiseksi, on totuttuja ajattelutapoja mahdollista kaihtaa refleктоimalla. Tällöin tutkija pohtii Jokisen ym. (2000, 24) mukaan syvällisesti aiempaa kokemustaan ja tietämystään ja miten ne voivat rajoittaa uusien positioiden havaitsemista. Tätä kautta voidaan tavoittaa uusia näkökulmia, joiden avulla uutta tietoa on mahdollista konstruoida.

Käytän analyysissäni tulkintarepertuaarin käsitettä, sillä se ei ole niin kulunut käytössä kuin diskurssin käsite. Oleellisinta ei ole se, kumpaa käsitettä käytetään, vaan se, miten se kussakin tutkimuksessa määritellään. Omassa tutkimuksessani pyrin tulkintarepertuaarin avulla kiinnittämään huomiota vaihtelevien sanastojen ja metaforien rooliin tutkimuskohteena olevan ilmiön kuvaamisessa ja vaihtelevien merkitysten rakentumisessa (Potter & Wetherell 1987, 138).

Diskursiivista näkökulmaa käyttävän tutkijan tulee huomioida toimijaulottuvuus erilaisissa repertuaareissa. Omassa tutkimuksessani määritän eri toimija-asemia subjektiposition käsitettä käyttäen. Position käsite tuo esille merkityssystemien valtaa määrittää ihmisille tietyt paikat. (Jokinen et al. 2000, 38, Jokien & Juhila 1999, 68.) Analyysia tehdessä on oleellista pohtia sitä, mitä toimija kirjoituksessa kullakin ilmaisulla tarkoittaa tai tulee tarkoittaneeksi. Artikkelin funktio ei rajoitu kirjoittajan tarkoittamaan vaikutukseen. Jokinen ym. (2000) toteavat, että yhteiskunnalliset funktiot ovat mahdollisina läsnä tai todellistuvat kirjoittajien ja lukijoiden välillä. Aineistosidonnaisen analyysin jälkeen tulee pohtia tekstien laajempia, yhteiskunnallisia tehtäviä kunkin tunnistetun diskurssin osalta, jonka olen tehnyt viimeisessä luvussa eli johtopäätöksissä. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan yhteiskunnan jäsenet tuottavat ja tulkitsevat ympäröivää sosiaalista todellisuutta sille asettamiensa erilaisten merkitysten kautta. Sosiaalinen todellisuus on siis merkitysvälitteistä. Merkitysjärjestelmät ovat kulttuurisidonnaisia ja valtaan sidottuja.

Koska konstruktionismin mukaan kielellä on yhteiskunnallinen tehtävä, niin omassa analyysissäni se on kytköksissä siihen, että etsin nuorten syrjäytymiselle annettuja merkityksiä kirjoittajia kategorisoimalla. On kuitenkin muistettava, että tutkija on diskurssianalyysissä kiinnostunut enemmän tekstien sisällöstä kuin tekstien kirjoittajasta henkilönä (Jokinen et al. 2000).

5 NUORTEN SYRJÄYTYMISEN TULKINTAREPERTUAARIT

Seuraavissa alaluvuissa esittelen, millaisia tulkintarepertuaareja muodostuu nuorten syrjäytymisestä. Kunkin alaluvun otsakkeen alla olen aluksi selittänyt tulkintarepertuaaria yleisellä tasolla. Sen jälkeen seuraa yksityiskohtainen aineiston analyysi, jossa olen selostanut kunkin valitsemani aineisto-otteen ja tarkastelen, miten se mielestäni tuottaa puheena olevaa tulkintarepertuaaria. Aineisto-otteita ei ole muokattu mitenkään, vaan ne ovat suoria lainauksia kirjoitusvirheineen kaikkineen. Aineisto-otteet on eroteltu muusta tekstistä sisennyksin lainausmerkkien sisään. Jos otetta on lyhennelty, kolmen peräkkäisen pisteen merkintä ... kertoo siitä. Lainausmerkkejä on käytetty lisäksi muutamassa kohdassa tekstin lomassa merkkinä siitä, että kyseinen tekstiosuus on suoraa lainausta Helsingin Sanomista. Joissakin aineistolainauksissa olen käyttänyt hakasulkeita [], joiden sisään jäävä teksti on selvennystä puheena olevaan asiaan, ei suoraa lainausta.

Tutkimusaineistostani muodostin viisi tulkintarepertuaaria, joiden kautta rakentui eri näkökulmista kuva nuorten syrjäytymisestä. Nimesin repertuaarit seuraavasti: 1) syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukeminen, 2) syrjäytymisvaarassa olevan nuoren ilman tukea jääminen, 3) nuorten syrjäytymisen ehkäisyn hyöty, 4) nuorten syrjäytymisen uhka sekä 5) nuorten miesten syrjäytymisriski.

5.1 Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukemisen repertuaari

Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukeminen määrittyy tutkimusaineistoni teksteissä siten, että kirjoittajat tuottavat syrjäytymisvaarassa olevista nuorista kuvaa, jonka mukaan heidän syrjäytymiskehitykseensä on mahdollista puuttua. Siihen on mahdollista puuttua eri tavoin, kun syrjäytymisuhka otetaan todesta riittävän ajoissa. Nuorten tukemisesta kertovia tekstejä on aineistossa määrällisesti selvästi eniten, 61 kpl. Kaikkein yleisimmin ne kuvaavat eri asiantuntijoiden, ammatti-ihmisten, virkamiesten ja myös poliitikkojen näkemyksiä siitä, miten puuttua syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tilanteeseen. Joukossa on uutisartikkeleita, pääkirjoituksia ja mielipidekirjoituksia, joista viimeksi mainitut ovat selvänä enemmistönä. Mielipidekirjoituksissa on mukana joitakin henkilökohtaisista kokemuksista kertovia kirjoituksia, jossa kirjoittaja kertoo yleensä anonyymisti nimimerkin turvin, miten selvitä syrjäytymisuhkasta. Asiantuntijat, ammatti-ihmiset, poliitikot ja virkamiehet tuottavat kuvaa, jonka mukaan nuorta uhkaavaan syrjäytymiskehitykseen on mahdollista vaikuttaa, jos syrjäytymistä ehkäiseviin

rakenteisiin, sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluihin, investoidaan resursseja. Kokijat sen sijaan rakentavat kuvaa sosiaalisen tuen tärkeydestä syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukemiseksi, mutta myös osa asiantuntijoista, ammattilaisista ja virkamiehistä tuottaa samaa kuvaa eli sosiaalisen tuen merkitystä syrjäytymiskehitykseen puuttumiseksi painottaen lisäksi rakenteellisia tekijöitä.

Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukemisen tulkintarepertuaarissa rakentuu kuvaa, jonka mukaan syrjäytymisuhkan alla olevan nuoren tukemisessa on tärkeällä sijalla yhteisvastuu, toisin sanoen hyvinvointiyhteiskunnan sosiaaliturva ja palvelut. Presidentti Halosen viimeisessä uudenvuoden puheessa saavat osansa sosiaalinen eriarvoisuus ja siitä johtuvaa syrjäytyminen.

”Presidentti Tarja Halosen mielestä eriarvoisuuden kasvu ei ole mikään luonnonvoima, vaan se voidaan torjua. Hän sanoi viimeisessä uudenvuodenpuheessaan, että hyvinvointiyhteiskunnan avulla voidaan sekä taata ihmisten tasa-arvoinen kohtelu, että menestyä kansainvälisessä kilpailussa. ...

”Lapsiköyhyys on lisääntynyt hälyttävästi. Nuorten syrjäytyminen ja syrjäyttäminen eivät nekään saa kuulua yhteiskuntaamme.” Halonen sanoi...” (HS 2.1.2012)

Uutisartikkelista lainatussa otteessa eriarvoisuuden kasvu ei ole inhimillisen vaikuttamismahdollisuuksien ulkopuolella oleva asia vaan se on ihmisten käsissä. Yhteisellä eli poliittisella päätöksenteolla voidaan hyvinvointiyhteiskunnan resurssein tasoittaa ihmisten välisiä lähtökohtaeroja, joilla puuttua eriarvoisuuteen. Näillä resursseilla voidaan vaikuttaa kansalaisten hyvinvointiin ja syrjäytymiskehitykseen. (HS 2.1.2012) Erityisesti poliitikkojen puheissa yhteiskunnallisina vaikuttajina korostui rakenteellisten tekijöiden eli julkisten palveluiden merkitys nuoren tukemisessa. Syksyllä 2012 oli kunnallisvaalit ja niissä nuorten syrjäytyminen oli yksi keskeisiä teemoja. Seuraava ote on Espoon nuorisolautakunnan puheenjohtajan ja varavaltuutetun Saana Lehdon (ps) mielipidekirjoituksesta ”Lasten ja nuorten hyvinvointi on tärkeää”. (HS 11.10.2012)

”Lasten ja nuorten syrjäytyminen puhuttaa ja niin pitääkin. Yksi keino syrjäytymisen torjumiseen on kaupunkien ja kuntien omien tukiverkkojen pitäminen kunnossa niin, että entistä harvempi lapsi ja nuori putoaa niiden läpi ja jää täysin tyhjän päälle.

Syrjäytymisvaarassa olevista lapsista tai nuorista saadaan parhaiten kiinni neuvoloissa, päiväkodeissa, kouluissa ja nuorisotiloissa. Näiden tärkeiden peruspalveluiden toimivuus ja työntekijöiden hyvinvointi on turvattava, jotta pystytään tuottamaan korkealaatuisia palveluita lapsiperheille.

Miten perhe saa apua, jos neuvola on säästösyistä suljettu ja vieraan neuvolan henkilökunta ei tunne perhettä? Miten päiväkodissa voidaan turvata laadukas varhaiskasvatus, jos henkilökuntaa on jatkuvasti sairaslomalla sisäilmaongelmien vuoksi? Miten koulu voi auttaa syrjäytymisvaarassa olevaa nuorta, jos kouluterveydenhoitajan ja -kuraattorin palveluita ei ole saatavilla? Miten nuorisotilan työntekijät pystyvät puuttumaan nuoren itsetuhoiseen käyttäytymiseen, jos nuorta ei tavoiteta, koska nuorisotila on suljettu remontin vuoksi ja väistötiloja on vaikea löytää?

Vaalilupaukseni on, että tulen työskentelemään aktiivisesti näiden asioiden puolesta Espoossa." (HS 11.10.2012)

Tekstissä syrjäytymisriskissä olevan nuoren tukeminen määrittyy siinä, että kuntien lähipalvelut kuten koulut ja nuorisotilat ovat avainasemassa. Ne tulee pitää toimivina. Tämä tarkoittaa sitä, että niitä resurssoidaan riittävästi yhteisillä verovaroilla. Näillä julkisilla, lähellä sijaitsevilla peruspalveluilla voidaan puuttua tehokkaasti uhkaavaan syrjäytymiskehitykseen jo varhaisessa vaiheessa, jos niille taataan riittävät toimintaedellytykset. (HS 11.10.2012) Vihreiden kuntavaalialieissa nuorten syrjäytymisen ehkäisyn tukeminen sai näkyvän paikan. (30.9.2012a)

"Vihreiden mielestä koulukuraattorien ja -psykologien määrää on lisättävä kuntia sitovalla mitoituksella. Puolueen puheenjohtajan Ville Niinistön mukaan kouluihin pitäisi saada ainakin yksi kuraattori 800 oppilasta kohti. Koulupsykologeja pitäisi olla vähintään yksi 1 500 oppilaalle. ...

Niinistön mukaan mitoituksen hintalappu olisi yhdeksän miljoonaa euroa, joka pitäisi jakaa tasan kunnan ja valtion kesken.

"Yksi syrjäytynyt nuori maksaa satojatuhansia euroja vuosien varrella, joten sen ehkäisyyn tämä on halpa hinta." ... (HS 30.9.2012a)

Helsingin Sanomien Kotimaa -osaston uutisartikkeli kertoo Vihreiden tavoitteesta oppilashuollon mitoituksessa puolueen valtuuskunnan kokouksessa Hämeenlinnassa. Nuorten syrjäytymiseen voidaan siis vaikuttaa ennaltaehkäisevästi normeihin säännellyin palveluin. Nämä normit velvoittavat julkista valtaa huolehtimaan nuorten riittävistä psykososiaalisen tuen palveluista kouluissa, mikä Niinistön mukaan säästää lisäksi runsaasti varoja verrattuna syrjäytymisen kustannuksiin. (HS 30.9.2012a)

Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukeminen voi rakentua myös sosiaalisena tukena. Tällä tarkoitetaan sitä, että aikuisten tulee olla läsnä lasten ja nuorten arjessa, kuunnella heitä sekä antaa heille kokemus siitä, että he ovat tärkeitä ja että heistä välitetään.

”Vaarassa oleva nuori kaipaa nimenomaan sitä, mitä työryhmä [Niinistön syrjäytymistyöryhmä] ehdottaa. Aikaa, huomiota, rajoja, luontevia puhevälejä.” (HS 11.9.2012)

Pääkirjoitusosaston kolumnissa ”Sedällä on asiaa” (HS 11.9.2012) Elinkeinoelämän valtuuskunnan johtaja Matti Apunen korostaa siis arjen sosiaalisen tukiverkoston merkitystä. Ihan tavalliset asiat, läheisten ihmisten tuki ja huolenpito, ovat nuoren tukipilareita elämässä.

”Oli 3–4 aikuista, jotka ottivat minut huomioon. Yksi oli tätini työnantaja, jonka tapasin kerran pari vuodessa, mutta hän näki, että olin olemassa. Toinen oli toisen tätini mies, joka vaivautui juttelemaan kanssani. Kolmas oli englannin opettaja, joka lainasi minulle pari kirjaa. Lisäksi oli luokkayhteisö, jonka arvo korostui lukioiässä. Oli olemassa sellainen asia kuin luokkahenki.

Kovin suurista ja ihmeellisistä asioista ei siis ollut kysymys, vaan aivan pienistä tavallisista asioista. Nähdyksi tulemisesta. Silloin, kun siitä on puutetta, nämä aivan pienet, monista ehkä merkityksettömiltä näyttävät asiat nousevat arvoon arvaamattomaan.” (HS 19.9.2012e)

Nimimerkki ”Potilas” (HS 19.9.2012e) kertoo omasta kokemuksestaan, että ihan tavallisia asioita -työryhmän opas on oikeilla jäljillä. Nimimerkki toteaa mielipidekirjoituksessaan olleensa elämässään vaarassa syrjäytyä, sillä ei kyennyt luottamaan omiin vanhempiinsa. Hän kirjoittaa sairastuneensa henkisesti myöhemmin elämässään, mutta ettei kuitenkaan nuorena syrjäytynyt. Sen ehkäisivät arjen pienet asiat, nähdyksi tuleminen. Toisin sanoen välittämisen kokemus loi pohjan tunteelle, että hänet otetaan huomioon ja että hänellä on merkitystä. (HS 19.9.2012e) Myös nimimerkki ”Toivoja” kertoo (HS 19.11.2012) luottamuspulasta vanhempiinsa, sillä tietokoneen nettimaailma tai viikon sääennuste näyttäytyvät näille mielenkiintoisempina kuin oman lapsen kuulumiset. ”Toivoja” tuottaa mielipidekirjoituksessaan samaa kuvaa ”Potilaan” kanssa aikuisen antaman tuen sekä välittämisen merkityksestä nuoren elämässä. Läheisyyden ja luottamuksen puute nuorelle merkityksellisiin ihmissuhteisiin, vanhempiin, korostuu ilmaisussa ”ei ole ketään, jolle voi kertoa asioitaan”. (HS 19.11.2012)

”Tuntuu, etten voi enää täysin luottaa vanhempiini. Kaverini korvaavat jo vanhemmille kuuluvan tilan elämässäni. Tämäkin voi olla syy nuorten syrjäytymiseen, kun ei ole ketään, jolle voi kertoa asioitaan. Toivon, että vanhemmat pitäisivät enemmän yhteyttä lapsiinsa. ... Joten vanhemmat, herätys! Olkaa lastenne vierellä!” (HS 19.11.2012)

Sosiaalinen tuki ja yhteiskunnan tuki kytkeytyivät monissa tutkimusaineiston teksteissä yhteen. Seuraava esimerkki on valtiotieteiden maisteri Maria Ohisalón mielipidekirjoituksesta. (HS 17.6.2012b)

”Syrjäytymisen syihin täytyy puuttua koko yhteiskuntaa koskettavilla poliittisilla päätöksillä. Täytyy muun muassa korottaa perusturvan tasoa, taata kaikille laadukkaat julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut ja lisätä ennaltaehkäiseviä palveluita. ... Arjen pienet teot eivät ole väärin, päinvastoin. Niiden ohella täytyy kuitenkin pitää huolta siitä, ettei hyvinvointia tuottavista järjestelmistä karsita.” (HS 17.6.2012b)

Ohisalón huolenaiheena on presidentti Sauli Niinistön koolle kutsuman työryhmän esittämien arkikeinojen esiin nostaminen vastauksena nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Hänen mielestään niitäkin tarvitaan, mutta syrjäytyminen monitahoisena sosiaalisten ongelmien kasautumana tarvitsee ratkaisukseen yhteiskunnallisten, hyvinvointia tuottavien palvelurakenteiden pitämisen kunnossa. Kirjoituksessa korostetaan siis, että syrjäytymisen syyt ovat pitkälti yhteiskunnallisten tekijöiden tulosta, minkä vuoksi yhteiskunnalliset ratkaisukeinot ovat myös keskeisellä sijalla syrjäytymisen ennalta ehkäisyssä unohtamatta kuitenkin nuoren saaman sosiaalisen tuen merkitystä. (HS 17.6.2012b)

”Nuoret kertovat haluavansa rajoja, rakkautta ja läsnäoloa. Vuorovaikutus toisten nuorten ja aikuisten kesken on keskeistä. Tiedämme, että rakenteisiin ja resursseihin tulee myös kyetä vaikuttamaan. Käytännön teot tulevat perässä, jos tahtotila on todellinen. ...

Yhteiskunnan rakenteet eivät ole kysymässä lapselta, ”Mitä sulle kuuluu?” tai ”Miten meni koulussa?”. Yhteiskunta ei ota syliin, mutta lapselle läheinen ihminen voi sen tehdä.” (HS 19.9.2012d)

Psykologi Johanna Barkman Lastensuojelun erityisosaamisen keskus Pesäpuu ry:stä ja lastensuojelun palveluesimies Anne-Maria Takkula Oulun kaupungilta toteavat ammattiposiitiosta käsin mielipidekirjoituksessaan (HS 19.9.2012d), mikä syrjäytymisvaarassa olevalle nuorelle on tärkeää: arjen tavalliset asiat eli huolenpito, tuki ja sosiaaliset suhteet. Tekstissä tuotetaan kuvaa, jonka mukaan yhteiskunnan tarjoamat sosiaali- ja kasvatuspalvelut ovat tärkeitä, mutta ne eivät yksistään riitä. Tarvitaan myös sosiaalista tukea, toisin sanoen välittäviä, turvallisia ihmissuhteita. (HS 19.9.2012d) Barkman ja Takkula olivat mukana asiantuntijaryhmässä, joka valmisti Ihan tavallisia asioita –aineistoa. Ryhmään oli otettu mukaan myös syrjäytymisvaarassa olleita nuoria heidän kokemustietonsa hyödyntämiseksi.

Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukemisen repertuaari rakentuu joissakin tutkimusaineiston teksteissä myös siinä, että nuori valtaistetaan omien voimavarojensa valjastamisen kautta autonomiseksi ja aktiiviseksi. Myrsky-hankkeen projektipäällikkö Riikka Åstrandin (HS 15.8.2012b) mielestä nuorten usko itseensä ja omiin kykyihinsä voidaan palauttaa uusilla luovilla keinoilla sekä turvallisen sosiaalisen yhteisön tarjoavien harrastusten kautta.

”...Pienin askelin nuoren on mahdollista palauttaa omanarvontuntonsa ja palata aktiiviseen elämään.

Yksi toimivaksi todettu tapa on yhteisöllisiin toimintatapoihin perustuvat taideprojektit, joissa sisältö lähtee osallistujista itsestään. Näitä projekteja on tehty jo vuosien ajan muun muassa monenlaisissa Myrsky-hankkeen rahoittamissa taideprojekteissa hyvin erilaisten kohderyhmien parissa.

E erityisen paljon projekteista ovat hyötäneet vahvasti syrjäytymisvaarassa olleet nuoret, joista moni on löytänyt elämänhalunsa uudelleen muun muassa sosiaalisen yhteisön tuen ja itsestään löytämiensä luovien voimavarojen avulla.” ... (HS 15.8.2012b)

Yllä olevassa mielipidekirjoituksen otteessa, joka on kirjoitettu ammattiposiitiosta, on keskiössä syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukeminen sosiaalisen pääoman vahvistamisen ja itseohjautuvuuteen kannustamisen kautta. Riikka Åstrand on havainnut projektiin osallistumisen olleen useille nuorille niin voimaannuttava kokemus, että siitä on muodostunut heille ”elämän käännekohta”. (HS 15.8.2012b)

”Harrastukset vahvistavat lasten ja nuorten turvallisuuden tunnetta, torjuvat kyynisyyttä ja epäluottamusta, vahvistavat sosiaalisia suhteita vertaisjoukossa ja myös suhteessa aikuisiin, luovat tilaa vastuunotolle ja onnistumisen kokemusten kautta syntyvälle voimaantumiselle. Harrastukset erityisesti koulun kerhotoiminnassa vähentävät tutkitusti kiusaamista ja parantavat koulumenestystä.” (HS 1.10.2012)

Kerhokeskuksen toiminnanjohtaja Minna Riikka Järvinen ja Nuorten Akatemian toiminnanjohtaja Heikki Vuojakoski (HS 1.10.2012) tuottavat ammattiposiitiosta samaa kuvaa. He siis korostavat mielipidekirjoituksessaan nuoren tukemista sosiaalisten resurssien vahvistamisen ja omatoimisuuteen kannustamisen avulla. Niiden kautta nuori valtaistuu muut huomioivaksi, vastuulliseksi ihmiseksi, mikä edistää suoriutumista koulumaailmassa.

Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukeminen määrittäytty teksteissä kaikkein yleisimmin nuoren saattamisena yhteiskunnan normatiiviseen yhteyteen kouluttautumisen ja työn kautta. Toisin sanoen, syrjäytymisuhan alla olevaa nuorta ohjataan sääntöjen mukaiseen, toivottavaan

yhteiskunnalliseen osallisuuteen ammattiin kouluttautumisen ja työelämään siirtymisen kautta. Repertuaarissa rakentuu kuvaa, jonka mukaan yhteiskunnan tulee mahdollistaa nuorelle sopivan koulutuspolun löytäminen ja sen jälkeen työhön kiinnittyminen. Suomen vanhempainliiton toiminnanjohtaja Tuomas Kurttila nostaa asian esille omassa mielipidekirjoituksessaan. (11.7.2012)

”Koulutus ja sitä kautta työ pitävät tiellä. Esitykset parantaa nuoren mahdollisuutta koulutukseen ovat tärkeitä. ... oppivelvollisuusiän laajentaminen on yksi näistä.” (HS 11.7.2012)

Oppivelvollisuusiän nostamista valmisteltiin pitkään edellisen hallituksen aikana Krista Kiurun (sd) toimiessa opetusministerinä. Se hylättiin kuitenkin vuonna 2014 muun muassa kalliisiin kustannuksiin vedoten.

”Ammatillisen koulutuksen aloituspaikkoja tarvitaan niille alueille, joissa paikoista on selvästi puutetta, ja aloille, joilla on työvoiman kysyntää. Opiskelijavalintaan on luotava ohituskaistoja pelkän peruskoulun käyneille.

Lisäksi oppilashuoltoa, oppilaan ohjausta ja urasuunnittelua on vahvistettava. Ohjaajia tarvitaan lisää niin oppilaitoksiin kuin työ- ja elinkeinotoimistoihinkin. ... Keskittyminen uusiin peruskoulunsa päättäviin sukupolviin ei yksin riitä. Yhteiskuntatakuun osana tulisi toteuttaa myös mittava vuosille 2013–2016 ajoittuva nuorten aikuisten joustavia opintotapoja sisältävä ohjelma. Se koskisi niitä yhteiskuntatakuun valmistelussa paljastunutta 110000:ta alle 30-vuotiasta nuorta, jotka ovat pelkän peruskoulun varassa.” (HS 3.3.2012)

Nuorten yhteiskuntatakuun keskeinen hahmo, työministeri Lauri Ihalainen (sd) tuo Vieraskynässä (HS 3.3.2012) esille yhteiskunnan ”yläportaan” virkamiesnäkemys siitä, mikä on keskeisintä syrjäytymisvaarassa olevan nuoren elämän takaisin raiteilleen saattamisessa: koulutuksen hankkiminen ja työ. Ihalaisen mielestä nuoren ihmisen elämän ei tule perustua ensisijaisesti sosiaaliseen tukiverkkoon vaan nimenomaan koulutukseen ja työhön. Nuorten yksilökohtaiseen opinto-ohjaukseen ja urasuunnitteluun on kohdistettava resursseja samalla kun luodaan yksilöllisiä urapolkuja pelkän peruskoulun käyneille. (HS 3.3.2012) Näillä keinoin toisin sanoen varmistetaan parhaiten nuoren tie yhteiskunnan normatiiviseen yhteyteen.

”Työvaltaisuuden lisääminen on tasoittanut koulua karsastavien nuorten tietä työmarkkinoille. Ammatillisissa oppilaitoksissa on jo tarjolla työvaltaisuuteen perustuvia väyliä ja pienryhmiä. Myös työpajat ovat vahvistaneet yhteistyötä ammatillisten oppilaitosten kanssa.

Tutkintotavoitteisen koulutuksen rinnalle olisi vartenotettavana vaihtoehtona kehitettävä niin sanottua työammattikoulutusta, jossa tähdätään työllistymiseen

tutkinnon osia suorittamalla. Tutkinnon voisi suorittaa myöhemmin loppuun aikuiskoulutuksena. Monessa Euroopan maassa tällainen ammatillisen koulutuksen väliporras on jo olemassa.” (HS 3.10.2012)

Rehtori ja ammatillisten erityisoppilaitosten verkoston puheenjohtaja Markku Aunola ja projektijohtaja Petteri Ora Kiipulan ammattiopistosta kirjoittavat HS:n Vieraskynässä (HS 3.10.2012) ammattiposiitiosta artikkelissa ”Työ otettava tavoitteeksi tutkinnon sijaan”, että syrjäytymistä on mahdollista torjua räätälöimällä nuorille uudentyyppisiä työn ja koulutuksen yhdistelmiä, joista puhutaan työammattikoulutuksena. Ne ovat avainasemassa, kun tuetaan nuorta saavuttamaan yhteiskunnallinen osallisuus. (HS 3.10.2012) Kansanedustaja, kaupunginvaltuutettu Jaana Pelkonen (kok) ja päätoimittaja Miika Sahamies (kok) olivat kunnallisvaaliehdokkaina Helsingissä syksyllä 2012. Mielipidekirjoituksessaan (HS 2.10.2012) he kiteyttävät poliitikon ja yhteiskunnallisen vaikuttajan näkökulman siitä, mikä on vaikuttava keino tukea vaikeista olosuhteista lähtöisin olevia nuoria saavuttamaan yhteiskunnallinen osallisuus.

”Oppisopimuskoulutus on syrjäytymisen ehkäisyä parhaimmillaan. Sen avulla tavoitetaan nuoria, jotka ovat vaarassa pudota yhteiskuntamme raitailta jo aivan elämänsä alkumetreillä.” (HS 2.10.2012)

Oppisopimuskoulutuksen avulla Helsinki voi siis edistää niiden nuorten kiinnittymistä täsmätoimin yhteiskuntaan, joille käytännöllinen oppiminen työn ohessa luonnistuu parhaiten. Tällä tavoin tuetaan sitä osaa nuorisosta, joka on suurimmassa riskissä syrjäytyä.

Nyky aika on tuonut mukanaan uusia haasteita nuorten syrjäytymisen vastaiseen taisteluun, jolloin niiden kohtaamiseen ja ratkaisemiseen tarvitaan uudenlaisia, entisestä poikkeavia näkökulmia. Kirjatyöntekijä Tomi Mäkipää Porvoosta pohtii mielipidekirjoituksessaan, miten nykypäivän teknistyneessä, digiaikakauden yhteiskunnassa voidaan tukea nuoren sosiaalisesti tervettä kehitystä. Kirjoitusta taustoittaa Hyvinkään keskustassa toukokuun lopulla 2012 tapahtunut ammuskelu, jossa 19-vuotias nuorukainen ampui rakennuksen katolta sattumanvaraisesti ravintolan edustalle kokoontuneita ihmisiä. Välikohtauksessa kuolivat nuori mies ja nuori nainen ja seitsemän ihmistä haavoittui. (HS 14.8.2012)

”...Koska verkkojen sisältöä on lähes mahdoton valvoa, syntyy tilanne, jossa epätodellisuudessa elävä ihminen löytää helposti vastineita ja tukea omille vääristyneille käsityksilleen. ...

Mediakasvatuksella on keskeinen ja tärkeä rooli luodessamme nuorista terveitä ja vastuun ymmärtäviä aikuisia ihmisiä. Yksin lapsille ja nuorille kohdistettu mediakasvatus ei riitä, vaan vanhemmat on saatava kiinteästi mukaan. Vanhempien tulee olla kiinnostuneita nuorten elämästä.” (HS 14.8.2012)

Tomi Mäkipään mielestä lapsille ja nuorille suunnatulla mediakasvatuksella, jossa vanhemmat ovat keskeisesti mukana, voidaan luoda terveen mielen omaavia yksilöitä, jotka toimivat yhteiskunnan pelisääntöjen mukaan. He toisin sanoen integroituvat yhteiskuntaan parhaalla mahdollisella tavalla. (HS 14.8.2012) ”Kähkösellä on poikkeava tapa auttaa ongelmanuoria: hän ampuu heitä seulaksi *Call of Duty 4* -räiskintäpelissä”, todetaan uutisartikkelissa. (HS 7.10.2012a)

”Majolan ideoima tukiryhmä on kokoontunut vuoden [2012] alusta. Tietokonepelit valikoituivat yhteiseksi tekemiseksi, koska moni pojista on niistä kiinnostunut.

”Pelaaminen on ollut keino saada heitä avautumaan. Pelimaailma on myös monelle ainoa paikka, jossa he ovat elämässään saaneet onnistumisen kokemuksia.”

Tehdään ryhmässä toki muutakin kuin räiskittää: käydään elokuvissa, pelataan lautapelejä, keskustellaan ja laitetaan ruokaa. ...

”Pelaaminen on juuri se asia, joka pitää näitä nuoria miehiä elämässä kiinni. Ja liika pelaaminen taas on yleensä oire ongelmista, ei syy niihin”, Kähkönen sanoo ja korostaa, että ryhmän miehet erottavat toden ja pelimaailman hyvin toisistaan.

Paras todiste pelaamisen toimivuudesta on kuitenkin pelitalon ryhmä: nuoret miehet olivat jo puolen vuoden jälkeen kuin uusia ihmisiä. ... ”Jätkät olivat sosiaalisia, jotkut menivät lämmittämään saunaa, toiset tekemään ruokaa.” Ryhmästä miehet ovat löytäneet myös kavereita.” (HS 7.10.2012a)

Terveystenhoitaja Ranu Kähkönen, joka on työskennellyt vuoden 2012 alusta Helsingin kaupungin ensimmäisenä peleihin erikoistuneena verkkoterveydenhoitajana, vetää yhdessä erityisohjaaja Toni Majolan ja nuoriso-ohjaaja Ari Huotarin kanssa tukiryhmää, johon on koottu 16–22-vuotiaita miehiä. Yhteinen nimittäjä ryhmän miehille on heikot sosiaaliset taidot. Kavereita heillä ei ole ollut. Osalla on lisäksi ollut mielenterveysongelmia ja joillakin lastenkotitaustaa. Artikkelin kirjoittanut toimittaja toteaa, ettei *Call of Duty* kaltaisia tappopelejä yleisesti mielletä terveelliseksi puuhaksi viitaten Jokelan ja Kauhajoen kouluampumistapausten tappajien pelitaustaan. Majolan ideoima tukiryhmä on osoittautunut kuitenkin onnistuneeksi hankkeeksi. Tekstissä rakentuu kuvaa, jonka mukaan tietokonesukupolven nuorten omaa vahvuutta, pelien maailmaa, voidaan menestyksekkäästi käyttää täysin uudenaikaisena ideana suuressa syrjäytymisriskissä olevien nuorten sosiaalistumisen tukemiseksi muiden aktiviteettien rinnalla. Muutos on ollut suuri. Nuoret ovat kiinnittyneet ryhmäänsä ja vahvistuneet sosiaalisilta toimintakyvyiltään.

5.2 Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren ilman tukea jäämisen repertuaari

Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren ilman tukea jäämisen tulkintarepertuaarissa (30 kpl) vaikeuksissa oleva nuori jää ilman tukea tai ilman sopivaa apua, jolloin häntä uhkaa syrjäytyminen. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori jää tuetta yhteiskunnan resurssien niukkuuden, auttamisjärjestelmän henkilökunnan puutteellisen ammattitaidon tai välinpitämättömyyden, palvelujärjestelmän sirpaleisuuden tai rakenteellisen välinpitämättömyyden vuoksi. Myös pitkälle kehittynyt tietosuojaja, jolloin asiantuntijat eivät saa luovuttaa tietoja toisilleen, estää nuorta saamasta kokonaisvaltaista tukea ongelmiansa keskellä. Nuoren syrjäytymisriskiin on tällöin haasteellista vaikuttaa. Repertuaarissa nuori voi jäädä ilman tukea myös yhteiskunnassa harjoitetun politiikan seurauksena, joka tietoisesti jättää rakenteelliset tekijät taka-alalle ja palauttaa syrjäytymisen yksilön vastuulle.

Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren ilman tukea jäämisen repertuaaria tuotetaan määrällisesti eniten mielipidekirjoituksissa, mutta sitä esiintyy myös uutisartikkeleissa ja pääkirjoituksissa. Nuoren ilman tukea jääminen määrittyy teksteissä useimmiten jonain sellaisena, joka kohdistuu paitsi tukea tarvitsevan nuoren, palvelun käyttäjän, myös hänen omaistensa elämään. Hyvin usein ne kuvaavat henkilökohtaisia kokemuksia, joissa syrjäytymisvaarassa olevan nuoren vanhempi kertoo, kuinka vaikeaa tai jopa mahdotonta nuoren on saada tarvitsemaansa apua. Nuori jää ilman tukea, jolloin hän on syrjäytymisriskissä. Hän jää ilman apua, koska auttamisjärjestelmän henkilöstöllä ei ole riittävää tieto-taitoa, tarvittavaa osaamista, syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukemiseksi.

”... Kun asioihin ei osata tai haluta puuttua, ongelma sysätään jälleen kerran syrjään.

... Niin kauan kuin päättäjien, asiantuntijoiden ja ammattiauttajien osaaminen on sillä tasolla kuin se tuloksista päätellen on, nuori ei saa apua. ...

Olen syrjäytetyn nuoren isä. Lapsellani on neurologinen häiriö, jota adhd:ksi kutsutaan. Olen seurannut kahdenkymmenen vuoden ajan lapseni elämää, joka tässä menestyksen yhteiskunnassa on suunnatonta helvettiä ja kärsimystä. Mikään ei koskaan onnistu, kaikki menee aina pieleen. Hän ei ole työssä, hänen alkoholinkäyttönsä on kohtuutonta, hänellä ei ole oikeita kavereita, eikä hän pysty tarttumaan mihinkään.

Onko hän vapaaehtoisesti murentanut elämänsä? Tuskin. Kukaan ei ole pystynyt auttamaan häntä. Yhteiskunnalla ei ole varaa hoitaa häntä nyt, mutta kyllä myöhemmin vankilassa hintaan 200 euroa vuorokausi.

Toivon todella ihan tavallisia asioita -esitteelle jatko-osaa "Ihan epätavallisia asioita", joka käsittelee syrjäytymisen todellista kovaa ydintä ja sitä puuttuvaa asiantuntemusta, jota sen hoitamiseen tarvittaisiin." (HS 19.9.2012c)

Yllä oleva ote on lainaus nimimerkki "Isän" mielipidekirjoituksesta, jossa syrjäytymisvaarassa olevan nuoren vanhempi, toimija kertoo oman näkemyksensä nuoren ilman tukea jäämisestä. Siihen liittyy kirjoittajan mielestä osaamattomuuden lisäksi myös välinpitämättömyys auttaa tukea tarvitsevaa nuorta, mikä ilmenee haluttomuutena puuttua asioihin. (HS 19.9.2012c) Tekstissä nousee esille myös "Isän" tunteet, suru ja epätoivo, sillä hän ei koe saaneensa vastakaikua adhd-diagnostiikan saaneen lapsensa auttamiseksi, ja hän puhuukin tästä syrjäytettynä nuorena (ks. Metteri 2012).

"... Eniten apua tarvitsevien tuntuu olevan kaikkein mahdottominta saada sitä. Suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevia kai pidetään liian toivottomina tapauksina. Halutaan pelastaa ne, jotka on helpointa pelastaa.

Hoitoa, kuntoutusta ja koulutusta on teoriassa tarjolla. Kouluihin pääsevät ja kuntoutusta saavat ne, joilla on tarpeeksi motivaatiota. Kenelläkään ei tunnu olevan osaamista eikä halua kehittää motivaatiota niille, joilla sitä ei ole. ...

Välillä on pitänyt jopa uhkailla hoitavia tahoja kantelulla, jotta lapsi pääsee hoitoon, johon on lähete. ...

On laitoksia, jotka ovat myöntäneet, ettei niihin sijoitettuja lapsia ja nuoria edes välitetä hoitaa tai kuntouttaa vaan heitä pidetään niissä säilössä siitä maksettavan rahan takia. Joskus on käynyt mielessä, että erilaisten kuntoutustenkin tarkoitus on työllistää alan ammattilaisia ja myydä Kelalle tai kunnille ostopalveluita. Tuloksista viis." (HS 21.9.2012a)

Nimimerkki "Mistä apua?" (HS 21.9.2012a) kirjoittaa vastineensa "Isälle", sillä hänenkin lapsensa kärsii aivojen neurologisista häiriöistä, tosin kirjoittaja ei niitä sen enempää tarkenna. "Mistä apua"-nimimerkin äiti tuottaa samaa kuvaa kuin "Isäkin", eli syrjäytymisvaarassa olevan nuoren on vaikeaa tai peräti mahdotonta saada hoitoa tai tukea, mikä nousee tekstissä esille siinä, että kirjoittaja katsoo niitä olevan lähinnä teoriassa tarjolla. Äiti on ollut välillä niin epätoivoinen lapsensa avutta jäämisen suhteen, että hänen on pitänyt "jopa uhkailla" hoitavia tahoja kantelulla lapsen pääsemiseksi hoitoon, johon tällä on lähete. Äiti näkee hoitohenkilökunnan olevan välinpitämätöntä auttamaan suurimmassa syrjäytymisriskissä olevia epäillen, että näitä pidetään liian haasteellisina tapauksina. Hän arveleekin osan ammattilaisista tekevän työtään vain työn itsensä ja rahan vuoksi. (HS 21.9.2012a)

”Adhd-diagnoosin saaneiden ihmisten kykyrakenne on epätasainen, eli toiset osa-alueet ovat lahjakkaiden tasolla ja toiset heikolla tasolla. Kun tällainen nuori ei pysty suoriutumaan tehtävistään kykyjään vastaavalla tavalla, hän pettyy ja masentuu. Ellei nuori selviä tällaisesta tilanteesta, seurauksena voi olla syrjäytyminen. Mikäli taas selviää, seurauksena voi olla lahjakas taiteilija, talouselämän guru tai muu sellainen. ...

Käyttäytymiseen vaikuttavia kehitysiän neurologisia- eli aivojen hienotoimintahäiriöitä ovat muun muassa adhd, oppimisvaikeudet, kuten lukihäiriö, puheen ja kielen kehityksen häiriöt, kuten dysfasia, hahmotushäiriöt, autismitieteen sairaudet, Aspergerin ja Touretten oireyhtymät sekä lievä älyllinen kehitysvammaisuus. ... Suurin osa niin sanotuista asiantuntijoista ei ole saanut riittävää koulutusta näiden sairauksien diagnostiikkaan, hoitoon ja kuntoutukseen.” (HS 24.9.2012)

Tähän keskusteluun osallistuu asiantuntijaposition kehitysvammalääketieteen erityispätevyyden omaava neurologian ja lastenneurologian erikoislääkäri Matti Iivanainen Nurmijärveltä (HS 24.9.2012). Hän vahvistaa edeltävien nimimerkkien ”Isä” ja ”Mistä apua?” tuottamaa kuvaa, jonka mukaan valtaosalla asiantuntijoiksi kutsutuista ei ole riittävää tietotaitoa kehitysiän neurologisia eli aivojen hienotoimintahäiriöitä sairastavien nuorten auttamiseksi. Tämä saattaa johtaa nuoren syrjäytymiseen.

Repertuaarissa tuotetaan kuvaa, jonka mukaan nuoret ja heidän perheensä jäävät usein yksin ongelmiansa kanssa, ilman tukea, yhteiskunnan resurssien vähäisyyden vuoksi. Resurssien niukkuutta selitetään yhteiskunnallisten olosuhteiden muutoksella, joka juontaa juurensa 1990-luvun alun lamasta. Sen seurauksena resursseja nuorten sosiaalistumisen tukemisen palveluista on leikattu, jolloin syrjäytymisuhkaan ei puututa.

”Nyt kaikki ovat huolissaan nuorison työttömyydestä ja mahdollisesta syrjäytymisestä. ... Kun sosiaalitukea ryhdyttiin laman aikana supistamaan, säästöväihde jäi päälle. Vaikka 1990-luvun loppu ja viime vuosikymmen olivat pieniä notkahduksia lukuun ottamatta kasvun aikaa, jälkeenjääneisyyttä ei korjattu. Nyt siihen ei ole varaa.

Kasvavia eroja väestöryhmien välillä hoidetaan nyt työryhmissä ja tutkimuslaitoksissa. Vallalla on uskomus, että ongelmat hoituvat, kunhan niistä puhutaan tarpeeksi ja niihin kiinnitetään huomiota. Todelliset teot ongelmien ratkaisemiseksi puuttuvat.” (HS 20.6.2012a)

Edellä oleva ote on Helsingin Sanomien pääkirjoitusosaston kolumnista. HS:n pääkirjoitustoimittaja Marjut Lindberg, joka tuolloin oli juuri jäämässä eläkkeelle, rakentaa artikkelissa ”Vaurauden kasvu johti eriarvoisuuteen” (HS 20.6.2012a) kuvaa, jonka mukaan laman

jälkeinen talouden ja vaurauden kasvu johti itsekkyyden ja ahneuden ilmapiiriin. Kun laman aikana leikattuja sosiaalitukia ei ole enää varaa saattaa ajan tasalle, sosiaalisten ongelmien uskotaan kirjoittajan mukaan hoituvan itsestään, kunhan niitä vain pidetään esillä. Vaikeuksissa olevien nuorten tukeminen on siis jätetty rempalleen resurssien puutteen vuoksi eikä mitään konkreettista tehdä.

”Yksi vaikea kysymys on aikamme minäkuva. Moderni yhteiskunta – Suomikin – on pirstoutunut. Yksilö ja yksilön oikeuksien korostus ovat tämän ajan henkeä. ...

...yhteiskunnan voimavaroja ihmisen yhteisöllisyyden tukemisessa on leikattu. Neuvoloissa, lastensuojelussa, sosiaalitoimessa ja kouluissa on yhä vähemmän resursseja puuttua ongelmiin. Nuoret ja heidän perheensä jäävät liian usein yksin ongelmiensa kanssa. Usein ongelmat ilmenevät heikkoina signaaleina, joihin ei riitä voimia tai aikaa puuttua.

Yhteiskunnassa ei ole voimavaroja tehdä isoa käännöstä siihen suuntaan, että sirpaloitumista voitaisiin hidastaa ja nuorten sosiaalistumista vahvistaa. Käännös vaatisi vahvaa panostusta tukijärjestelmiin, jotka etsisivät oireilevia nuoria ja perheitä ja auttaisivat heitä.” (HS 29.5.2012)

HS:n pääkirjoituksessa ”Mikä tässä ajassa kasvattaa tappajia?” (HS 29.5.2012) pohditaan Hyvinkään joukkosurman jälkimainingeissa, onko suomalaisessa yhteiskunnassa ja tässä ajassa piirteitä, jotka laukaisevat kyseisen välikohtauksen kaltaisia, pahoinvoivien nuorten surmantekoja? Jutussa todetaan, että pahoinvointi on yhteiskunnassa lisääntynyt samalla kun yhteiskunta on sirpaloitunut ihmisten jakautuessa erilaisiin yhteisöihin omien mieltymystensä tai harrastustensa pohjalta. Tekstissä rakentuu kuvaa yksilöiden omien valintojen ja henkilökohtaisen vastuun korostuksesta sosiaalisen eli yhteisvastuun sijaan. Aikakauden arvojen mukaisesti sosiaali- ja kasvatustalouksista on leikattu resursseja, jolloin nuoret ja heidän perheensä jäävät hyvin usein ilman tukea, oman onnensa nojaan ongelmiensa kanssa.

Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren ilman tukea jäämisen repertuaarissa nuori jää ilman tukea julkisen palvelujärjestelmän hajanaisuuden vuoksi, jolloin järjestelmän eri osa-alueet eivät kohtaa toisiaan. Helsingin Sanomien uutisartikkelissa (25.3.2012a) todetaan, että Helsingissä on koko ajan enemmän eri tavoin pahoinvoivia, syrjäytymässä olevia nuoria, jotka tarvitsisivat kovasti apua.

” ”Nuoret ovat nyt entistä huonokuntoisempia, ja ongelmat alkavat olla kroonistuneita. Jokainen vuosi nuoren elämässä syventää syrjäytymisen kierrettä”, Nord sanoo. ...

Nordin mielestä julkinen palvelujärjestelmä ei nykymallilla usein tavoita syrjäytyviä nuoria. Nuoren koko tilanne ei ole kenelläkään hallussa.

"Poliittisissa puheissa sanotaan, että nuoriin pitää panostaa, mutta ei se kyllä käytännössä näy. " " (HS 25.3.2012a)

Yllä olevassa jutussa on haastateltu Helsingin Diakonissalaitoksen etsivän nuorisotyön Vamoksen päällikköä Ulla Nordia. Tekstissä rakentuu kuvaa, jonka mukaan yhteiskunnan eri tukimuotojen palvelujärjestelmää ei ole onnistuneesti suunniteltu, sillä sen avulla ei usein löydetä syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Palvelujärjestelmän eri osa-alueet eivät kokonaisvaltaisesti tue nuorta, sillä ne toimivat toisistaan erillään. Nuori jää väliinpuotoajaksi eikä syrjäytymiskiarteeseen pystytä vaikuttamaan. Myös yhteiskunnallisten vaikuttajien, poliitikkojen toimesta nuoren katsotaan jäävän ilman tukea, sillä poliitikkojen lupaukset eivät konkretisoidu teoiksi. (HS 25.3.2012a) Valtiotieteiden tohtori ja psykoterapeutti Leena Ehrling Helsingistä toteaa asiantuntijapositiona mielipidekirjoituksessaan "Nuorten päihdeongelmiin kokonaisvaltaista hoitoa", (HS 16.1.2012), että julkisten palveluiden pitäisi olla jokaisen saatavilla.

"...tarvitsemme kipeästi julkisiin palveluihin sellaisia työtapoja, joiden avulla voidaan hoitaa samanaikaisesti nuoren kokonaisvaltaista tilannetta ilman, että nuorten monimuotoisista ongelmavyyhdeistä pyritään lohkomään pienempiä osaongelmia. Päihde- ja mielenterveyden ongelmat kytkeytyvät toisiinsa, mutta päihdeongelman psyykkiset oireet eivät aina parane hoitamalla päihdeongelmaa, eikä psyykkisten ongelmien helpottaminen välttämättä pura riippuvuutta.

Työntekijöiden ja asiakkaan kannalta yksi haaste on palvelutarjonnan sirpaleisuus: kokonaisvaltainen hoito saattaa tyrehtyä jo ammattiauttajien epäselvään vastuunjakoon tai toisaalta pelkästään siihen, että asiakkaan on haettava samanaikaisesti apua monelta luukulta. Harva nuori pystyy tähän, kun ei itse ymmärrä tarvitsevansa muutosta elämäänsä tai halua apua." (HS 16.1.2012)

Ehrlingin mielestä päihdeongelma on yleensä vain yksi osa nuoren pahimmillaan syrjäytymiseen johtavaa tilannetta, sillä nuoret ovat usein moniongelmaisia. Ilman tukea jäämisen repertuaari määrittyy siten, että ammattiauttajat eivät tarkalleen tiedä, mitä itse kunkin tahollaan tulee tehdä. Ammattilaisten välillä ei ole riittävää yhteistyötä. Kun nuori ei jaksa hakea apua monelta eri taholta, johtaa tilanne siihen, että nuori jää ilman tukea ja hänen syrjäytymisriskinsä on edelleen suuri. (HS 16.1.2012). Veli-Matti Ulvinen (1997, 19) huomauttaa, että moniongelmaisuus ei ole nuoren itsensä vaan palvelujärjestelmän ominaisuus. Kun vielä kukin ammattilainen arvioi nuoren ongelmatilanteen eri tavoin, niin ehkä keskeisimmäksi vaikeudeksi ammattilaisille nuoren tukemisessa muodostuu asiakkaan määrittely (Mt., 13).

Ongelmiensa kanssa kamppaileva nuori voi jäädä ilman riittävää tukea tai kokonaan ilman tukea myös nyky-yhteiskunnan pitkälle kehittyneen yksityisyyden suojan vuoksi.

”Emme uskalla tarttua muiden ongelmiin, koska tiedämme, että kajoaminen ei välttämättä tuota ratkaisua alkuperäiseen pulmaan mutta synnyttää varmasti uuden: syytöksen yksityisyyden loukkauksesta.

Tietosuojasta on tullut periaate, jolla on liian usein etuajo-oikeus. Viranomaiset eivät saa vaihtaa tietoja, ja yksittäiset kansalaiset pelkäävät puhua toisistaan [viranomaisille] nimellä.” (HS 11.9.2012)

Elinkeinoelämän valtuuskunnan johtaja Matti Apunen, jonka kolumnista edellinen lainaus on, tuottaa kuvaa yksilökeskeisestä yhteiskunnasta, jossa yksilö ja hänen oikeuksiensa korostus menevät kaiken edelle. Se estää viranomaisia paneutumasta kokonaisvaltaisesti nuoren tilanteeseen, sillä tietosuojaja on vahva oikeudellinen normi. Myös tavalliset kansalaiset ovat sisäistäneet yksityisyyden suojan niin hyvin, ettei toisen vaikeaan tilanteeseen uskalleta puuttua toisen asioihin sekaantumisen pelossa. (HS 11.9.2012) Myös Helsingin Sanomien sunnuntaitoimituksen toimittajan Anna-Stina Nykäsen kolumnissa rakentuu samaa kuvaa.

”Mutta onko yksilönsuoja mennyt liian pitkälle, kääntynyt ihmistä vastaan, tehnyt uhrista ja hänen ongelmistaan näkymättömiä?

Eivät edes asiantuntijat anna tietoja toisilleen. Opettajalle ei kerrota, miksi oppilas ravaa terapiassa tai on lastensuojelun piirissä.” (HS 28.10.2012)

Yksilönsuoja on Nykäsen mukaan saanut liian suuren vallan. Se ei vastaa tarkoitukseensa. Kokonaisnäkemys nuoren ongelmista jää pimentoon tietosuojan rajoittaessa asiantuntijoiden yhteistoimintaa. Nuori jää ilman riittävää tukea ongelmiensa ratkaisemisessa. (HS 28.10.2012)

Helsingin Sanomien työelämätoimituksen kerran viikossa nimeämäksi työn sankariksi valittiin syyskuun loppupuolella 2012 helsinkiläinen Ville Koikkalainen, 36, joka tekee etsivää nuorisotyötä syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien 16–29-vuotiaiden parissa. Jutussa ”Jaloille kampeamisen ammattilainen” (HS 23.9.2012b) Koikkalainen rakentaa ammattipositiosta kuvaa auttamisjärjestelmän rakenteellisesta välinpitämättömyydestä, joka hankaloittaa ja toisinaan myös estää tukea tarvitsevan nuoren avunsaantia.

”Työni tavoitteena on saada nuoria takaisin työhön, koulutukseen tai muuhun mielekkääseen tekemiseen.

Asiakkaita tulee ovista ja ikkunoista, mutta jokaisen tilanteen ainutkertaisuutta pitää arvostaa. Heitä yhdistää usein yksinäisyys ja tukijoukkojen puute. Monilla on ongelmia päihteiden, mielenterveyden ja rahankin kanssa.

Vaikeinta on saada vaikkapa Kela, työvoimatoimisto, sosiaalitoimi ja terveyskeskukset toimimaan nuoren parhaaksi luukulta luukulle pompottelun sijaan. Joskus esteenä ovat asetukset, toisinaan byrokratia. Olen siinä nuorelle tulkkina ja asianajajana.” (HS 23.9.2012b)

Otteessa välinpitämättömyys ilmenee apua tarvitsevan pallotteluna eri viranomaisten välillä. Kukaan ei ota vastuuta nuoren tilanteesta hallinnollisiin määräyksiin tai byrokratiaan vedoten. Nuoren on ongelmavyöhtinsä kanssa vaikeaa saada kokonaisvaltaista apua. (HS 23.9.2012b) Ulvisen (1997, 13) mukaan moniongelmaisuus oikeuttaa kunkin ammattilaisen toiminnan omalla osa-alueellaan. Syntyy ongelmilla pallotteluksi kutsuttu ilmiö, jolloin nuorta siirrellään viranomaiselta toiselle. (Mt.) Aikuiskoulutusjohtaja Anne Heinonen ja nuorisopalveluiden johtaja Eija Ahola Vantaan kaupungilta tuottavat asiantuntijapositionista samaa näkemystä organisatorisesta välinpitämättömyydestä nuoren tukemisessa syrjäytymisen ehkäisemiseksi. (HS 25.3.2012b) He puhuvat mielipidekirjoituksessaan nuorten oppisopimuskoulutukseen pääsemisen helpottamisen puolesta, sillä Vantaan malli antaa esimerkin onnistuneesta tavasta toteuttaa nuorten yhteiskuntatakuu.

”Esille on nostettu huoli nuorten syrjäytymisestä. Paras tapa kiinnittää nuori yhteiskuntaan on työ, ja paperisota estää työnantajia ottamaan nuoria oppisopimusopiskelijoiksi. ...

Toivomme, että oppisopimuksesta tulee väylä myös nuorille, jotta yhä harvempi putoaisi yhteiskunnastamme soveltumattoman koulutus- tai työmuodon puutteen vuoksi.” (HS 25.3.2012b)

Otteessa tarkoitetaan sitä, että syrjäytymisvaarassa olevan tukemisen keskiössä on nuoren liittäminen yhteiskunnan toivottuun yhteyteen työn kautta. Paras väylä siihen on oppisopimuskoulutus, mutta sen toteutuksen tiellä ovat hallinnolliset säännöt, byrokratia. Tämä määrittää ja rajoittaa oppisopimuskäytännön toimeenpanoa.

Repertuaarissa nuori voi jäädä ilman tukea myös harjoitetun politiikan seurauksena, jolloin yhteiskunnan rakenteellisten tekijöiden sijaan painotetaan yksilön vastuuta. Tällöin huomion kohteena ovat yksilön ominaisuudet.

”... Kampanja [Ihan tavallisia asioita-kampanja] kuitenkin palauttaa syrjäytymisen yksilöiden tasolle ja vie huomion pois nuorten syrjäytymisestä laajempaan yhteiskunnallisena ongelmana.

Aivan kuin poliittisella päätöksenteolla ei olisi vaikutusta siihen, miten esimerkiksi aikuisten ja lasten mielenterveyspalveluja tuetaan, millaiset arvot yhteiskunnassa korostuvat, millaisen viestin vaikka yllättävän kriisin kohdanneet ihmiset saavat, jos heillä ei ole mahdollisuutta ammattiapuun.” (HS 13.9.2012b)

Yllä oleva ote valtiotieteiden maisteri Maija Lassilan mielipidekirjoituksesta (HS 13.9.2012b). Siinä rakentuu kuva yhteiskunnan tukirakenteiden tietoisesta rapauttamisesta, joka johtaa siihen, että nuori jää ilman tukea. Se on seurausta siitä, että syrjäytyminen nähdään sosiaalisen ongelman sijaan yksilöllisenä ongelmana. Valtiotieteiden maisteri Aura Kostiainen tuottaa mielipidekirjoituksessaan ”Tavalliset asiat eivät voi korvata tukiverkkoja” (HS 15.9.2012d) samaa kuvaa.

” [Niinistön lanseeraamassa Ihan tavallisia asioita -] Kampanjassa esitetyt asiat eivät sinänsä ole huonoja. On tärkeää välittää lähimmäisistään ja pitää yllä säännöllisiä päivärutiineja.

Ongelma piilee siinä, että mittavan nuorten syrjäytymisen taustalla piilee joukko poliittisia päätöksiä, joilla on heikennetty hyvinvointivaltion rakenteita 1990-luvun laman jälkeen. Näitä päätöksiä presidentti Niinistö on itsekin ollut tekemässä valtionvarainministerinä 1996–2003.

Presidentti on arvojohtaja. Kiinnittämällä huomiota yksilön vastuuseen yhteiskunnan sijaan tilanteessa, jossa yhteiskunnan tukiverkot ovat merkittävästi heikentyneet, hän viestii epäsuorasti, että tämä suunta on hyväksyttävä.” (HS 15.9.2012d)

Syrjäytymisvaarassa oleva nuori jää siis tuetta tai ilman riittävää tukea yhteiskunnassa valitun politiikan tuloksena, jolloin rakenteelliset tekijät jätetään taka-alalle ja huomio kohdennetaan nuoreen itseensä. Se johtaa siihen, että sosiaalistumista tukevien palveluiden leikkauksia ei kyseenalaisteta.

5.3 Nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen hyödyn repertuaari

Margaret Archer (2000), joka on tutkinut yhteiskunnallisen integraation kehitystä, toteaa, että 1980-luvun alkupuolelle saakka eri kansallisvaltiot pyrkivät aktiivisesti integroimaan koko väestönsä taloudelliseen ja sosiaaliseen rakennustyöhön. Paras esimerkki siitä ovat hänen mielestään pohjoismaiset hyvinvointivaltiot. Ajatus yhteisestä ”kansankodista” on ollut tärkeä eri kansalaisryhmiä yhdistävä tekijä. Se on estänyt tehokkaasti taloudellista, poliittista ja sosiaalista syrjäytymistä. (Mt.) Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn hyödyn ytimessä on nuoren syrjäytymisen kallis hinta yhteiskunnalle nuoren menetettynä työpanoksena samoin kuin erilaisina sosiaalikuluna. Huolehtimalla nuorten syrjäytymisen ehkäisystä yhteiskunta varmistaa

taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä kehityksen sekä tulevaisuuden menestyksen. Myös nuoret itse hyötyvät saadessaan mielekkään elämän aktiivisina kansalaisina. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn hyödyn repertuaari rakentuu aineistossa pääasiassa mielipidekirjoituksissa, mutta joukkoon mahtuu myös pari pääkirjoitusta. Tähän repertuaariin sisältyy 22 tekstiä.

Nuoren syrjäytyminen maksaa yhteiskunnalle suuria summia. Yksistään jo sitä taustaa vasten nuorten syrjäytyminen on vakavasti otettava haaste, johon yhteiskunnallisten vaikuttajien ja asiantuntijoiden mukaan on vastattava. Syrjäytymisen ehkäiseminen rakentuu myös nuoren etuna.

Tietoa syrjäytymisen riskeistä on koossa yllin kyllin. Sekin on laskettu, kuinka kalliiksi syrjäytynyt nuori tulee. Inflaatiotarkistettu summa on kasvanut jo noin 1,2 miljoonaan euroon ylimääräisiä sosiaali- ja terveysmenoja syrjäytyneen koko elinaikana. (HS 2.2.2012a)

Edellä oleva esimerkki on lainaus Helsingin Sanomien pääkirjoituksesta ”Hankkeet riittävät jo – nyt töihin” (HS 2.2.2012a). Otteessa korostetaan, että syrjäytymiselle altistavat tekijät tunnetaan jo tarpeeksi hyvin. On aika ryhtyä toimiin nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi uusien tutkimus- ynnä muihin hankkeisiin resurssioimisen sijaan. Syrjäytymisen vanavedessä kulkevat sosiaalinen pahoinvointi ja terveysongelmat, joista aiheutuvat kulut yhden syrjäytyneen elinikää kohti maksavat reilusti yli miljoonan euron. Kulujen yhteydessä tekstissä mainittu sana ”ylimääräisiä” painottaa syrjäytymistä tuntuvana menoeränä julkisista varoista. Syrjäytyminen on siis suuri taloudellinen rasite ja sen ennaltaehkäisyyn vastaaminen hyödyttää yhteiskuntaa yksistään jo rahallisina säästöinä. (HS 2.2.2012a)

”Suomen syrjäytyneissä nuorissa on siis kiinni vähintään 50 miljardin euron potti. Eikö tämän summan pienentämiseksi kannattaisi jo ryhtyä joihinkin toimiin, jos humanit syyt eivät perusteluiksi riitä?” (HS 6.2.2012b)

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkäri Silja Kosola rakentaa omassa mielipidekirjoituksessaan (HS 6.2.2012b) ammattiposiosta samaa kuvaa taloudellisesta hyödystä, jota syrjäytymisen ehkäisyllä saavutetaan, käyttämällä ilmaisua ”potti”. Kirjoittaja tuo sen vastaperusteluna esille epäillessään, etteivät inhimilliset syyt riitä syrjäytymisen ehkäisyn perusteiksi. Talouden argumentein tuotetaan uskottavuutta syrjäytymisen ehkäisyn tuottamasta hyödystä.

(15) Syrjäytyville nuorille on luotava mahdollisuus kouluttautua yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi. Emme tarvitse lisää alle 30-vuotiaita eläkeläisiä.

... Vaikka menettäisimme puolet koulutuksen jälkeen, olisi toinen puoli suuri voitto taistelussa syrjäytymistä vastaan. ...

Suurimpia voittajia olisivat nuoret saadessaan elämälleen suunnan ja tarkoituksen.” (HS 9.2.2012)

Yllä olevassa otteessa, joka on lainaus maatalous- ja metsätieteiden maisteri Karri Ollilan mielipidekirjoituksesta (HS 9.2.2012) määrittyy hyöty siten, että syrjäytymisen haasteeseen vastaaminen on yleisen edun mukaista. Yhteiskunta saa osaavista nuorista toimeliaita, työssäkäyviä ja veroja maksavia kansalaisia. Nuoret itse korjaavat suurimman hyödyn saadessaan mielekkään elämän. (HS 9.2.2012) Kansanedustajan, kaupunginvaltuutetun ja Helsingin sosiaalilautakunnan jäsenen Jaana Pelkosen (kok) mielipidekirjoituksessa (HS 16.2.2012b) rakentuu kuva nuorten syrjäytymisen ehkäisystä ehtona hyvinvointivaltion säilymiselle. Vastakkain asettuvat tekstissä passiiviseen, syrjäytymisuhkassa olevan nuoren elämäntilanteeseen liitetty sana toimeentulotukiputki ja aktiivisen nuoren elämäntilanteeseen liitetyt työ ja opiskelu. Aktiiviset nuoret mahdollistavat hyvinvointivaltion rakenteiden säilymisen.

”...Toimeentulotukiputken tarjoaminen työn tai opiskelupaikan sijaan aktiivisessa iässä oleville nuorille on yhteiskunnan taholta lähes heitteillejätö. Toivon, että asiaan vihdoinkin herätään ja ymmärretään näiden nuorten auttamisen olevan hyvinvointivaltiomme olemassaolon edellytys.” (HS 16.2.2012b)

”...nuorten oppisopimuskoulutuksen kehittämisen tiellä olevia esteitä tulee purkaa. Näin ehkäistäisiin useiden nuorten koulutuksellista syrjäytymistä ja parannettaisiin huoltosuhdetta.” (HS 2.3.2012b)

Oppari-hankkeen projektikoordinaattori Petri Hänninen tuo asiantuntijapositionista esille yllä olevassa otteessa huolensa nuorten koulutuksellisesta syrjäytymisestä mielipidekirjoituksessaan ”Joustavaa koulutusta on jo nyt tarjolla” (HS 2.3.2012b). Myös hän määrittää syrjäytymisen ehkäisemisen edellytyksenä hyvinvointivaltion säilymiselle perusteenaan yhteiskunnan huoltosuhde. Toisin sanoen tulevaisuudessakin maassamme on vara huolehtia sosiaaliturvasta, kuten eläkkeistä ja lapsilisistä, jos yhteiskunnassamme on riittävästi työssäkäyviä ihmisiä veronmaksajina.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen hyödyn tulkintarepertuaarissa rakentuu kuvaa, jonka mukaan yhteiskunta ei varmista nuorten syrjäytymisen ehkäisyllä ainoastaan taloudellisesti kestävä kehitystä vaan myös sosiaalisesti kestävä kehityksen.

...”keskimäärin viisi nuorta jää joka päivä työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveysongelmien vuoksi. Vuonna 2008 työkyvyttömyyseläkkeelle jääneiden lähes 4000 nuoren työpanoksen menetyksestä aiheutuu 6,6 miljardin tappio. ...

Työelämään vuosittain tulevia nuoria on noin 10000 vähemmän kuin työelämästä eläkkeelle siirtyviä. Nuoriso on niukkeneva voimavara, jota ei pidä päästää syrjäytymään. ... Yhteiskuntatakuun toteutuminen edellyttää laajaa yhteistyötä. Meillä ei ole käsissämme vain taloudellinen vaan myös sosiaalinen kestävyysvaje.” (HS 3.3.2012)

Työministeri Lauri Ihalainen painottaa Vieraskynässä ”Yhteiskuntatakuu vaatii kansallisia talkoita” (HS 3.3.2012), että jos nuorten yhteiskuntatakuuta ei toteuteta, yhteiskuntaamme ei uhkaa ainoastaan taloudellinen kestävyysvaje vaan myös sosiaalinen kestävyysvaje, nuorten syrjäytyminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että nuorten syrjäytyminen tuo mukanaan monenlaisia sosiaalisia ongelmia, jotka heikentävät ja rasittavat yhteiskuntaa, puhumattakaan taloudellisesta menetyksestä, mitä syrjäytymisestä aiheutuu. Nuoret nähdään tärkeänä tuotannontekijänä yhteiskunnassa. Yhä vähälukuisemmiksi käyvät nuoret ovat siis arvokasta yhteistä pääomaa, ja näiden nuorten työsuoritukset tulee saada osaksi taloudellista toimeliaisuutta.

Syrjäytymisen ehkäisyn hyödyn repertuaari rakentuu myös siinä, että Suomen tulevaisuuden menestys on sen nuorissa, joten nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen on kaikkien etu.

”Suomen tulevaisuus on nuorten varassa. Voimme kuitenkin kysyä, onko heidän työpanoksensa ja osaamisensa mukaan ottamisessa yhteiskunnan tulevaisuuden rakentamisessa käytetty kaikki keinot. Menestyvä Suomi tarvitsee nuoret töihin ja nopeasti.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen mukaan vuonna 1987 syntyneistä 6,5 prosenttia on täysin syrjäytynyt, ja 16 prosenttia on jo lähellä sitä. Jos sama kehitys jatkuu, on Suomessa syrjäytymisvaarassa jopa 100 000 nuorta samaan aikaan kun suuret ikäluokat siirtyvät pois työelämästä.

Nuoret ovat ilmaisseet toiveensa tilanteen parantamisesta tuoreessa FountainParkin tekemässä ja työ- ja elinkeinoministeriön tilaamassa tutkimuksessa. ...heillä on tahtoa ja innostusta kantaa kortensa yhteiskunnan hyvinvoinnin lisäämiseksi.” (HS 9.8.2012)

ZestMark-yrityksen toimitusjohtaja Anu Manner ja tekniikan tohtori Merja Fischer ihmettelevät mielipidekirjoituksessaan (HS 9.8.2012), miten olemme joutuneet tähän tilanteeseen, jossa syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia nuoria on niin paljon. He epäilevätkin, onko heidän eteensä tehty kaikki mahdollinen. Tutkimuksen on todistettu, että nuorilla itselläänkin on halu olla hyödyksi. Tekstissä tuotetaan kuvaa, että nuorten tieto-taito ja sen siirtyminen käytännön

tasolle työn tuotoksina on yhteiskunnan edistymisen ehto. Nuorten mukaan ottaminen on siis edellytyksenä menestykselle. (HS 9.8.2012) Suomen lukiolaisille järjestetyn Talousguru-kilpailun voittaja Daniel Sazonov muistuttaa toimijapositionsa Helsingin Sanomien talousosaston uutisartikkelissa (HS 16.7.2012), mikä on Suomen ja suomalaisten menestyksen ja samalla talouskasvun salaisuus tulevaisuudessa.

”Kaiken perusta rakentuu sille, että meillä on fiksua, osaavaa porukkaa. Siten kylvetään siemenet kasvulle. ... koulutus estää syrjäytymistä. Meillä ei ole varaa menettää ketään, sillä tulevaisuudessa huoltosuhteen heikentyessä jokainen syrjäytynyt on lisätaakka yhteiskunnalle.” (HS 16.7.2012)

Yllä olevassa otteessa tuotetaan kuvaa, että talous toimii yhä enemmän yhteiskunnan suunnan määrittäjänä. Syrjäytynyt on talouden ylimääräinen rasite, kun huoltosuhte uhkaa heikentyä. Nuoret on siis saatava talouden rattaista pyörittämään kouluttamalla heistä eri alojen asiantuntijoita. (HS 16.7.2012) Talouden kieli on ilmaantunut nuorista käytävään keskusteluun. Paju ja Vehviläinen (2001, 12–13) ovat havainneet, että syrjäytymiskeskustelussa yksi keskeisiä näkökulmia on nuorten yhteiskunnalle tekemä lasku.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen hyödyssä on sanan varsinaisessa merkityksessä kysymys niin sanotusta win-win –tilanteesta. Kaikki osapuolet hyötyvät, kun nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen otetaan todesta ja siihen uhrataan resursseja.

”Tässä olisi todellinen hyötytilanne: vanhemmat kollegat tekisivät nelipäiväistä viikkoa tuoden firmaan luultavasti tuoreita ajatuksia lisääntyneen vapaan ansiosta. Firma saisi motivoituneen nuoren, joka saattaisi osoittaa vuoden päästä palkkaamisen arvoiseksi lupaukseksi. Vanhemmat työntekijät jaksaisivat pidempään, firma ei häviäisi taloudellisesti mitään ja tekisi arvokasta työtä hyvänä yhteisön jäsenenä. Mutta ennen kaikkea motivoitunut nuori saisi tilaisuuden näyttää kyntensä ja ainakin arvokasta työkokemusta.

Jos tämä nuorten nykyinen heitteillejätö jatkuu, laskusta tulee vielä kova sekä henkisesti että taloudellisesti. Meidän vaipoillemme ei välttämättä löydy vaihtajia, kun sen aika koittaa.” (HS 8.9.2012c)

Ylöjärveläinen Juha Kantanen kysyy mielipidekirjoituksessaan, voisimmeko luovuttaa työaikaamme nuorille? (HS 8.9.2012c) Esimerkiksi neljä työntekijää voisi sopia työnantajansa kanssa luopuvansa yhden päivän palkasta, jolloin saaduilla rahoilla yritys palkkasi yhden nuoren esimerkiksi vuoden määräaikaiseen työsuhteeseen. Tekstissä tuotetaan kuvaa syrjäytymisen ehkäisyn hyötyjen kumuloitumisesta. Työn jakamisella edistetään vanhempien työntekijöiden luovuutta ja työkykyä, nuori itse saa jalkansa työelämään kiinni. Yrityksen saama hyöty määrittyy

merkityksellisen yhteisöllisen toimijan aseman saavuttamisena, mutta myös yhteiskunta on hyötyjänä yrityksen vastatessa syrjäytymisen haasteeseen. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn hyöty kiteytyy ennen kaikkea kuitenkin siinä, että Suomi säilyttää tulevaisuudessakin ”yhteiskuntarauhan ja mahdollisuudet terveeseen ja tasapainoiseen elämään”. (HS 14.8.2012)

5.4 Nuorten syrjäytymisen uhkan repertuaari

Nuorten syrjäytymisen uhka määrittyy tutkimusaineistoon valitsemassani kymmenessä tekstissä valtaväestön, keskiluokan pelkona yhteiskuntarauhan menettämisestä, kun nuoret jäävät työelämän ulkopuolelle ja syrjäytyvät. Se rakentuu myös turvattomuutena, kun pelätään uusia väkivallantekoja kuten ampumisia, joissa syrjäytyneet nuoret purkavat pahoinvointiaan syyttömiin sivullisiin. Repertuaaria tuotetaan myös siinä, että menetetään inhimillistä pääomaa, joka on mittaamaton vahinko nuoren kannalta käyttämättä jäävinä resursseina ja samalla suuri menetys yhteiskunnan tulevaisuuden rakentamisessa. Nuorten syrjäytymisestä aiheutuva uhka näyttäytyy myös siinä, että syrjäytyneiden nuorten katsotaan olevan ”näkymätön vaara”, jota ei erota muista nuorista eikä heitä näin ollen tiedä varoa heidät kohdatessaan. Nuorten syrjäytymisen uhkan tulkintarepertuaaria tuotetaan pääasiassa uutisartikkeleissa.

Nuorten syrjäytyminen koetaan pelkoa aiheuttavaksi uhkakuvaksi keskiluokkaiselle valtaväestölle. Sen seurauksena yhteiskunnan perusteet saattavat horjua.

”Kaksikko [filosofit Sara Heinämaa ja Timo Miettinen] hahmottaa Euroopan tulevaisuutta ... yksi huolestuttavimmista piirteistä on nuori ikäluokka, joka ei missään vaiheessa pääse kiinni työelämään. ”Syrjäytyminen ja rikollisuus kasvavat, valtioille käy yhä vaikeammaksi pitää järjestäytyneitä yhteiskuntaa pystyssä”, sanoo Miettinen.” (HS 23.9.2012a)

Filosofit Sara Heinämaa ja Timo Miettinen pohtivat kotimaan uutisartikkelissa ”Euroopalta puuttuu yhteinen suunta” (HS 23.9.2012a) maanosan syvintä olemusta keskellä Euroopan talouskriisiä. Nuorten syrjäytymisen uhka määrittyy otteessa siinä, että nuori väestönosa ei pääse kiinnittymään yhteiskunnan normatiiviseen yhteyteen alati kasvavan työttömyyden aikana. Nuorten syrjäytyminen uhkaa valtaväestön turvallisuutta ja yleistä järjestystä muun muassa lisääntyvänä rikollisuutena. (HS 23.9.2012a) Professori Matti Wiberg, joka osallistui Helsingin Sanomien raatiin arvioidakseen nuorten syrjäytymisen torjuntaa Niinistön työryhmän opeilla, tuottaa samaa kuvaa kulttuuriuutisen jutussa. (HS 14.9.2012)

”Yhteisessä veneessä olemisen eetos kannattaa ylläpitää. Yhteenkuuluvuuden tunteen häviäminen luo petojen maailman. Yhteiskunnan ulkopuolella elää Aristoteleen mukaan (Politiikka luku I) vain villipeto ja jumala. Syrjäytyneestä ei ole jumalaksi, mutta pedoksi hänestä voi olla. Syrjäytynyt, vihainen vähemmistö voi helposti tehdä vauraan, pelokkaan enemmistön elämän helvetiksi – ja nauttia siitä.

Muiden auttaminen on se korko, joka meidän kaikkien kannattaa maksaa yhteiskuntarauhasta ja vakaata yhteiskuntaa koossapitävästä sosiaalisesta solidaarisuudesta. Yhteisvastuuta ja lähimmäisistä välittämistä tarvitaan.” (HS 14.9.2012)

Tekstissä nuorten syrjäytyminen määrittyy uhkaksi hyvinvoivan enemmistön turvallisen arjen jatkumolle. Kyseisen väestöosan elämästä voi muodostua sietämätöntä piinaa syrjäytyneiden harjoittaman anarkian johdosta, jolloin yhteiskunnan rakenteet ovat vaarassa hajota. (HS 14.9.2012) Tämän vähemmistön aiheuttamasta potentiaalisesta uhkasta yhteiskunnan edulle ja arvoille rakentuu vakavasti otettava riskitekijä, josta Cohenin (2002) mukaan puhutaan moraalisenä paniikkina.

Kotimaan uutisartikkelissa ”Kaikilla ei ole kavereita” (HS 31.3.2012) toimittaja haastattelee Helsingin luonnontiedelukion oppilaita Suvianna Syrjäkaria, Ville Lehtoa ja Oona Kauppala koulun sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle joutumisesta.

”Kiusaaminen aiheuttaa syrjäytyneisyyttä.” Kolmikko toivoo, että syrjäytymiseen puututtaisiin koulussa nykyistä tarmokkaammin. Vaikka he eivät varsinaisesti pelkääkään uusia kouluampumisia, heidän mielestään syrjäytyminen tuo kouluun turvattomuutta.

Juuri mikään muu heitä ei lukio-opiskelussa sitten huolestutakaan.” (HS 31.3.2012)

Tekstissä nuorten syrjäytymisen uhka määrittyy vaaraksi jokapäiväiselle koulutyöskentelylle, kun kiusattu nuori rikkoo vakaan kouluarjen jatkuvuuden. Syrjäytymisen uhka näyttäytyy pelkona väkivallan uhriksi joutumisesta. (HS 31.3.2012) Helsingin Sanomien pääkirjoitus ”Mikä tässä ajassa kasvattaa tappajia?” (HS 29.5.2012) julkaistiin Hyvinkään ampumistapauksen jälkeen.

”Tässä ajassa, jossa pahoinvointi ja juurettomuus kasvavat, yhteisöllä täytyy olla mahdollisuus suojautua sitä vastaan, että kuka tahansa voi joutua aseistautuneena riehuvan ihmisen maalitauluksi. Uhka on niin iso ja vakava, että uudenlainen tasapaino on löydettävä.” (HS 29.5.2012)

Edellisessä esimerkkioitteessa rakentuu kuvaa nuorten syrjäytymisestä uhkana yleiselle turvallisuudelle. Sillä tarkoitetaan sitä, ettei kukaan ole turvassa aseineen varustautuneelta

pahoinvoivalta nuorelta. Umpimähkäisesti suunnatut väkivallanteot voivat siis kohdistua kehen tahansa.

Nuorten syrjäytymisestä johtuva uhka määrittyy aineiston teksteissä myös siinä, että syrjäytyneissä nuorissa yhteiskunnalla on vaarana menettää suuri määrä tulevaisuuden potentiaalia. Nuorelle itselleen se on uhka hukkaan menevistä resursseista itsensä toteuttamisessa.

”...Opetushallituksen uusi raportti osoittaa, että suomalaiset nuoret ovat muiden maiden nuoria kuormittuneempia eivätkä viihdy koulussa. Kansainvälisesti Suomi sijoittui heikoimpaan kolmannekseen, kun muut Pohjoismaat olivat kärkijoukossa.

Tulos on hälyttävä. ... Uhkana on menettää kokonainen sukupolvi.

Joka vuosi yli puolet uusista ylioppilaista jää ilman opiskelupaikkaa. Vaihtoehtona on pitää välivuosi. Sen aikana nuori saattaa kuitenkin pudota systeemin ulkopuolelle, ja elämä voi mennä raiteiltaan. ...Erityisen hankalaa on, jos nuori ei seuraavanakaan vuonna pääse jatkokoulutukseen. Uhkana on menettää valtava määrä nuorten kapasiteettia.” (HS 21.8.2012)

Yllä oleva ote on Jyväskylän yliopiston psykologian professori Katariina Salmela-Aron Vieraskynästä ”Nuorten uupumus on vakava uhka”. (HS 21.8.2012) Syrjäytymisestä johtuvaa uhkaa tuotetaan tekstissä siinä, että tällaisissa nuorissa menetetään suuri määrä potentiaalia, jonka yhteiskunta voisi hyödyntää tulevaisuutensa rakentamisessa. Nuoret ovat yhteiskunnan inhimillinen ja taloudellinen pääoma. Nuorelle itselleen syrjäytyminen on uhka omien resurssien käyttämättä jäämisestä. Se merkitsee itsensä toteuttamisen mahdollisuuden menettämisen riskiä. (HS 21.8.2012) ”Helsinki ehkäisee 10 miljoonalla nuorten syrjäytymistä” on otsikkona Kaupunki-osion uutisartikkelissa. (HS 12.4.2012) Kyseessä on kaupunginvaltuuston päätös, jolla juhlistetaan Helsingin kaksisataa vuotta kestänyttä taivalta Suomen pääkaupunkina.

"Nuorilla on nykyisin muun muassa vaikeuksia löytää toiseen asteen opiskelupaikkoja. Ongelmat näkyvät myös ammatillisten opintojen keskeytymisinä ja nuorten huostaanottoina.

Kymmenen miljoonan potilla pyritään muun muassa takaamaan, että jokainen peruskoulunsa päättävä nuori ohjataan jatkokoulupaikkaan.

Rahoilla pyritään myös lisäämään ammatillista koulutusta ja oppisopimuspaikkoja sekä kehittämään oppisopimusjärjestelmää yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa.

Helsingissä jää vuosittain 300-400 peruskoulun päättäneitä nuorta kokonaan ilman minkäänlaista paikkaa.

"Luvut ovat hälyttäviä", [kaupunginjohtaja Jussi] Pajunen totesi.

Helsingillä on ollut tapana tehdä merkkivuosiin tulevaisuuteen suuntaavia panostuksia. ..." (HS 12.4.2012)

Tekstissä rakentuu samaa kuvaa nuorten syrjäytymisen uhkasta kuin edellisessä esimerkissäkin. Se määrittyy nuorten omalla kohdalla resurssien käyttämättä jäämisenä, jos nuoret eivät saa koulutusta ammattiin ja pääse toteuttamaan omia kykyjään työelämässä. Helsingille uhka määrittyy nuorten voimavarojen käyttämättä jäämisenä sen elinkeinoelämän hyödyksi. Nuoriin sijoittaminen on siis investointi kaupungin tulevaisuuteen. (HS 12.4.2012)

Kirjatyöntekijä Tomi Mäkipään mielipidekirjoitus "Ymmärtämätön ihmismieli on aseista kaikkein vaarallisin" (HS 14.8.2012) valottaa nykyajan yhteiskuntaa uhkaavista monenlaisista ongelmista.

"Virtuaalitodellisuus luo mahdollisuuden olla irrallaan ja syrjäytyä yhteiskunnasta. ...

Tätä syrjäytyneisyyttä voi olla vaikea havaita. Ihminen voi ulkoisesti näyttää ja käyttäytyä normaalisti. Samalla hän saattaa kuitenkin vieraantua ihmisistä ja arkitodellisuudesta ja kehitellä kaikessa yksinäisyydessään tekoja, joita olemme seuranneet mediasta." (HS 14.8.2012)

Tekstissä nuoren syrjäytymisen uhka rakentuu siinä, että syrjäytynyt näyttää samanlaiselta kuin muutkin nuoret ja myös käyttäytyy "normaalin" nuoren tavoin. Häntä ei siis erota muista ulkoisesti. Jos hänet erottaisi, hänet kohdatessaan tietäisi varoa "poikkeavaa" ihmistä. Jock Youngin (1999, 104) mielestä essentialismi eli olemusajattelu on yksi keskeisimpiä syrjäyttämisen taktiikoita, sillä se ryhmittelee ihmisiä esimerkiksi näiden kulttuurin tai olemuksen perusteella. Olemuksellistaminen tarkoittaa sitä, että syrjäytyneeseen liitetään tiettyjä ominaisuuksia, joiden perusteella hänet on helppo tunnistaa.

5.5 Nuorten miesten syrjäytymisriskin repertuaari

Myrskylän (2012) mukaan syrjäytyminen on sukupuolikysymys, sillä syrjäytyminen koskettaa erityisesti nuoria miehiä. Myrskylä havaitsi analyysissään, että kaksi kolmasosaa syrjäytyneistä nuorista oli miehiä. (Mt., 3.) Nuorten miesten syrjäytymisriskin repertuaariin sisältyy kahdeksan tekstiä, joissa kirjoittajat tuottavat näkemystä huolesta, jota nuorten miesten syrjäytyminen aiheuttaa. Syrjäytymisriski määrittyy siten, että monet nuoret miehet jättävät varusmiespalveluksen kesken, jolloin heitä ei saada sosiaalistettua yhteisölliseen, normaaliin elämään. Kuvaa riskistä rakennetaan myös siinä, että nuoret miehet päätyvät vähäisen koulutuksen vuoksi työelämän ulkopuolelle. Tällöin mahdollisuuden yhteiskunnan marginaaliin

jäämisestä katsotaan olevan suuri. Repertuaari koostuu uutisartikkeleista, parista Vieraskynän kirjoituksesta ja mielipidekirjoituksista.

Nuorten miesten syrjäytymisriskin repertuaaria tuotetaan useissa teksteissä siinä, että nuoria miehiä ei saada sopeutettua yhteiskunnan normatiivisiksi jäseniksi asepalveluksen aikana. Heikki Kalliola on huolissaan mielipidekirjoituksessaan (HS 15.9.2012a) sen johdosta, että nykyisin suuri osa nuorista keskeyttää armeijan jo ensimmäisten viikkojen aikana.

”Takavuosina kaikki miehet pidettiin rivissä ja sosiaalistettiin tavoille. Vähitellen opittiin heräämään ja tottelemaan. Saatiin uusia kavereita ja kuntokin koheni. Pois lähtiessä itsetunto oli kohonnut pärjäämisestä, ja siviilissäkin oli kavereille kertomista.

...Nyt kannattaisi entiseen tapaan pitää armeija sotilastaitojen ohella nuorten miesten kansalaiskouluna, ja siviilipalvelukseen pitäisi päästää vain todella vahvan vakaumuksen perusteella.” (HS 15.9.2012a)

Kirjoittajan mielestä armeija kannattaisi säilyttää entiseen malliin sotilastaitojen kouluna mutta myös nuorten miesten kansalaiskouluna. Tällä kirjoittaja tarkoittaa siis sitä, että armeija on nuorten miesten koulu väylänä kansalaiseksi kasvamisessa. Toisin sanoen armeijan käytyään nuori sopeutuu yhteiskunnan sääntöihin ja sosiaalistuu sen jäseneksi. Kotimaan uutisartikkelissa (HS 31.7.2012) huolenaiheena ovat ne asepalveluksesta vapautettavat nuoret miehet, joiden kohdalla ongelmat ovat kasautuneet.

”Yleisimmät syyt asepalveluksesta vapauttamiseen ovat mielenterveysongelmat ja ylipaino. Puolustusvoimat on erityisen huolissaan moniongelmaisten syrjäytymisvaarassa olevien nuorukaisten määrän kasvusta.

”He käyttävät huumeita ja päihteitä, eivätkä saa oikein mitään aikaiseksi. Juuri tämä joukko on kasvanut aivan liikaa”, kertoo Koljonen. ” (HS 31.7.2012)

Jutussa haastateltu majuri Timo Koljonen Maavoimien esikunnasta tuottaa huolen vakavuutta korostamalla, että syrjäytymisriskissä olevien moniongelmaisten nuorten miesten määrä on kasvanut aivan liian paljon. Huolipuheelle antaa pontta se, että ”Koko maassa armeijaan kelpuutettavien osuus kaikista kutsunnoissa käyvistä pienenee vuosi vuodelta”. (HS 31.7.2012)

Nuorten miesten syrjäytymisriskin repertuaarissa huoli määrittyy nuorten miesten yhteiskunnan marginaaliin joutumisen uhkana heikon koulumenestyksen tai vähäisen koulutuksen vuoksi.

”Korkeakoulupaikat riittäisivät uusille ylioppilaille mainiosti. Heitä lakitetaan vuosittain noin 33000; yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa on aloituspaikkoja yhteensä noin 57000. ...

Huonoimmassa asemassa ovat ne nuoret, yleensä pojat, joille murrosiän hormonimyllerrys tekee lukio-opiskelun sen verran vastenmieliseksi, että he selviävät ylioppilastutkinnosta rimaa hipoen. Kun kiinnostus opiskeluun herää uudelleen, heidän mahdollisuutensa päästä yliopistoon ovat huonot ja heitä uhkaa syrjäytyminen.” (HS 2.3.2012a)

Helsingin yliopiston emerituskansleri Kari Raivio kirjoittaa asiantuntijapositionsa Vieraskynässä ”Avoin yliopisto on laiminlyöty voimavara” (HS 2.3.2012a) lukion käyneiden poikien syrjäytymisvaarasta. Tämä on sikäli poikkeuksellisen kuvan rakentamista syrjäytymisriskissä olevista nuorista miehistä, että yleensä heitä ei yhdistetä ylioppilaisiin. Syrjäytymisvaara määrittyy siinä, että nuori ei selvitä elämänsä ensimmäistä ratkaisevaa tulevaisuuden suunnan määrittäjää, ylioppilaskirjoituksia riittävän hyvin. Tämän seurauksena hän ei saa mieluisaa jatko-opiskelupaikkaa, jolloin elämä saattaa lähteä sivuluisuun. Myös psykologian professori Katariina Salmela-Aro tuo Vieraskynän artikkelissa (HS 21.8.2012) asiantuntijapositionsa esiin huolensa lukiota käyvistä pojista.

”...vanhempien uupumus voi tutkimustemme mukaan siirtyä nuorille. ... Pojat [tämän seurauksena] sen sijaan kyynistyvät lukion kuluessa. Kyynisyys voi johtaa edelleen kielteiseen asenteeseen yhteiskuntaa kohtaan ja syrjäytymiseen.” (HS 21.8.2012)

Yllä olevassa otteessa tarkoitetaan sitä, että elämässään väsyneet vanhemmat saattavat siirtää asenteensa lapsilleen. Kodin ilmapiirin seurauksena pojat kyynistyvät lukiossa, mikä saattaa johtaa kielteiseen asenteeseen yhteiskuntaa kohtaan ja vieraannuttaa sen arvoista ja päämääristä. Tämä aiheuttaa nuorelle hällävälää-asenteen, jolloin millään ei ole väliä eikä myöskään koulunkäynti kiinnosta. Koulutus ammattiin saattaa tällöin jäädä hankkimatta eikä työura urkene, mikä voi johtaa syrjäytymiseen.

”Pitkään eli 10-12 kuukautta toimeentulotukea saavien työkäisten määrä on kaksinkertaistunut 1990-luvun alkuvuosista.

Suhteellisesti eniten heitä on 20-24-vuotiaissa miehissä. ”Tässä näkyy nuorten syrjäytyminen”, [Kelan tutkimusprofessori Heikki] Hiilamo sanoo. ”Aiemmin ajateltiin, että ongelma olisi väliaikainen. Monessa maassa on kuitenkin havahduttu siihen, että vähän koulutettujen työttömyys on laajaa ja pitkäaikaista.” (HS 18.1.2012)

Suuri huoli on kuitenkin pitkäaikaisesti eli 10-12 kuukautta toimeentulotuella elävien työkäisten ja heistä varsinkin 20-24-vuotiaiden nuorten miesten määrän kasvamisesta, ilmenee kotimaan uutisartikkelista. (HS 18.1.2012) Konkreettisten lukujen valossa heitä oli vuonna 2009 noin 100 000, joka on kaksinkertainen määrä 1990-luvun laman vuosista. Huoli määrittyi siinä, että näiden

nuorten miesten tilanteesta käytetään jo ilmaisua syrjäytyminen ongelman kroonisuuden vuoksi. Alhaisesti koulutettuina he ovat työttömyyden kovassa ytimessä. (HS 18.1.2012) Ruotsista kymmenen vuoden jälkeen palaamassa ollut, Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen johtoon valittu Juhana Vartiainen kaipaa seuraavassa esimerkissä vähän koulutetuille, kutosen keskiarvon jätkille töitä.

”...Elinkeinoelämä Suomessa taas on niin teknologiateollisuusvetoinen, että he ovat enemmän huolestuneita siitä, saadaanko meille huippuosajia. Mutta hyvinvointivaltion rahoituksen kannalta jopa olennaisempaa on, että sen työttömän tai siirtolaisen kannattaa perustaa se kioski tai grilli.” Nuorten poikien syrjäytyminen huolestuttaa Vartiaista.

”Ennen oli sentään auton rassaamista, mutta tietokoneet hoitavat kohta senkin. Pitäisi olla enemmän mahdollisuuksia niille kutosen keskiarvon jätkille.” (HS 4.3.2012)

Vartiaisen tuottama huoli nuorten miesten syrjäytymisriskistä määrittyy siten, ettei heikommin koulussa pärjänneillä ole edellytyksiä menestyä monellakaan alalla. Heidän työpanostaan ei enää monissa suorittavissa töissä tarvita automaation kehittymisen myötä. Kehittynyt tietotekniikka sysää nuoret syrjään. (4.3.2012)

5.6 Tutkimuksen eettisyys

Kansainvälinen sosiaalitieteellinen tutkimus on jo pitkään ollut kiinnostunut eettisistä kysymyksistä, sillä ihmistieteissä ne ovat keskeisellä sijalla. Sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa eettisyys on oleellista tutkimusprosessin ja tutkimustulosten luotettavuuden ja validiteetin kannalta. (Freed-Taylor 1994; Hesse-Biber 2005.) Tutkimuseettinen arviointi ja hyvät tutkimuskäytännöt tulisikin huomioida tutkimuksen kaikissa vaiheissa alkaen tutkimussuunnitelman laadinnasta (Rauhala & Virokannas 2011).

Sosiaalityössä arvot ja niihin pohjautuvat eettiset periaatteet voidaan ilmaista muutamilla keskeisillä länsimaisilla ja kristillisillä käsitteillä, kuten ihmisarvo, humanisuus, solidaarisuus ja inhimilliset oikeudet. Vaikka usein korostetaan, että sosiaalityön käytäntö on keskeisesti sidottu kysymyksiin arvoista ja etiikasta, niin meillä sosiaalityön tutkimuksellinen mielenkiinto on suuntautunut huomattavasti enemmän tietoon ammatillisen toiminnan perustana. (Raunio 2004, 73.) Suomessa yleinen tutkimuseettinen keskustelu on pitkään ollut niukkaa ja siihen on havahduttu myöhemmin kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa (Räsänen 2010; ref. Rauhala & Virokannas 2011, 235).

Jos ajatellaan sosiaalityötä sosiaalitieteiden kentässä, niin sen yksi keskeisiä tehtäviä on puolustaa heikompien oikeuksia ja tuoda heidän näkökulmaansa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Näin ollen yhtenä oleellisena tutkimuksellisenä lähtökohtana voi mielestäni olla yhteiskunnallinen vaikuttaminen sosiaalityön tutkimuksen avulla. Oman pro gradu-tutkielmani kohdalla se tarkoittaa syrjäytymisvaarassa olevien ja syrjäytyneiden asian esille nostamista. Oikeudenmukainen yhteiskunta ei syrjäytä mitään ihmisryhmää, vaan pyrkii vakaaseen, sosiaalisesti kestävään kehitykseen, jossa ei unohdeta yhteiskunnan heikoimpia jäseniä. Pirkko-Liisa Rauhala ja Elina Virokannas (2011, 246–247) korostavat, että sosiaalityön useat ilmiöt liittyvät ihmiselämän haavoittuvuuteen ja niitä tuottaviin ja ylläpitäviin ehtoihin ja ympäristöihin. Eettisesti kestävä sosiaalityön tutkimuksen tulisi olla tutkimuksen kohteina oleville ihmisille hyödyllistä ja rakentavaa, mille voidaan löytää oppihistorialliset juuret. Kysymys sosiaalityön tutkimuksen tietoarvon ja tutkimuseettisyyden suhteesta on sekä periaatteellinen että tietopillinen. Sosiaalityön merkittävänä ammatillisena ja tieteellisenäkin juurena kulkeva ihmisoikeudellisuus sisältää avoimesti kysymyksen tietoarvosta.

Toiseuteen ja poikkeavuuteen liittyy yleensä stigmatisaatio. Tutkijan tulee osoittaa kunnioitusta tutkittavaa kohtaan ja välttää leimaamista. Ongelmakeskeinen puhe on jo sinällään leimaavaa. Käytän itse mieluummin käsitettä syrjäytymisvaarassa oleva kuin syrjäytynyt aina missä se on mahdollista, sillä syrjäytyminen on ulkoa päin tuotettu käsite. Tarja Pösön (2002) mukaan sosiaalisia ongelmia ei voi kuitenkaan käsitellä nimeämättä niitä joksikin. Hän huomauttaa, että käsitteiden valtaan ja niiden luomaan tulkintaan poikkeavuudesta ja sosiaalisista ongelmista tulee näin ollen suhtautua kriittisesti. Sensitiivisyys käsitteiden valinnassa on tärkeää eettisesti kestävässä tutkimuksessa. Rauhalan ja Virokannaksen (2011, 235–236) mielestä tutkimuksella tuotetulla tiedolla saattaa sen totuudellisuusarvon ohella olla tutkimuksen kohteena olevia ihmisiä tai ihmisryhmiä leimaavaa tai loukkaavaa vaikutusta. Tutkimus saattaa myös oikeuttaa ”toivottomuutta” tuodessaan esiin sosiaalisten ja psykososiaalisten ongelmien ratkaisemisen vaikeuksia, ongelmien pitkäkestoisuuksia sekä ammatillisten käytäntöjen ja voimavarojen heikkouksia.

Sosiaaliin ongelmiin liittyy yhteiskunnan taholta aina kontrollointia, jolla pyritään valvomaan ja tarkkailemaan ihmisiä ja heidän elinolosuhteitaan. Tähän kietoutuu saumattomasti eettinen näkökulma, sillä kahdesta osapuolesta vahvempi tuo esiin omaa valtaansa ja rajoittaa heikomman osapuolen liikkumavaraa ja määrittää heidät tietynlaisiksi. Heikommalla osapuolella

tulisi kuitenkin olla oikeus ”tuoda itseään esille” sellaisena kuin hän on sen sijaan että on vain muiden määrittelyjen kohde. Mielestäni sosiaalityön tutkimuksen keskeisenä tehtävänä on nostaa erilaisuus ja erilaiset näkökulmat esille. Sen avulla on mahdollista lisätä ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta yhteiskunnassa.

Koska sosiaalityön tutkimuksen kohteena on monia sellaisia alueita, joissa käsitellään arkaluonteisia aiheita, nousevat eettiset kysymykset keskeisesti esille myös aineiston hankinnan kohdalla. Esimerkiksi haastattelututkimuksia käytetään runsaasti luottamuksellisen ja arkaluonteisen tiedon keräämiseen. Oma tutkimukseni pohjautuu julkiseen tietoaaineistoon, sanomalehtiartikkeleihin, jotka ovat kaikkien saatavilla, ainakin periaatteessa, jos on maksava tilaaja. Vaikkei tutkimusaineistoni koostukaan arkaluonteisesta materiaalista, on silti eettisten periaatteiden pohtiminen paikallaan tutkimustuloksia auki kirjoitettaessa. Ihmisarvon kunnioitus on kaiken läpäisevä periaate eettisesti kestävässä tutkimuksessa. Se tarkoittaa sitä, että tutkimuksenkohteina oleviin suhtaudutaan kunnioittaen ja asiallisesti. Tutkijan tulee kunnioittaa tutkittavien ihmisarvoa myös teksteissään (Kuula 2006, 206). Kun lisäksi muistaa pohtia tutkimuksen seurauksia tutkimuksen kohteina oleville, edistää se oman paikan tiedostamista vastuullisena tutkijana ja tiedon tuottajana.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tavoitteena on ollut selvittää, millainen kuva nuorten syrjäytymisestä muodostuu mediassa. Diskurssianalysini aineisto koostuu Helsingin Sanomien nuoria koskevasta syrjäytymiskeskustelusta vuonna 2012, jonka tuottama näkemys oli osaltaan merkittävästi muokkaamassa käsitystä nuorten syrjäytymisestä kyseisenä ajankohtana. Nuorten syrjäytyminen oli näkyvästi esillä mediassa mainittuna vuonna eikä vähiten siitä syystä, että samana vuonna pidettiin presidentinvaalit. Sauli Niinistö lupasi vaalikampanjassaan, että hän työskentelee nuorten syrjäytymistä vastaan, jos hänet valitaan presidentiksi. Vuoden 2012 syyskuun alkupuolella julkaistiin presidentiksi valitun Niinistön luotsaama Ihan tavallisia asioita -opas ja -verkkosivusto, joissa esiteltiin arkikeinoja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Ihan tavallisia asioita -työryhmän asiantuntijat olivat koostaneet oppaaseen keinoja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten arjen parantamiseksi. Kun edellisen hallituksen yksi kärkihankkeista oli nuorten yhteiskuntatakuu, joka astui voimaan 1.1.2013, ei nuorten syrjäytyminen olisi voinut saada suurempaa huomiota mediassa. Nuorisotakuu henkilöityi sosiaalidemokraattiseen työministeriin Lauri Ihalaiseen, joka nosti sen ministeriönsä ykkösasiaksi. Sen toteuttamiseen suunnattiin vuosittain 60 miljoonaa euroa budjettirahaa (HS 10.10.2015).

Kahtiajakautuminen on Suomessa vakava ongelma, joka koskee myös nuoria. Syrjäytymiskäsitteen käyttämistä lasten ja nuorten kohdalla on kritisoitu, sillä käsite on leimaava ja leima vaikuttaa helposti yksilön käyttäytymiseen. Lasten ja nuorten kohdalla olisikin syytä puhua pikemminkin syrjäytymisvaarasta kuin syrjäytymisestä (Taskinen 2001, 14). Nuorten enemmistö voi tänään yhä paremmin, mutta vähemmistön pahoinvointi on lisääntynyt (Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi 2010, 5). Yhteiskunta on siis selvästi polarisoitunut. Syrjäytymiskeskustelu on Helneen (2002, 8) mukaan eräänlaista aikalaisdiagnoosia, joka kertoo vähintäänkin yhtä paljon yhteiskunnasta yleensä kuin syrjäytymisestä tai syrjäytyneistä. Tähän näkemykseen on helppo yhtyä, kun seuraa mediaa, jossa teemat sosiaalisiksi ongelmiksi määrittävistä asioista vaihtelevat vuosittain. Aloittaessani pro graduni tekemistä vuonna 2012 oli nuorten syrjäytyminen suurin piirtein kaikkien huulilla. Sen tekeminen jäi kuitenkin syrjään ollessani välillä töissä, ja kun aloitin tutkielmani teon uudelleen tauon jälkeen, saatoin vain havaita, että asia on nyttemmin melkein pä vaiettu. Syrjäytymisen vastainen taistelu on kytköksissä työttömyyden vastaiseen taisteluun. Jo vuodesta 2008 jatkuneen taloudellisen taantuman seurauksena ei korkeaa työttömyyttä ole kyetty selättämään eikä sitä

tulevaisuudessakaan ole näköpiirissä, joten luovuttamisen mentaliteetti asian edessä on nähtävästi vaikuttanut mediahiljaisuuteen nuorten syrjäytymisen kohdalla. Sen sijaan läntistä Eurooppaa ja Suomea kohdannut massiivinen turvapaikanhakijoiden vyöry sekä heistä maassaoleskeluluvan saavien integroiminen yhteiskuntaan ovat nyt olleet mediakeskustelun kärkiteemoja.

Kuva nuorten syrjäytymisestä rakentui tutkimuksessani viiden tulkintarepertuaarin kautta. Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukemisen repertuaaria esiintyi tutkimusaineistoni teksteissä selvästi eniten. Tekstien kirjoittajat rakensivat syrjäytymisriskissä olevista kuvaa, jonka mukaan nuoria uhkaavaan syrjäytymiseen on mahdollista puuttua, jos uhka otetaan todesta riittävän varhaisessa vaiheessa. Syrjäytymiskehitykseen on kirjoittajien mielestä mahdollista vaikuttaa yhteiskunnallisten tukiverkkojen eli sosiaali-, terveys- ja koulutuspalvelujen avulla, joihin toivottiin vastaisuudessakin panostettavan riittävästi resursseja – huolimatta siitä, että presidentiksi valittu Niinistö korosti vaalikampanjassaan perheen hyviä arkikäytäntöjä syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukemiseksi. Koska Niinistön luotsaama Ihan tavallisia asioita-kampanja vaikutti niin keskeisesti nuoria koskevaan syrjäytymiskeskusteluun tutkimukseni tarkasteluajankohtana, luonnollisesti sosiaalisen tuen merkitys syrjäytymisriskissä olevan nuoren tukemiseksi, se, että aikuiset olisivat läsnä lasten elämässä, sai jalansijaa keskustelussa. Sosiaalisen tuen ja yhteiskunnan tuen nähtiin yleensä täydentävän toisiaan samalla kun ilmaistiin huolta siitä, että presidentin näkemys vie huomion pois syrjäytymisestä yhteiskunnallisena ilmiönä siirtäen huomion sen sijaan nuoreen ja hänen ominaisuuksiinsa. Syrjäytymisvaarassa olleet tai olevat nuoret eli kokijat osallistuivat tutkimukseni teksteissä itse harvoin keskusteluun ja he painottivat sosiaalisen tuen tärkeyttä nuoren tukemiseksi. Minna Suutari (2002) havaitsi tutkimuksessaan, jonka kohderyhmänä olivat nuoret työttömät, että sosiaalisella tuella ja luottamuksella on tärkeä merkitys nuorten henkilökohtaisissa verkostoissa. Niihin lukeutuu lähinnä perhe-, suku- ja ystävyysverkot.

Syrjäytyneitä nuoria ei keskusteluun osallistunut lainkaan, mikä ymmärrettävää onkin, sillä hyvin harva nuori identifioi itsensä syrjäytyneeksi. Onhan se ulkoapäin annettu määritelmä, johon on vaikea samastua (Myllyniemi 2009, 124). Nuoren viitekehystenä on oma vertaisryhmä, jolloin yksinäisyys ja kavereiden puute luovat tunteen ulkopuolisuudesta ja syrjässä olemisesta. Siinä mielessä olin hieman yllättynyt, ettei koulukiusaaminen noussut teksteissä enempää esille kuin yhdessä kotimaan uutisartikkelissa (HS 31.3.2012 Kaikilla ei ole kavereita). Jako nuorten ja

muiden kirjoittajien välillä ei ollut teksteissä selvä, sillä myös osa asiantuntijoista, ammatti-ihmisistä ja virkamiehistä painotti sosiaalisen tuen merkitystä nuoren tukemiseksi unohtamatta kuitenkaan rakenteellisia tekijöitä syrjäytymiskehitykseen puuttumiseksi. Kuten eräässä mielipidekirjoituksessa (HS 19.9.2012d) psykologi ja lastensuojelun palveluesimies totesivat: ”Nuoret kertovat haluavansa rajoja, rakkautta ja läsnäoloa. Vuorovaikutus toisten nuorten ja aikuisten kesken on keskeistä. Tiedämme, että rakenteisiin ja resursseihin tulee myös kyetä vaikuttamaan.” Teksteissä nousi esille myös nuoren valtaistaminen autonomiseksi ja aktiiviseksi omien voimavarojen valjastamisen kautta. Joukossa oli asiantuntijoita, jotka kertoivat hyvistä kokemuksista syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukemisessa yhteisöllisten, kehittävien harrastusten kautta, joiden kautta nuoren sosiaalista pääomaa ja itseohjautuvuutta saatiin vahvistettua.

Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukemisen repertuaaria rakennettiin teksteissä yleisimmin nuoren saattamisena yhteiskunnan normatiiviseen yhteyteen ammattiin kouluttautumisen ja työelämään siirtymisen kautta, joiden osalta yhteiskunnan tulee kirjoittajien mukaan toimia nuorelle mahdollistajana sopivan koulutuspolun löytämiseksi (esim. työammattikoulu tai oppisopimuskoulutus) ja työhön kiinnittymiseksi. Peruskoulun varassa olevat nuoret olivat siis se kohde, joihin nuorten syrjäytymisen huolipuhe suuntautui. Yllätyksekseni tekstien joukossa oli vain pari poikkeusta, joissa kirjoittajat toivat esille tänä päivänä jo yleisemmin esille nostetun koulutettujen nuorten syrjäytymisvaaran. Koska Suomi on ollut taantumassa jo pitkään, alkaa korkeasti koulutettujen työttömyys olla yhä arkipäiväisempi ilmiö. Helsingin Sanomat kirjoitti pääkirjoituksessaan (27.10.2015), että pitkäaikaistyöttömyys koskee myös koulutettuja: tammi-kesäkuussa 2015 joko ylemmän tai alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita oli pitkäaikaistyöttöminä 23 000. Syrjäytymiskeskustelussa ja -tutkimuksessa on myötäsyyntyisenä oletus siitä, että syrjäytyneet tulee integroida työelämään ja sen myötä yhteiskuntaan (Lamminen 2000, 93), mikä tuli hyvin selvästi esille myös omassa tutkimuksessani, esiintyihän nuoren koulutus- ja työmarkkinakansalaisuus niin monen puheenvuoroissa. Myös Tuula Helneen (2002) mielestä syrjäytymisdiskurssin taustalla on pyrkimys liittää syrjäytyneet yhteiskunnan normaliteetin piiriin.

Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tuetta jäämisen repertuaari luo vahvan ristiriidan särön edelliseen repertuaariin nähden, joka korosti nuoren tukemisen tärkeyttä syrjäytymiskehitykseen puuttumiseksi. Ilman tukea jäämisen repertuaarissa vaikeuksien keskellä oleva nuori jää nimittäin

ilman tukea tai sopivaa apua, jolloin nuoren syrjäytymisriskiin ei puututa. Nuoren nähtiin jäävän tuetta yhteiskunnan resurssien vähäisyyden vuoksi. Resurssien puutetta selitettiin yhteiskunnallisten olosuhteiden muutoksella, joka juontaa juurensa 1990-luvun alun lamasta. Sen seurauksena resursseja nuorten sosiaalistumisen tukemisen palveluista on leikattu. Laman jälkeisinä talouden elpymisen ja vaurauden kasvun vuosina tilannetta ei kuitenkaan korjattu, jonka nähtiin johtuvan yhteiskunnallisen ilmapiiriin muutoksesta, arvojen kovenemisestä. Sen myötä on tietoisesti toteutettu politiikkaa, jossa rakenteellisia tekijöitä ei korosteta. Se on johtanut siihen, että sosiaalipalveluiden leikkauksia ei kyseenalaisteta. Vornasen ym. (2011, 9) mukaan yhteiskunnassa noussut yksilökeskeisyys näkyy siinä, miten sosiaalisia ongelmia tulkitaan. Ne tulkitaan usein yksilöistä ja perheistä itsestään johtuviksi sen sijaan, että ne nähtäisiin eri yhteiskunnallisista tekijöistä, epätasa-arvosta, köyhyydestä sekä erilaisista sosiaalisista ongelmista kuten terveys-, päihde- ja huumeongelmista johtuviksi. Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren nähtiin jäävän ilman tukea myös auttamisjärjestelmän henkilökunnan riittämättömän ammattitaidon ja välinpitämättömyyden vuoksi sekä palvelujärjestelmän hajanaisuuden ja rakenteellisen välinpitämättömyyden vuoksi. Syrjäytymisuhan alla olevan nuoren pitäisi vaikeuksiensa keskellä jaksaa hakea apua monelta eri taholta. Kun harva kykenee siihen, jää nuori ilman tukea, väliinputoajaksi. Myös pitkälle edennyt tietosuojaja, jolloin asiantuntijat eivät saa luovuttaa tietoja toisilleen, estää nuorta saamasta kokonaisvaltaista tukea ongelmiansa keskellä.

Kun halu integroida nuoret yhteiskuntaan nousi vahvasti esiin teksteissä, liittyy siihen saumattomasti se painotus, että yhteiskunnan on oman etunsa nimissä pidettävä nuorista huolta. Jos se ei niin tee, koituu nuorten syrjäytymisestä mittava lasku maksettavaksi. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn hyödyn tulkintarepertuaarissa korostuukin se, että nuoren syrjäytymisestä aiheutuu yhteiskunnalle kallis hinta nuoren menetettynä työpanoksena sekä erilaisina sosiaalikulkuina. Kun yhteiskunta panostaa nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn, turvaa se vastaisuudessa taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä kehityksen sekä tulevaisuuden menestyksen. Nuoret nähdään siis yhteiskunnan tulevaisuuden rakentajina ja työvoimaresurssina, sen taloudellisena ja inhimillisenä pääomana. Myös nuoret itse hyötyvät syrjäytymisen ehkäisystä saadessaan mielekkään elämän yhteiskuntaan integroituneina. Syrjäytymisen ehkäisyn hyödyn repertuaarissa tuli selvästi esille kirjoittajien huoli hyvinvointivaltion tulevaisuudesta, sillä syrjäytyneessä nuoressa yhteiskunta menettää tulevan

veronmaksajan ja samalla hyvinvointipalveluiden rahoittajan. Jos yhä useampi nuori elää tulonsiirtojen varassa eikä näin ollen ole niiden rahoittaja veroja maksavana palkansaajana, on hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuus epävarmalla pohjalla. Irmeli Järventien (2000, 152) mukaan taloudellisen tuottavuuden ja kansalaisten hyvinvoinnin välinen jännite on yhteiskuntajärjestyksen keskeinen tekijä. Talouden on otettava huomioon sosiaalinen, koska inhimillinen ja sosiaalinen pääoma ovat talouden liikkeellepaneva voima. Yhteiskunnan intressinä on näin ollen kansalaistaa lapset yhteiskunnan jäseniksi pienestä pitäen, jotta yhteiskunta ”säilyy hengissä”.

Nuorten syrjäytymisen uhkan repertuaari rakentui tutkimusaineiston teksteissä huolena yhteiskuntarauhan menettämisestä nuorten jäädessä työelämän ulkopuolelle ja syrjäytyessä normaalista yhteiskunnasta. Nuorten syrjäytymisen uhka nousi esiin myös turvattomuuden tunteena pelätessä väkivallantekoja, kuten ampumisvälikohtauksia, joissa syrjäytyneet nuoret purkavat pahoinvointiaan täysin sivullisiin. Tämän uhkakuvan teki ajankohtaiseksi Hyvinkäällä toukokuussa 2012 tapahtunut ammuskelu, jossa 19-vuotias nuori mies ampui kaupungin keskustassa rakennuksen katolta umpimähkäisesti ravintolan edustalle kokoontuneita ihmisiä. Nuorten syrjäytymisestä aiheutuva uhka tuli esiin teksteissä myös siinä, että nuorten syrjäytymisessä menetetään arvokasta inhimillistä pääomaa, joka on tärkeää yhteiskunnan tulevaisuuden rakentamisessa. Nuorelle itselleen syrjäytyminen on uhka omien resurssien käyttämättä jäämisestä. Se merkitsee itsensä toteuttamisen mahdollisuuden menettämisen riskiä.

Nuorten miesten syrjäytymisriskin tulkintarepertuaariin sisältyi vain kahdeksan tekstiä, mutta koin ne sitäkin merkittävämmäksi ottaa mukaan, sillä huolipuhe nuorten miesten syrjäytymisestä nousi sen verran vahvasti esille aineistossa. Huoli määrittyi siinä, että liian monet nuoret miehet jättävät varusmiespalveluksen kesken, jolloin heitä ei saada sosiaalistettua yhteisölliseen, normaaliin elämään. Huolta kannettiin siitä, että armeijaan kelpuutettavien osuus laskee vuosi vuodelta mielenterveysongelmien ja ylipainon ollessa yleisimmät syyt asepalveluksesta vapauttamiseen. Puhuttiin moniongelmaisista, syrjäytymisvaarassa olevista nuorista miehistä. Varusmies- ja siviilipalveluksesta vapautetut nuoret miehet ovat Stengårdin ym. (2008) mukaan vaarassa syrjäytyä, sillä heidän elämässään korostuvat monenlaiset sosiaaliset ja psyykkiset vaikeudet. Yhden vuoden seurannassa ryhmien väliset erot kaventuivat, mutta olivat yhä silmiinpistäviä. (Mt.) Tämän aikakauden nuoret miehet ovat jo sitä sukupolvea, joka on varttunut

sirpaleisissa perheissä. Ydinperheen tilalle ovat tulleet uusperheet ja yksinhuoltajaperheet. Se saattaa olla yhtenä tekijänä nuorten miesten pahoinvoinnissa, mutta myös 1990-luvun alun lama voi vaikuttaa taustalla.

Tutkimusaineistoni tekstien kirjoittajat näkivät huolestuttavana sen, että nuoret miehet jäävät vähäisen koulutuksen vuoksi työelämän ulkopuolelle. Tällöin riski marginalisoitua yhteiskunnasta on suuri. Myrskylän (2012) mukaan juuri heikko koulutus on merkittävin nuorisotyöttömyyden ja syrjäytymisen aiheuttaja. Rauno Perttula (2015) on havainnut, että tähtääminen nuorten koulutusurien nopeuttamiseen ja tehostamiseen johtaa vain näennäisiin tuloksiin ja kokonaisvaltaisen vastuun hajoamiseen nuoren tukemisessa. Koulutuksen läpäiseminen ei Perttulan mukaan yksistään pelasta ketään nuorta, jos nuoren elämän kannalta keskeisten ongelmien ratkaisemiseen ei ole ollut riittävästi aikaa eikä resursseja. (Mt.) Monet nuoret ovat epävarmoja tulevaisuudestaan eivätkä välttämättä tiedä, mille alalle he haluaisivat suuntautua. Eri vaihtoehtojen kokeileminen kuuluu nuoruuteen, ja tämä nuoren itsensä etsimisprosessi saattaa viedä useampiakin vuosia. Sitä ei aina katsota suvaitsevasti nykyisessä tehokkuuden maailmassa. Jos ”miettimistauko” venähtää liian pitkäksi, nähdään vaarana, että nuori etäännyy yhteiskunnan valtavirran elämäntavasta.

Joukkotiedotusvälineiden aikakaudella medially on tärkeä ja painava rooli sosiaalisten ongelmien tunnistamisessa ja niiden esille tuomisessa yleiseen tietoisuuteen. Tunnistaminen tarkoittaa Jamrozekin ja Nocellan (2000, 71) mukaan myös ongelmien ”luomista”. Onkin yleisesti tunnustettua, että tiedotusvälineet eivät ainoastaan raportoivat uutisia vaan myös luovat niitä. Medially on siis suuri valta päättää, mitä julkiseen keskusteluun nostetaan tai jätetään nostamatta. Mediaa pidetään yhteiskunnan ja politiikan vahtikoirana ja vallankäyttäjänä. Kun edellisen hallituksen yksi näkyvimmistä kärkihankkeista oli vuoden 2013 alussa käyttöön otettu nuorisotakuu, myös mediassa nuorten yhteiskunnallisia asioita käsiteltiin runsaasti. Helsingin Sanomissa nuorten syrjäytyminen sai paljon palstatilaa. Nyt Helsingin Sanomissa nuorten syrjäytyminen ei näy otsikoissa, sillä se ei ole istuvan hallituksen asialistalla. Helsingin Sanomien (HS 10.10.2015.) viime vuoden puolella julkaistussa pääkirjoituksessa todetaan, että nykyinen Sipilän hallitus ajaa nuorisotakuun käytännössä alas. Nuorten aikuisten osaamisohjelma jatkuu vuonna 2016, mutta muuten työministeriöltä on leikattu sen osuus nuorisotakuurahoista eli noin 30 miljoonaa euroa. Etsivä nuorisotyö jatkuu yhä, mutta sen rahoitusta leikataan. Samoin jatkuu joustava perusopetus niille nuorille, joille peruskoulun päätökseen saaminen tuottaa vaikeuksia.

Vallalla oleva uusliberalistinen poliittinen suuntaus painottaa yksilön vastuuta erilaisten sosiaalisten ongelmien, kuten köyhyyden ja työttömyyden kohdalla yhteiskunnan vastuun jäädessä taka-alalle. Tällaisessa ilmapiirissä syyllistetään yksilö helposti omasta tilanteestaan. Työttömyyden kohdalla on havaittavissa, että sitä ei enää nähdä sosiaalisena tai rakenteellisena ongelmana. Tästä on muodostunut melkein päkyseenalaistamaton ”tosiasia”, myös nuorten kohdalla. Omassa tutkimusaineistossani nuoria itseään ei syyllistetty omasta tilanteestaan kuin ainoastaan parissa mielipidekirjoituksessa, mikä oli mielenkiintoista havaita. Näistä toisessa kansanedustaja Jaana Pelkosen närkeästyksen kohteena olivat toimeentulotuella elävät nuoret (HS 16.2.2012 Yhteiskuntatakuu kaikkien nuorten ulottuville) ja toisessa Satakunnan yrittäjien puheenjohtajan vastaavasti se, että terveille ihmisille maksetaan korvausta kotona olemisesta (HS 15.9.2012 Nuorille varatut miljoonat oikeaan osoitteeseen). Kun edellisen hallituksen huomionkohteena oli nuorten koulutus- ja työmarkkina-aseman parantaminen nuorisotakuun avulla, tuotiin nuorten asioita yhteiskunnalliseen keskusteluun rakentavassa mielessä. Usko yhteiskuntatakuuseen oli monella taholla suuri. Ei siis ole yhdentekevää, miten jostain asiasta keskustellaan julkisuudessa. Se tuottaa aina omat seurauksensa.

LÄHTEET

- Aalberg, Veikko & Siimes, Martti (2007). Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Aaltola, Sanna & Suurpää, Leena (2013) Nuorisotutkimusseuran lausunto nuorten syrjäytymiseen ja Kuntoutussäätiön tutkimukseen liittyen.
<<http://www.nuorisotutkimus.fi/ajankohtaista/nuorisotutkimusseuran-lausunto-nuorten-syrjautymiseen-liittyen>> (Viitattu 1.10.2015).
- Aasland, Aadne & Fløtten, Tone (2001) Ethnicity and Social Exclusion in Estonia and Latvia. *Europe-Asia Studies* 53 (7), 1023–1049.
- Alcock, Pete (2006) *Understanding Poverty*. 3rd ed. Basingstoke. Palgrave MacMillan.
- Archer, Margaret (2000) *Being Human: The Problem of Agency*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Bauman, Zygmunt (1997) *Sosiologinen ajattelu*. Tampere. Vastapaino.
- Beck, Ulrich (1993) *Risk Society. Towards a New Modernity*. London. Sage Publications.
- Berg, Noora & Huurre, Taina & Kiviruusu, Olli & Aro, Hillevi (2011) Nuoruusiän huono-osaisuus ja sen kasautumisen yhteys kuolleisuuteen. *Seurantatutkimus 16-vuotiaista nuorista. Sosiaalipoliittinen aikakauslehti*. 2011:48, 168–181.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1995) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki. Gaudeamus.
- Burr, Vivien (2001) *An introduction to social constructionism*. London. Routledge.
- Cameron, Angus (2006) Geographies of welfare and exclusion: Social Inclusion and Exception. *Progress in Human Geography* 3 (3), 396–404.
- Carle, Jan (1997) Marginalisering, ungdom och arbetslöshet. Teoksessa Carle Jan & Julkunen Ilse (toim.) *Arbetslöshetens villkor – om ungdom, arbetslöshet och marginalisering i 1990-talets Norden*. Nord 1997:19.
- Cohen, Stanley (2002) *Folk devils and moral panics*. 3rd ed. London. Routledge.
- Cranmer, Sue (2010) Listening to exluded people’s perspectives on how digital technologies support and challenge their lives. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice* 19 (4), 31–48.
- Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013. Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa, tuloksia.
<https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2013.pdf> (Viitattu 30.4.2015)

- Eräsaari, Risto (2005) Inklusio, eksklusio ja integraatio sosiaalipolitiikassa. Kiistakysymysten kartoitusta. *Janus* 13 (3), 252–267.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere. Vastapaino.
- Findikaattori.fi/työttömyysaste kuukausittain 1989–2015. <http://www.findikaattori.fi/fi/table/34> (Viitattu 20.5.2015)
- Fiske, John (1994) *Media matters. Everyday Culture and Political Change*. Minneapolis. University of Minnesota Press.
- Forssén, Katja & Laine, Kaarina & Tähtinen, Juhani (2002) Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa Juhila Kirsi & Forsberg Hannele & Roivainen Irene (toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylän yliopisto. 81–104.
- Foucault, Michel (1980) *Tarkkailla ja rankaista*. Helsinki. Otava.
- Francis, Paul (2002) *Social Capital, Civil Society and Social Exclusion*. Teoksessa Kothari, Uma & Minogue, Martin (toim.) *Development Theory and Practice: Critical Perspectives*. Houndmills. Palgrave.
- Freed-Taylor, Marcia (1994) Ethical considerations in European cross-national research. *International Social Science Journal* 142, 523–532.
- Furlong, Andy & Cartmel, Fred (2007) *Young People and Social Change: New Perspectives*. Buckingham. Open University Press.
- Granhölm, Camilla (2016) *Blended Lives: ICT Talk among Vulnerable Young People in Finland*. Young: *Nordic Journal of Youth Research* 24(2), 85–191. Sage Publications.
- Granfelt, Riitta (1998) *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hacking, Ian (1995) *Rewriting the Soul: Multiple Personality and the Sciences of Memory*. Princeton, N.J. Princeton University Press.
- Heikkilä, Heikki (2001) *Ohut ja vankka journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uusjournalismin käytännöissä 1990-luvulla*. Tiedotusopin väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Heikkilä, Matti (1990) *Köyhyys ja huono-osaisuus hyvinvointivaltiossa. Tutkimus köyhyydestä ja hyvinvointivaltion puutteiden kasaantumisesta Suomessa*. Helsinki. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 8.
- Helsingin Sanomat (10.10.2015) Nuorisotakuu opetti uutta tapaa toimia. Pääkirjoitus.
- Helsingin Sanomat (27.10.2015) Pitkäaikaistyöttömyys koskee myös koulutettuja. Pääkirjoitus.
- Helsingin Sanomien periaatelinja. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1305633947683> (Viitattu 10.3.2016)
- Helne, Tuula & Karisto, Antti (1993) Syrjäytymisen ongelma. Teoksessa Riihinen Olavi (toim.) *Sosiaalipolitiikka 2017*, 517–531. Juva. WSOY.
- Helne, Tuula (2002) *Syrjäytymisen yhteiskunta*. Helsinki. Stakes, tutkimuksia 123.

- Helne, Tuula & Laatu, Markku (2006) Johdanto: "Hyvinvointipolitiikka" ja sen vääryydet. Teoksessa Helne, Tuula & Laatu, Markku (toim.) Vääryyskirja. Helsinki. Kelan tutkimusosasto. 9–40.
- Hesse-Biber, Sharlene Nagy (2005) *The Ethics of Social Research*. London. Longman.
- Hiilamo, Heikki (2010) Pitkäaikaistyöttömän sosiaaliset mahdollisuudet. Teoksessa Hiilamo, Heikki & Saari, Juho (toim.) Hyvinvoinnin uusi politiikka – johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A tutkimuksia 27. Tampere. Juvenes Print Oy. 265–286.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2004) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki. Tammi.
- Hornemann Møller, Iver (1995) Some empirical and theoretical perspectives on labour market marginalization. Teoksessa Mortensen Nils (toim.) *Social integration and marginalization*. Fredriksberg.
- Hurrelmann, Klaus (1989) *The Social World of Adolescents: A sociological Perspective*. Teoksessa Hurrelmann, Klaus & Engel, Uwe (toim.) *The Social World of Adolescents. International perspectives*. Berlin. de Gruyter.
- Hurre, Taina & Aro, Hillevi & Rahkonen, Ossi (2003) Well-being and health behaviour by parental socioeconomic status: a follow-up study of adolescents aged 16 until age 32 years. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 38(5), 249–255.
- Hämäläinen, Juha (2000) Sosiaalipedagoginen strategia koulutuksesta ja työstä syrjäytyneiden ja syrjäytymisuhan alla elävien nuorten auttamiseksi. Kuopio. Snellman-instituutti.
- Hämäläinen, Kari ja Ulla Hämäläinen (2012) *Matkalla maailmalle – nuorten työttömyyden esiintyvyys ja kesto*. Työpoliittinen aikakauskirja 2/2012.
- Jamrozik, Adam & Nocella, Luisa (2000) *The Sociology of Social Problems: Theoretical Perspectives and Methods of Intervention*. Cambridge. University Press.
- Johansson, Juhani (2010). "Pyörät eivät pyöri ilkeiden pelossa". Diskurssianalyysi Keski-Uusimaa -lehden artikkeleista koskien lasten ja nuorten rikoksia. Lisensiaatin tutkimus. Sosiaalitieteiden laitos. Helsingin yliopisto.
- Jokinen, Arja (1999) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere. Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1996) *Merkitykset ja vuorovaikutus. Poimintoja asunnottomuuspuheiden kulttuurisesta virrasta*. Tampereen yliopisto. Vammalan kirjapaino. Vammala.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere. Vastapaino.

- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2000) Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Diskurssianalyysin aakkoset. 2. painos. Tampere. Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2000) Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Diskurssianalyysin aakkoset. 2. painos. Tampere. Vastapaino
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2000) Diskurssianalyysin aakkoset. 2. painos. Tampere. Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere. Vastapaino.
- Juvonen, Tarja (2015) Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 165.
- Järvinen, Timo & Jahnukainen, Markku (2001) Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Minna Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki. Nuorisotutkimusseura. 125–151.
- Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti (2005) Köyhyyden teoria ja käytäntö. Teoksessa Saari, Juho (toim.) Köyhyyspolitiikka: johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Helsinki. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. 28–62.
- Karisto, Antti (1988) Syrjäytymisen ongelma. Havaintoja 1980-luvun Suomesta. Kuntoutus 2/1988. Helsinki.
- Kestilä, Laura (2008) Pathways to health. Determinants of health, health behavior and health inequalities in early adulthood. Helsinki. Kansanterveyslaitos.
- Kivelä, Suvi & Ahola, Sakari (2007) Elämää nivelvaiheissa. Nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. VaSkoolin tutkimushankkeen loppuraportti. Tammisaaren kirjapaino.
- KMT syksy 2013/kevät 2014: lukijamäärät ja kokonaistavoittavuudet.
http://www.aikakauslehdet.fi/content/Liitetiedostot/pdf/KMT_s13-k14_lukijamaarat_ja_kokonaisuustavoittavuus.pdf (Viitattu 5.3.2016)
- Komonen, Katja (2001) Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 47.
- Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta käyttö ja säilytys. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.
- Laki työmarkkinatuesta 665/1996. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1996/19960665> (Viitattu 14.1.2015)

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta 1001/2012.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20121001> (Viitattu 14.1.2015)

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2008) Huoli jaksamisesta vanhempana. Teoksessa Simpura, Jussi & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Heikkilä, Matti (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki. 38–60.

Lamminen, Katri (2000) Osittainen ankkuroituminen väylänä työelämään? Teoksessa Julkunen, Ilse & Strandell, Harriet & Kangas, Heidi (toim.) ”Kunnon elämä ... olisi hyvä jossain”. HELSA-projektin arviointitutkimus. Helsinki. Forskningsinstitutet, Svenska social och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. 62–97.

Larja, Liisa (2013) Nuorten elinoloja ei voi kuvata pelkän työttömyysasteen avulla. Hyvinvointikatsaus 1/2013.

Lavikainen, Hanna & Koskinen, Seppo & Aro, Hillevi & Kestilä, Laura & Lytinen Heikki & Martelin Tuija & Pesola, Tiina & Rahkonen, Ossi & Aromaa, Arpo (2006) Kouluvaikeuksien yleisyys ja yhteydet aikuisuuden elämäntilanteeseen ja terveyteen. Yhteiskuntapolitiikka 71 (4), 402–410.

Lehtonen, Olli & Kallunki, Valdemar (2013) Nuorten aikuisten syrjäytymiskierre. Janus 21 (2), 128–143.

Lehtonen, Mikko (2000) Merkitysten maailma. Tampere. Vastapaino.

Lidström, Lena & Holm, Ann-Sofie & Lundström, Ulf (2014) Maximising Opportunity and Minimising Risk? Young People’s Upper Secondary School Choices in Swedish Quasi-markets. Young: Nordic Journal of Youth Research 22(1), 12–20. Sage Publications.

Lt levikkitalasto. <http://docplayer.fi/6185584-Lt-levikkitalasto-2014.html> (Viitattu 5.3.2016)

Lämsä, Anna-Liisa (2009) Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Akateeminen väitöskirja. Oulu. Oulu University Press.

Malmberg-Heimonen, Ira (2003). Urbaanin nuoren työttömyys. Teoksessa Malmberg-Heimonen Ira & Siurala Lasse & Wrede-Jäntti Matilda: Tulkintoja nuorisotyöttömyydestä. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2. 25–84.

Marschalek, Ilse & Unterfrauner, Elisabeth (2009) Social inclusion of young marginalized people through online mobile communities. IDC 2009 – Workshops. Como. <Http://www.divms.uiowa.edu/~hourcade/idc-workshop/marschalek.pdf> (Viitattu 6.4.2013).

Metteri, Anna (2012) Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö. Akateeminen väitöskirja. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto.

- Moisio, Pasi (2008) Köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitys. Teoksessa Simpura, Jussi & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Heikkilä, Matti (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki. Stakes. 256–275.
- Mortensen, Nils & Olofsson, Göran (1995) Introduction: Context and perspectives for contemporary research on differentiation. Teoksessa Mortensen Nils (toim.) Social integration and marginalization. Fredriksberg.
- Myllyniemi, Sami (2009) Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 97. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 41. Helsinki. Opetusministeriö. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2009.pdf > (Viitattu 19.3.2016)
- Myllyniemi Sami (2012) Ylisukupolvinen hyvinvointi. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 127. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 46. Helsinki. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf> (Viitattu 25.11.2015)
- Myrskylä, Pekka (2012) Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva analyysi no 19 / 1.2.2012.
- Nuorisotakuun kotisivu <<http://www.nuorisotakuu.fi/index.phtml?s=5043>> (Viitattu 30.3.2013).
- Nurmi, Jari-Erik (1998) Growing Up in Contemporary Europe: An Overview. Teoksessa Nurmi Jari-Erik (toim.) Adolescents, Cultures, and Conflicts: Growing Up in Contemporary Europe. New York. Garland
- Nurmi, Jari-Erik (2011) Miksi nuori syrjäytyy? NMI-bulletin 21 (2), 28–35.
- Oljemark, Johanna (2013) Huomioidaanko nuorten näkökulma syrjäytymiskeskustelussa? Ajankohtaiskatsaus nuorten syrjäytymistä käsittelevään tutkimukseen. Janus 21 (3), 59–67.
- Palander, Seppo & Pouke, Airi (1996) Syrjäytyneitä ja syrjäytettyjä. Ääniä Helsingin leipäjonoista ja Kainuun kyliltä. Yhteiskuntapolitiikan tutkimuksia 3. Joensuun yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan ja filosofia laitos.
- Parpo Antti (2007) Työllistymisen esteet. Stakesin raportteja 11/2007.
- Perttula, Rauno (2015) Syrjäytymispuhe hallinnan strategiana opiskelijahuollon sosiaalityössä. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä. Jyväskylä University Printing House.
- Pietikäinen, Reetta (2007) Palvelujen väliinputoamisesta yhtenäisiin palvelupolkuihin. Tutkimusinventari nuorten nivelvaiheen palveluja koskevista tutkimuksista. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisu 13. <<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/inventaari.pdf>> (Viitattu 12.4.2013). Helsinki. Nuorisotutkimusseura & Nuorisoasiainneuvottelukunta & Opetusministeriö & Työministeriö.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) Kurssi kohti diskurssia. Tampere. Vastapaino.

- Piri, Marja & Lehtoranta, Pirjo & Leivo, Harri & Nurmi, Jari-Erik (1998) Nuotti ohjaukseen. Nuoret työelämän kynnyksellä. Kuntoutussäätiö. Työselosteita 17. Helsinki. Yliopistopaino
- Pohjantammi, Ismo (2006) Ylisukupolvinen työttömyys nuorten työpajoilla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 12. <<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/tyopaja.pdf>> (Viitattu 10.11.2014).
- Potter, Jonathan (1996) Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction. London. Sage Publications.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1989) Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour. London. Sage.
- Pösö, Tarja (2002) Käsitteet, paha ja tutkijan rajat. Teoksessa Laitinen, Merja & Hurtig, Johanna (toim.) Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Jyväskylä. PS-kustannus. 108–126.
- Rauhala, Pirkko-Liisa (1998) Mistä ehkäisevässä sosiaalipolitiikassa on kysymys. Käsitteellistä ja historiallista tarkastelua. Helsinki. Stakes, tutkimuksia 90.
- Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas, Elina (2011) Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Pehkonen Aini & Väänänen-Fomin Marja (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä. PS-kustannus. 235–254.
- Raunio, Kyösti (2000) Sosiaalityö murroksessa. Helsinki. Gaudeamus.
- Raunio, Kyösti (2004) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki. Gaudeamus.
- Raunio, Kyösti (2006) Syrjäytyminen – Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Roberts, Ken (2008) Youth in Transition: Eastern Europe and the West. Basingstoke. Palgrave Macmillan.
- Räikkönen, Eija (2012) Is Timing Everything? A Longitudinal Perspective on Adult Transitions, Their Antecedents, and Psychological Implications. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 448. Jyväskylä University Printing House.
- Saari, Juho (2008) Sosiaalisten innovaatioiden aika. Teoksessa Saari, Juho (toim.) Sosiaaliset innovaatiot ja hyvinvointivaltion muutos. Vaajakoski. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. 7–43.
- Sheppard, Michael (2007) Social Work and Social Exclusion. The Idea of Practise. Hampshire. Ashgate Publishing Limited.
- Silver, Hilary (1994) "Social Exclusion and Social Solidarity." International Labour Review 133 (5–6), 531–78.

- Simpura, Jussi & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Heikkilä, Matti (2008) Uudet ja vanhat sosiaaliset ongelmat. Teoksessa Simpura, Jussi & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Heikkilä, Matti (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki. Stakes. 250–254.
- Sipilä, Jorma (1979) Sosiaalisten ongelmien synty ja lievittäminen. Helsinki. Tammi.
- Sipilä, Jorma (1985) Sosiaalipolitiikan tulevaisuus. Helsinki. Tammi.
- Siurala, Lasse (2003) Nuorisotyöttömyys käsitteenä – eurooppalaista vertailua. Teoksessa Malmberg-Heimonen, Ira & Siurala, Lasse & Wrede-Jäntti, Matilda: Tulkintoja nuorisotyöttömyydestä. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2. 11–24.
- Stengård, Eija & Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Upanne, Maila & Parkkola, Kai & Henriksson, Markus (2008) Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen: varusmies- ja siviilipalveluksen ulkopuolelle jääneiden miesten elämäntilanne ja psykososiaalinen hyvinvointi. Helsinki. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. <<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R18-2008-VERKKO.pdf>>(Viitattu 14.8.2015)
- Sullström, Risto & Riihelä, Marja (2002) Käytettävissä olevien tulojen liikkuvuus 1990-1999. Helsinki. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry (2010) Nuorista Suomessa. Tietoa nuorista, heidän asemastaan, elinolostaan ja nuorisotyöstä 2010. Helsinki. Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. Helsinki. Tilastokeskus. <<http://www.stat.fi/til/tyti/index.html>> (Viitattu 23.3.2016).
- Suoninen, Eero (1992) Perheen kuvakulmat. Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tutkimuksia sarja A nro 24. Tampereen yliopisto.
- Suoninen, Eero (1997) Miten tutkia moniäänistä ihmistä? Diskurssianalyttisen tutkimusotteen kehittäminen. Tampereen yliopisto. Vammalan kirjapaino. Vammala.
- Suoninen, Eero (2000) Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Diskurssianalyysin aakkoset. 2. painos. Tampere. Vastapaino.
- Suurpää, Leena (2009) Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Leena Suurpää (toim.) Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 27. <<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>> (Viitattu 20.5.2015)
- Suutari, Minna (2002) Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura, julkaisu 26.
- Takala, Mikko (1992) ”Kouluallergia” – yksilön ja yhteiskunnan ongelma. Acta Universitas Tamperensis ser A 335.

- TEM raportteja 8/12 (2012) Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. Työ- ja elinkeinoministeriö. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto Raportti 15.3.2012, verkkojulkaisu. <https://www.tem.fi/files/32290/TEMrap_8_2012.pdf> (Viitattu 10.1.2015)
- Työ- ja elinkeinoministeriön ohje nuorten yhteiskuntatakuusta (2010) Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM/1778/03.01.04/2010.
- Ulvinen, Veli-Matti (1997) Nuorten yhteisöt ja elämänhallinnan problematiikat. Teoksessa Kari Ruoho & Markku Ihatsu (toim.) Kasvatuksellisia ja kuntoutuksellisia katsauksia nuorten syrjäytymiseen. NUORAn julkaisuja nro 4. Helsinki. 9–24.
- Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 8/2014. Tuloksellisuustarkastuskertomus Nuorisotyöttömyyden hoito. Helsinki. Edita Prima Oy.
- van Berkel, Rik & Hornemann Møller, Iver (2002) Introduction. Teoksessa van Berkel, Rik & Hornemann Møller, Iver (toim.) Active social policies in the EU. Inclusion through participation. Bristol. The Policy Press. 1–13.
- van Berkel, Rik & Hornemann Møller, Iver & Williams, Colin C. (2002) The concept of inclusion/exclusion and the concept of work. Teoksessa van Berkel, Rik & Hornemann Møller, Iver (toim.) Active social policies in the EU. Inclusion through participation. Bristol. The Policy Press. 15–44.
- Vanttaja, Markku & Järvinen, Tero (2004) Koulutuksesta ja työstä karsiutuneet. Vailla ammattitutkintoa ja työpaikkaa vuonna 1985 olleiden nuorten myöhemmät elinvaiheet. Yhteiskuntapolitiikka 69.
- Vornanen, Riitta & Pölkki, Pirjo & Pohjanpalo, Heidi & Miettinen, Janissa (2011) The possibilities for effective child protection – The Finnish research perspective. ERIS web journal 1/2011. http://periodika.osu.cz/eris/dok/2011-01/possibilities_for_effective_child_protection.pdf (Viitattu 20.9.2015).
- Väliverronen, Esa (1996) Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus. Tampere. Vastapaino.
- Wrede-Jäntti, Matilda (2010) Pengarna eller livet? En kvalitativ och longitudinell studie om långtidsarbetslösa unga i ett aktörsperspektiv. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos.
- Young, Jock (1999) The exclusive society. Social exclusion, crime and difference in late modernity. London. Sage.

LIITE

Tutkimusaineiston artikkelit

KAUPUNKI

- HS 25.3.2012a Kymmenet nuoret hakevat apua viikoittain
- HS 12.4.2012 Helsinki ehkäisee 10 miljoonalla nuorten syrjäytymistä
- HS 31.5.2012a Haussa oma juttu
- HS 31.5.2012b Tuen leikkaus ei auta nuoria
- HS 27.6.2012 Psykiatriset hoitajat lopettavat peruskouluissa
- HS 1.7.2012a HS kysyi kolmelta nuorelta, miksi he lähtivät ehdolle kuntavaaleihin

KOTIMAA

- HS 2.1.2012 Tarja Halonen: Eriarvoisuuden kasvua voi halutessaan torjua
- HS 8.1.2012a Luokkakuvia: Köyhyys periytyy monen kohdalla
- HS 8.1.2012b Luokkakuvia: "Taas meni yksi kavერი"
- HS 18.1.2012 Toimeentulotuella elävien joukko kasvaa
- HS 2.2.2012b Yli 30000 nuorta vailla jatkokoulutusta ja ulkona työelämästä
- HS 31.3.2012 Kaikilla ei ole kavereita
- HS 19.6.2012 Työelämä voi yllättää nuoret
- HS 29.6.2012 Oletteko kapitalisti, Juha Sipilä?
- HS 7.7.2012a HS-selvitys: Täällä nuori on vaarassa syrjäytyä
- HS 7.7.2012b Tausta: Näin kuntia arvioitiin
- HS 31.7.2012 Puolustusvoimat: Moniongelmaisten nuorten miesten määrä kasvussa
- HS 11.8.2012a Väliinpuotoaja sai apua liian myöhään
- HS 11.8.2012b Yhä useampi nuori jää eläkkeelle
- HS 15.8.2012a Niinistö torjuisi syrjäytymistä arjen konstein
- HS 8.9.2012a "Eihän subutexinkaan kohtuukäyttöä missään opetella"
- HS 8.9.2012b Tausta: Syrjäytyvä voi jäädä jalkoihin
- HS 18.9.2012a Uutisanalyysi: Ihan väärin keskusteltu
- HS 19.9.2012a Koulun keskeyttämisen riskitekijät kasaantuvat
- HS 23.9.2012a Euroopalta puuttuu yhteinen suunta
- HS 27.9.2012 Kyynisyys periytyy ja altistaa syrjäytymiselle
- HS 30.9.2012a Vihreät: Sitova mitoitus saatava oppilashuoltoon
- HS 12.10.2012 Nuorille lisää velvollisuuksia hakea koulutukseen
- HS 15.12.2012 Paikkavaje himmentää koulutustakuuta

MIELIPIIDE

- HS 11.1.2012 Miksi päihdeongelma estää hoitoon pääsyn?
- HS 16.1.2012 Nuorten päihdeongelmiin kokonaisvaltaista hoitoa
- HS 2.2.2012c Sosiaaliturvan takaisinperintä pitäisi panna jäihin
- HS 5.2.2012a Kouluihin tarvitaan lisää miesopettajia
- HS 6.2.2012b SANOMALEHTIVIIKKO 6.-10.2.2012: Oppivelvollisuusikä tulisi nostaa 18 vuoteen
- HS 7.2.2012a Miesopettajat eivät ainoa keino estää syrjäytymistä
- HS 8.2.2012 Syrjäytyminen alkaa köyhästä kodista
- HS 9.2.2012 SANOMALEHTIVIIKKO: Puolustusvoimat syrjäytymistä vastaan
- HS 10.2.2012a SYRJÄYTYMINEN: Lama voi näkyä myös nuorten syrjäytymisessä
- HS 10.2.2012b SYRJÄYTYMINEN: Millaisia syrjäytyneet nuoret todella ovat?
- HS 10.2.2012c SYRJÄYTYMINEN, SANOMALEHTIVIIKKO: Nuorten äänen on kuuluttava tilastojen alta
- HS 11.2.2012 Syrjäytymisen ehkäisyssä ymmärrettävä koulun arkea
- HS 13.2.2012 NUORTEN POSTI: Oppivelvollisuutta on hyvä pidentää
- HS 16.2.2012a Nuorisoihmioille voi tulla jatkoa syksyllä
- HS 16.2.2012b Yhteiskuntatakuu kaikkien nuorten ulottuville
- HS 19.2.2012a Hankerahat kanavoitava peruspalveluihin
- HS 19.2.2012b Käytännön työ voi herättää opiskeluhulun
- HS 20.2.2012 Oppivelvollisuutta voisi pidentää
- HS 23.2.2012 NUORTEN POSTI: Elämä kaapissa on yksinäistä
- HS 24.2.2012 TERVEYSPALVELUT: Sosiaali- ja terveyspalvelut turvataan kunnissa parhaiten kokonaisuutena
- HS 2.3.2012b Joustavaa koulutusta on jo nyt tarjolla
- HS 7.3.2012 Työ on paras tapa kiinnittää nuori yhteiskuntaan
- HS 8.3.2012 Yhä useampi nuori joutuu koulutuksen jälkeen työttömäksi
- HS 9.3.2012 Yhteiskuntatyöstä kansalaisvelvollisuus
- HS 14.3.2012a Kouluvaarit ja -mummit voisivat ehkäistä syrjäytymistä talkoovoimin
- HS 14.3.2012b Syrjäytymisen ehkäisyyn tunnetaan keinot
- HS 16.3.2012 Opiskelijoiden tulonvalvonnasta on luovuttava työllisyyden nimissä
- HS 19.3.2012 Itsensä toteuttamisella on hintansa
- HS 25.3.2012b Oppisopimuksesta todellinen vaihtoehto
- HS 28.3.2012b Kuinka moni syrjäytynyt nuori on työpaikkakiusattu?
- HS 29.3.2012 Syrjäytymiseen johtavaa kasautumisilmiötä pitää tutkia
- HS 1.6.2012 Ampuja olisi voinut olla oma poikani
- HS 17.6.2012a Arkikeinoja syrjäytymisen ehkäisemiseen
- HS 17.6.2012b Pelastuuko maailma pienillä teoilla?
- HS 20.6.2012b Kunnille vastuu koulutuksen järjestämisestä

- HS 1.7.2012b Lyhyesti: Kaavoittamisella voidaan ehkäistä eriarvoistumista
- HS 11.7.2012 Perhetausta vaikuttaa työllistymiseen
- HS 14.7.2012 Palvelus voi keskeytyä heppoisin perustein
- HS 9.8.2012 Koulu voi opettaa myös vastuullisuutta työelämässä
- HS 14.8.2012 Ymmärtämätön ihmismieli on aseista kaikkein vaarallisin
- HS 15.8.2012b Nuorten tukemiseksi uusia luovia keinoja
- HS 20.8.2012 Yksi aikuinen riittää estämään syrjäytymistä
- HS 22.8.2012 Lyhyesti: Miksi harrastuksen pitää muuttua suorittamiseksi?
- HS 25.8.2012 Nuoret tarvitsevat enemmän ohjausta ja valvontaa työharjoitteluun
- HS 27.8.2012 Kymppiluokkalaisten mahdollisuudet on säilytettävä
- HS 29.8.2012 Syrjäytymässä olevat nuoret on pantava oikeisiin töihin
- HS 2.9.2012 Armeija voisi ehkäistä nuorten syrjäytymistä
- HS 3.9.2012 Työttömiä nuoria vanhustyöhön
- HS 5.9.2012 Vastuuta syrjäytyneistä nuorista ei voi sysätä armeijalle
- HS 6.9.2012 Nuoret töihin oppisopimuksella
- HS 8.9.2012c Lyhyesti: Voisimmeko luovuttaa työaikaamme nuorille?
- HS 10.9.2012a Sisäilmasairaiden ongelmiin on saatava viimeinkin parannus
- HS 10.9.2012b Säästetään mieluummin seinistä kuin opetuksesta
- HS 13.9.2012a Neuvoja kannattaisi kysyä myös nuorilta
- HS 13.9.2012b Nuorten syrjäytymisen syyt ovat syvällä
- HS 13.9.2012c Ongelmat eivät lopu tulipaloja sammuttamalla
- HS 13.9.2012d Syrjäytymisen ehkäisyyn tarvitaan kaikkia
- HS 15.9.2012a Lyhyesti: Armeija takaisin nuorten miesten kansalaiskouluksi
- HS 15.9.2012b Moni syrjäytynyt on aiemmin syrjäytetty
- HS 15.9.2012c Nuorille varatut miljoonat oikeaan osoitteeseen
- HS 15.9.2012d Tavalliset asiat eivät voi korvata tukiverkkoja
- HS 17.9.2012a Kampanja ei ehkäise syrjäytymistä
- HS 17.9.2012b Tavallisilla asioilla on toisinaan suuri merkitys
- HS 18.9.2012b Syrjäytymiskehitystä on yhä mahdollista muuttaa
- HS 18.9.2012c Välittämällä toisistamme ehkäisemme pahoinvointia
- HS 19.9.2012c Neurologiset häiriöt ovat syrjäytymisen kovassa ytimessä
- HS 19.9.2012d Nuoret toivovat arjen tavallisia asioita
- HS 19.9.2012e Nähdyksi tuleminen auttaa
- HS 20.9.2012 Kenellä on vastuu kansalaisten hyvinvoinnista?
- HS 21.9.2012a Onko lapseni toivoton tapaus?
- HS 21.9.2012b Syrjäytymisen taustalla vaikuttavat neurologiset häiriöt ovat yhä tabu
- HS 24.9.2012 Syrjäytymisen ytimeen pitää pureutua
- HS 30.9.2012b Lyhyesti: Syrjäytymisen syistä keskusteltava
- HS 1.10.2012 Harrastukset suojaavat syrjäytymiseltä

HS 2.10.2012 Helsingin pitää kantaa yhteiskuntavastuunsa
HS 11.10.2012 Lasten ja nuorten hyvinvointi on tärkeää
HS 5.11.2012 Epäsosiaalinen ympäristö johtaa syrjäytymiseen
HS 12.11.2012 Kommentti: Aikuiset, näyttäkää mallia
HS 19.11.2012 En osaa enää luottaa vanhempiini
HS 11.12.2012 Etsivä nuorisotyö auttaa väliinpuotoajia
HS 17.12.2012 Lukemista ei pidä unohtaa, eikä hyviä kavereitakaan
HS 18.12.2012a Irtisanottujen kurjistumista pitäisi torjua
HS 18.12.2012b Koulutettu nuori ei saa töitä
HS 20.12.2012 Nuorisotakuun seuranta on pantava kuntoon
HS 21.12.2012 Lyhyesti: Nuoret töihin, niin työurat pitenevät olennaisesti

PÄÄKIRJOITUS

HS 2.2.2012a Hankkeet riittävät jo - nyt töihin
HS 18.3.2012 Nyt on aika toteuttaa nuorisotakuu
HS 29.5.2012 Mikä tässä ajassa kasvattaa tappajia?
HS 26.11.2012 Säästöissä vaanii syrjäytymisloukku

PÄÄKIRJOITUS – MERKINTÖJÄ

HS 19.9.2012b Päättäjien syrjäytymiseen on puututtava!

PÄÄKIRJOITUS – VIERASKYNÄ

HS 22.2.2012 Alkoholin markkinointiin löytyy aina keinot
HS 2.3.2012a Avoin yliopisto on laiminlyöty voimavara
HS 3.3.2012 Yhteiskuntatakuu vaatii kansallisia talkoita
HS 21.8.2012 Nuorten uupumus on vakava uhka
HS 3.10.2012 Työ otettava tavoitteeksi tutkinnon sijaan

PÄÄKIRJOITUS – KOLUMNI

HS 25.1.2012 Suomi on kahtia jakautunut maa
HS 28.3.2012a Vammaiset jäävät nuorisotakuusta ulos
HS 20.6.2012a Vaurauden kasvu johti eriarvoisuuteen
HS 26.8.2012 Syksyn paras uutinen
HS 11.9.2012 Sedällä on asiaa

SUNNUNTAI

HS 5.2.2012b Kekseliäitä nuo suomalaiset: Oulun opeilla nuoret töihin
HS 4.3.2012 Kovaa politiikkaa Ruotsista

HS 8.7.2012a Nuorison työttömyydelle kenkää

HS 8.7.2012b Oppisopimus katkaisi syrjäytymiskiirteen

HS 16.9.2012 Älä jää ostarille pyörimään

HS 28.10.2012 Viikon lopuksi: Sosiaaliporno on saatava takaisin

ELÄMÄ

HS 6.2.2012a tätä elämää: Tämä ei pääty tähän

IHMISET

HS 7.10.2012a Digitaalijan terveydenhoitaja

URA

HS 20.5.2012 Työrintamalta: Kesätyö = lottovoitto

HS 23.9.2012b Työn sankari: Jaloille kampeamisen ammattilainen

HS 7.10.2012b Nuorisotyöttömyys on globaali huoli

KULTTUURI

HS 14.9.2012 HS-raadin vastaukset kysymykseen tepsivätkö Niinistön työryhmän neuvot nuorten syrjäytymisen torjuntaan

TALOUS

HS 16.7.2012 Talousguru-kilpailun voittaja: Nuoria syytetään turhaan downshiftaamisesta